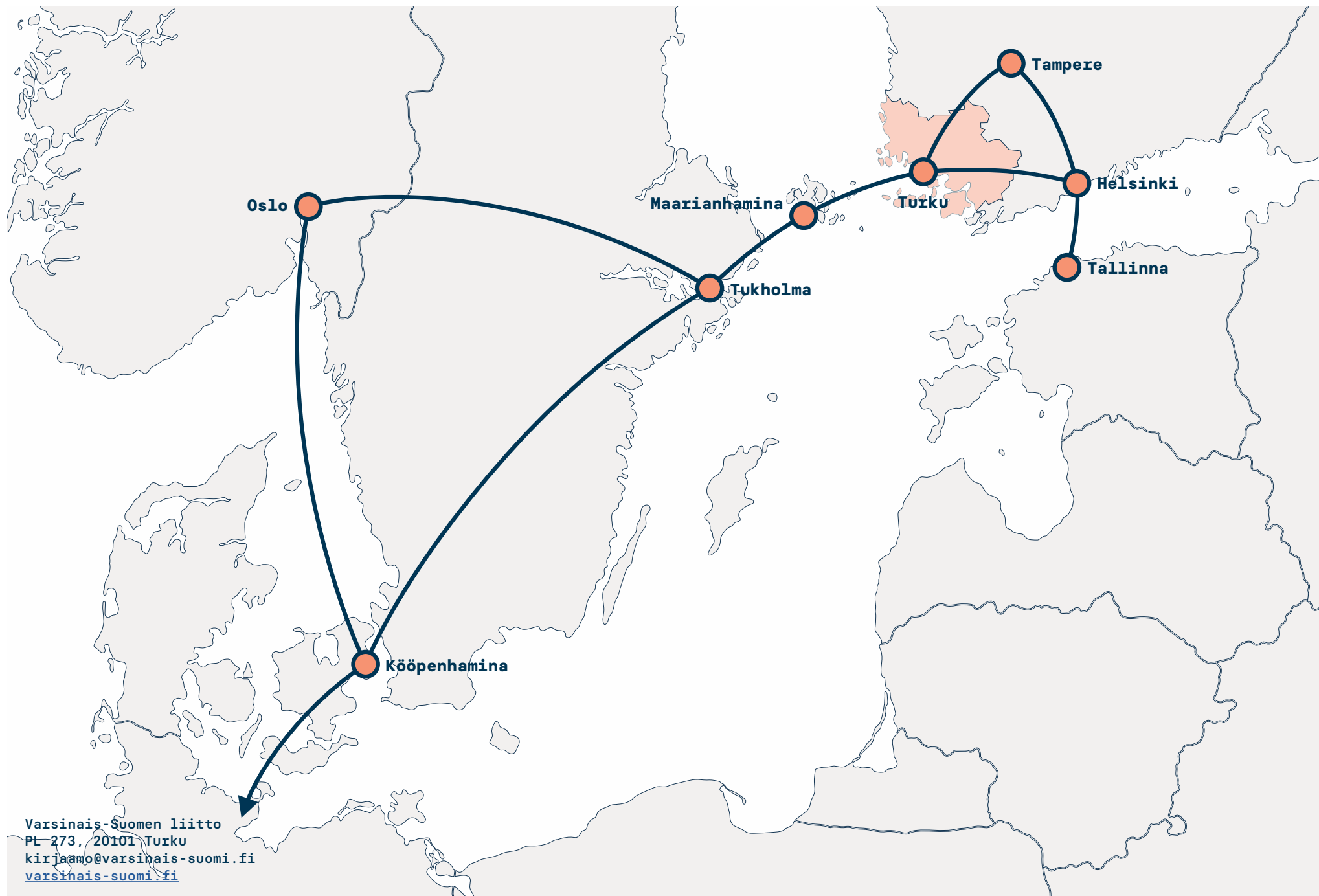

Varsinais-Suomen
strategia

2040+

Luonnos 17.11.2025

**Varsinais-Suomi
on yhteyksien
rakentaja,
joka kiinnittää
Suomen länteen**

SISÄLLYS

1. Johdanto	4	5. Älykkään erikoistumisen strategia 2026–2029	35
1.1. Tiivistelmä: Varsinais-Suomen strategia	5	5.1. Merelliset ratkaisut	35
		5.2. Ruokainnovaatiot ja ruokaturva	36
2. Varsinais-Suomi vuonna 2025	7	5.3. Vaativat terveysratkaisut	36
2.1. Muuttuva väestö		5.4. Älykkäät ratkaisut	37
2.2. Monikeskuksinen ja kytkeytyvä aluerakenne	12	5.5. Talouden kestävyys siirtymä	
2.3. Osa kansallista ja kansainvälistä yhteisöä	13		38
		6. Strategian toteutus ja seuranta	39
3. Visio: Yhteyksien rakentaja, joka kiinnittää Suomen länteen	14	6.1. Varsinais-Suomen kehittäjäfoorumi	39
3.1. Visiota ja tavoitteita ohjaavat teemat	14	6.2. Rahoitus ja resurssit	42
		6.3. Strategian seuranta	42
4. Maakuntaohjelma 2026–2029	16		
4.1. Kestävästi elinvoimainen Varsinais-Suomi	18	LIITTEET	
4.2. Ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi	23	Liite 1: Ympäristöselostus	
4.3. Varsinais-Suomi sinua varten	29	Liite 2: Vertaisarvioinnin tulokset	
		Liite 3: Lisätietoja	

1. JOHDANTO

1.1. Tiivistelmä: Varsinais-Suomen strategia

Varsinais-Suomen strategia on maakunnallisen tahtotilan ilmaisu ja rakenneyhteistyölle. Se perustuu lakiin alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitiikan toimeenpanosta sekä maankäyttö- ja rakennuslakiin. Strategian tehtävä on tarjota kokonaisnäkemyksiä: tunnistaa ne asiat, joihin maakunnan toimijoiden yhteiset resurssit, kiinnostus ja toimeliaisuus halutaan suunnata. Strategia mahdollistaa laajan ja sujuvan yhteistyön kuntien, korkeakoulujen, oppilaitosten, kansalaisyhteiskunnan, yritysten ja virastojen kesken tavoitteiden toteuttamiseksi.

Varsinais-Suomen strategia koostuu pitkän tähtäimen visio-osasta, nelivuotiskaudelle rakennetusta toteuttamissuunnitelmasta (maakuntaohjelma) ja innovaatio-ohjelmasta (älykkään erikoistumisen strategia). Strategian kokoaamisesta, koordinoinnista ja seurannasta vastaa Varsinais-Suomen liitto yhdessä maakunnan toimijoiden kanssa. Strategia toteutuu maakunnan toimijoiden laajassa yhteistyössä.

Varsinais-Suomen strategian 2040+ vision mukaan Varsinais-Suomi on yhteysklien rakentaja, joka kiinnittää Suomen länteen. Maakunta yhdistää ihmiset, ideat, elinkeinot ja kulttuurit niin kansallisesti kuin kansainvälisesti-

kin ja edistää kiinteää, Pohjoismaiden pääkaupungit yhdistävää yhteyttä. Visio perustuu Varsinais-Suomen keskeiseen sijaintiin Itämeren ytimessä, monipuoliseen elinkeinorakenteeseen, vahvaan korkeakoulutukseen sekä saariston ja kulttuuriperinnön ainutlaatuisuuteen. Sen toteutumista strategiassa ohjaa neljä läpileikkaavaa teemaa: kestävä talous ja kilpailukyky, luonto ja puhdas siirtymä, resilienssi ja turvallisuus sekä uudistumiskyky ja tulevaisuusvalmius.

Strategia jakautuu kolmeen kärkitaavoitteeseen:

- **Kestävästi elinvoimainen Varsinais-Suomi**, jolla vuosina 2026–2029 vahvistetaan kasvuhakuista yritystoimintaa, nostetaan TKI-menot miljardiin euroon, kehitetään dataa ja kaksikäyttöteknologioihin liittyviä murrosteknologioita ja edistetään kestävää ruoka- ja resurssitaloutta, vihreää siirtymää ja kiertotaloutta.
 - **Ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi**, jolla houkutellessa osajia ja investointeja, sujuvoitetaan kansainvälisen työvoiman rekrytointia, parannetaan liikenneyhteyksiä, kehitetään kestävä matkailun tarjontaa ja vahvistetaan maakunnan brändiä.
 - **Varsinais-Suomi sinua varten**, jolla korostetaan panostusta koulutukseen, osaamisen kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen, tuetaan opiske-
- lijoiden työllistymistä maakuntaan, edistetään hyvinvointia, osallisuutta ja turvallisuutta, suojellaan ja ennallistetaan Saaristomerta ja luonnon monimuotoisuutta ja kehitetään kulttuuripalveluja.
- Innovaatio-ohjelman avulla Varsinais-Suomi etsii uusia ratkaisuja maailmanlaajuisiin yhteiskunnallisiin ja ympäristöllisiin ongelmiin sekä Euroopan kilpailukyvyn vahvistamiseen. Erityisiä innovaatiotoimintamme painopisteitä vuosina 2026–2029 ovat:
- **merelliset ratkaisut**, eli kestävä ja innovatiivinen meriteollisuus: laivanrakennus, autonomiset alukset, virtuaaliset testialustat ja vaihtoehtoiset polttoaineet,
 - **ruokainnovaatiot ja ruokaturva**, eli uudistava maatalous, kestävä ruoantuotanto, uudet viljelykasvit, ja terveyttä ja hyvinvointia edistävät tuotteet,
 - **vaativat terveysratkaisut**, eli lääkehoidon kehittäminen, diagnostiikka, synteettinen data ja kuvantaminen,
 - **älykkäät ratkaisut**, eli tekoäly, kvanttiteknologiat, kyberosaaminen, virtuaalisuus, paikkatietoratkaisut ja datatalous, ja
 - **talouden kestävyys siirtymä**, eli kiertotalous, puhdas energia ja kestävä teollisuus- ja palvelutuotanto.

Varsinais-Suomen strategiaa toteutetaan laajan verkosto- ja kumppanuusyhteistyön kautta, hyödyntämällä kansallista ja Euroopan unionin rahoitusta. Seurannassa käytetään muun muassa maakuntien elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa mittaavaa EVP-indeksiä, Varsinais-Suomen barometria, toimenpiteiden edistymisen arviointia ja rahoitusportfolioita. Keskeinen periaate toteutuksessa on ketteryys, eli jatkuva sopeutuminen toimintaympäristön muutoksiin, mutta myös yhteinen pyrkimys tulevaisuuden aktiiviseen tekemiseen.

Varsinais-Suomi rakentaa kestävä kasvua, vahvistaa kilpailukykyä ja huolehtii luonnosta ja hyvinvoinnista – yhteistyössä ja yhteyksiä rakentaen – niin, että maakunta on elinvoimainen, vetovoimainen ja pitovoimainen myös vuonna 2040 ja sen jälkeen.

Visio 2040+

Varsinais-Suomi on yhteyksien rakentaja, joka kiinnittää Suomen länteen

Kärkitavoitteet 2040

Kestävästi elinvoimainen Varsinais-Suomi

Ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomi sinua varten

Maakuntaohjelman 2026–2029 tavoitteet

Kestävästi kasvu-hakuinen yritystoiminta

Edistyskelliset murrosteknologiat

Kestävä ruoka- ja resurssitalous

Yrittäjä- ja osaajamyönteisyys

Toimivat ja kilpailukykyiset liikenneyhteydet

Erottuvat elämyspalvelut ja kulttuuritoiminta

Osaava kansalaisuus

Hyvinvointi ja hyvä elämä

Monimuotoinen luonto ja yhteinen kulttuuriympäristö

Älykkään erikoistumisen painopisteet 2026–2029

Merelliset ratkaisut

Ruoka-innovaatiot ja ruokaturva

Vaativat terveysratkaisut

Älykkäät ratkaisut

Talouden kestävyys-siirtymä

Läpileikkaavat teemat

**Kestävä talous ja kilpailukyky
Luonto ja puhdas siirtymä
Resilienssi ja turvallisuus
Uudistumiskyky ja tulevaisuusvalmius**

Arvot

VASTUULLISUUS

SAAVUTETTAVUUS

UTELIAISUUS

LUOTTAMUS

2. VARSINAIS-SUOMI VUONNA 2025

Varsinais-Suomi on kansainvälinen ja elinkeinorakenteeltaan monipuolinen, ainutlaatuisen Saaristomeren ja ympäristön sekä viljavan maaseutumaiseman maakunta, jonka katse on vahvasti tulevaisuudessa. Maakunta sijaitsee strategisesti Itämeren ytimessä ja tarjoaa luonnollisen yhteyden Suomen, Pohjoismaiden ja Euroopan välille. Väkiluvultaan Varsinais-Suomi on Suomen kolmanneksi suurin maakunta.

Suomalaisten maakuntien keskinäisessä vertailussa Varsinais-Suomi nousee erityisasemaan pitkän ja vaiheikkaan historiansa vuoksi. Joulurauha on julistettu Turussa 1300-luvulta alkaen. Suomen vanhin kaupunki, Turku, täyttää 800 vuotta vuonna 2029. Varsinais-Suomen vaakuna, jossa kuvatuista lipuista tuli myöhemmin Ruotsin valtion lippu, täyttää 470 vuotta vuonna 2027. Rikkaasta historiasta muodostunut Varsinais-Suomen kulttuuriympäristö ja kulttuurimaisemat ovat vailla vertaa. Moni asia on tehty meillä ensin.

Muista suomalaisista maakunnista

Varsinais-Suomen erottaa myös Saaristomeren. Ainutlaatuinen, monimuotoinen ja herkkä saaristo ja Saaristomeren ovat Suomen ja maailman mittakaavassa aivan erityisiä alueita. Merialue on paitsi luonnonoloiltaan poikkeuksellinen, myös paikallisille ihmisille koti, sekä elinkeino- ja tarjoava ja vireä, Unescon biosfääri-alueeksi tunnustettu, noin 40 000 saaren kokonaisuus. Myös Varsinais-Suomen metsät ovat reheviä, lajirikkaita ja monimuotoisia, ja lehtojen ja perinnebiotooppien osuus koko maan mittakaavassa on merkittävä.

Näiden erityispiirteiden lisäksi Varsinais-Suomella on monia vahvuuksia. Muun muassa teknologinen osaaminen, laaja ja laadukas tutkimus ja korkeakoulutus, innovaatiokeskittymämme, väestön monimuotoisuus, kaksikielisyys, laajat yhteytemme naapurimaakuntiin, Pohjoismaihin ja Eurooppaan, sekä rikas kulttuuri- ja laaja taidekenttä antavat pohjan, jolta on hyvä ponnistaa menestykseen. Varsinais-Suomea ei myöskään suotta kutsuta Suomen vilja-aitaksi:

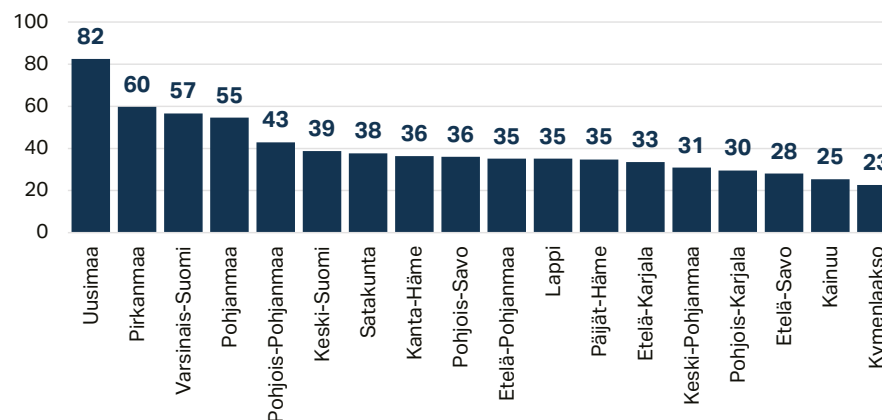
esimerkiksi koko Suomen vuoden 2024 vehnäsadosta noin 40 % viljeltiin Varsinais-Suomessa.

Varsinais-Suomi on eurooppalaisittain hyvin tyypillinen keskisuuri maakunta, jossa suurempaa kaupunkiseutua ympäröi melko tiivis, mutta

maaseutumainen vaikutusalue.

Suomalaisten maakuntien elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa mittaavalla EVP-indeksillä (tarkemmin luvussa 6) tarkasteltuna Varsinais-Suomi asettuu kansallisessa vertailussa vuonna 2025 kolmanneksi (kuva 1).

Maakuntien EVP-indeksi

Kuva 1: Maakuntien EVP-indeksi sisältää alueiden elinvoiman, vetovoiman ja pitovoiman indikaattorit sekä nämä näkökulmat yhdistävän EVP-indeksin. Vuonna 2025 Varsinais-Suomi sijoittuu kolmanneksi.

Täällä ensin – ennen ja jatkossa!

Me varsinaissuomalaiset olemme ylpeitä maakunnastamme – ja syystä! Täältä alkoi Suomen tarina.

Varsinais-Suomi on monessa Suomen ensimmäinen: meille asetettiin piispanistuin, perustettiin ensimmäinen alkeiskoulu v. 1249, hovioikeus v. 1623, Turun akatemia v. 1640 ja lääninsairaala v. 1757. Sivistyspohjaa on meillä rakennettu siis kauan!

Yhteyksien rakentamisestakin meillä on kokemusta. Olimme nimittäin ensimmäisiä meriyhteyksissä ulkomaille: säännöllinen reittiliikenne Ruotsiin alkoi v. 1836 ja optinen lennätin sai merikaapeliyhteyden v. 1869. Ihmisiä yhdistettiin radioaaltoin, kun täällä tehtiin ensimmäiset radiot v. 1927 ja väritelevisiot v. 1968. Sanomalehdistä ja tiedonjaosta olikin jo enemmän näyttöä, sillä meillä julkaistiin Suomen ensimmäinen sanomalehti v. 1771. Ja henkiset yhteydet viriteltiin tuhat vuotta sitten, sillä Suomen vanhimman tunnetun kirkon jäänökset sijaitsevat Aurajoen varrella Kaarinassa, Ravattulan kylän Ristimäellä. Elokuussa 2013 löydetyn kirkkorakennuksen käyttö ajoittuu ristiretkiajan ja keskiajan taitteeseen 1100-luvun loppupuolelle ja 1200-luvun alkuun. Musiikki ja rakkaus yhdistivät ja villitsivät joukkoja, kun Suomen ensimmäiset rock-festivaalit järjestettiin meillä v. 1970.

Varsinais-Suomen kunnat ovat aina olleet vahvoja ensimmäisyyksien etsijöitä ja yhteyksien rakentajia. Kuntia, kyliä ja paikallismaisemia halkoneet Hämeen Härkätie (800-luvulla), Kuninkaantie (1300-luvulla) ja Suuri Postitie (1600-luvulla) yhdistivät maaseudut ja merireitit ja toivat uudet tuulet ja opit maailmalta. Kauppasuhteetkin täältä ovat olleet lännen suuntaan.

Tänä päivänäkin Varsinais-Suomen kunnat, elinkeinoelämä ja osaaminen näkyvät kärkipaikoilla. Meillä ollaan ensimmäisiä esimerkiksi elintarviketuotannossa, lääketuotannossa ja risteilijöiden rakentamisessa. Maakunnan kehittämistyössä mukana olevat tietävät, että olemme myös kumppanuustyön pioneereja!

Suomen ensimmäisen pääkaupungin, meidän keskuskaupunkimme Turun, 800-vuotista historiaa juhlietaan pian. Varsinaissuomalaiset ovat mukana juhlahumussa: uusien ensimmäisyyksien luomisessa ja tunnistamisessa. Olemme avoimia uudelle, etsimme raikkaita toimintatapoja ja uusia yhteyksiä. Kehitämme innovaatioita maailmanluokan haasteisiin. Kiinnitymme varsinaissuomalaiseen identiteettiin koko sen monimuotoisuudessa ja ponnistamme kohti tulevaisuutta!

Nähdään siellä!

Monipuolinen Varsinais-Suomi

BKT

21,6

miljardia euroa

BKT:n kasvu

+19,3 %

2010–2025

44 630

€/as. (2022)

495 000

asukasta (2024)

kasvua

47 700

henkilöä vuodesta 2000

työikäinen väestö kasvoi

8 000

henkilöllä 2020–2024

lähes

43 000

opiskelijaa

puhutaan

122

eri kieltä

11%

vieraskielisiä

6%

ruotsinkielisiä

Pinta-ala

20 500

km²

47%

on merialueilla

14%

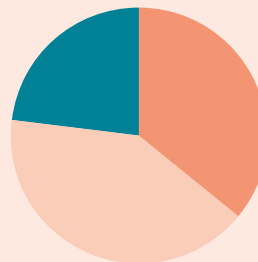
luonnonsuojelualaa

Suomen suurin kesämökkimäärä

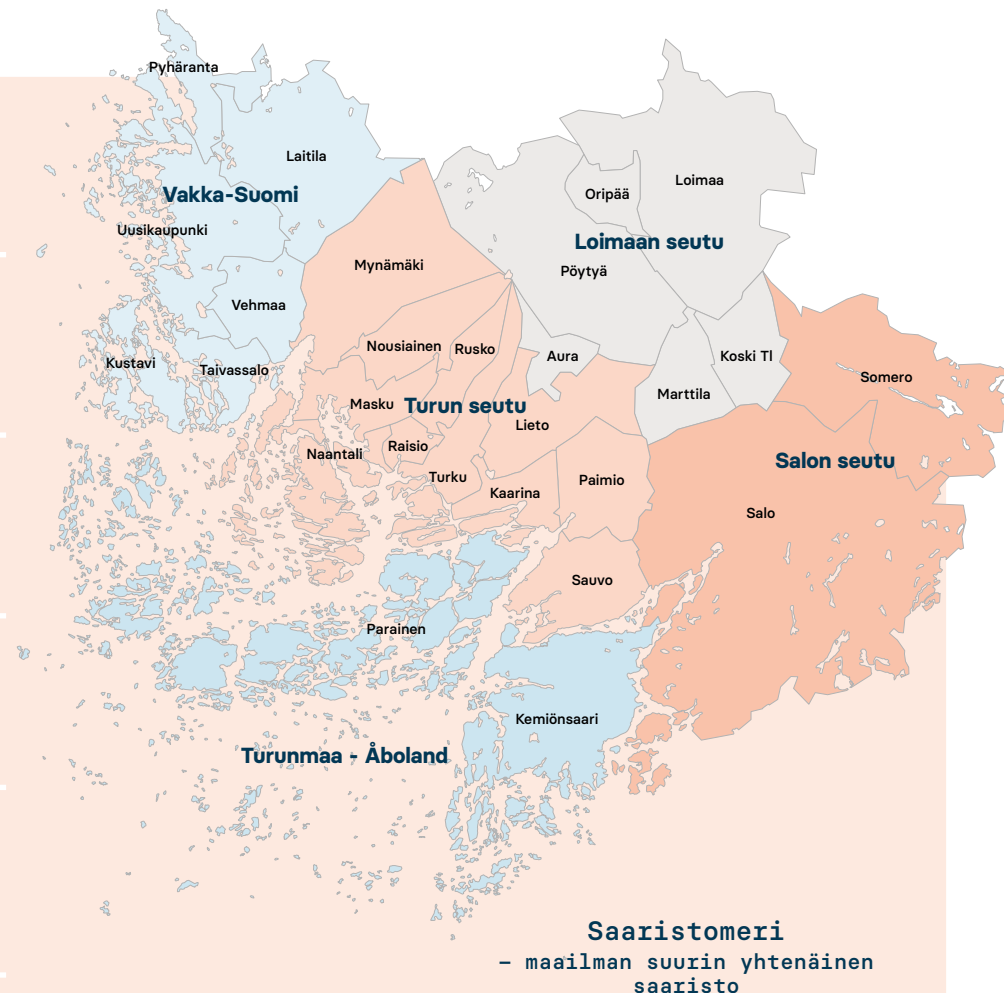
49 000

kesämökkiä

Suurin osa väestöstä asuu kaupunkialueilla

Sisempi kaupunkialue 36%
Ulommat kaupunkialueet 41%
Maaseutualueet 23%

Saaristomeri

– maailman suurin yhtenäinen saaristo

40 000

saarta

23

m keskisyvyys

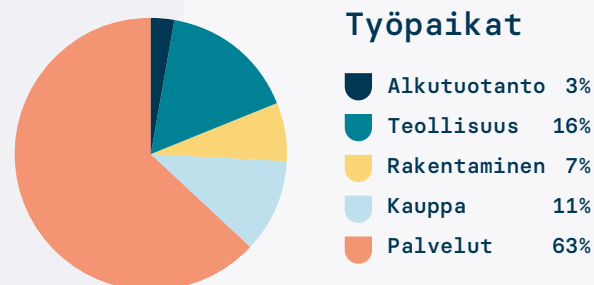
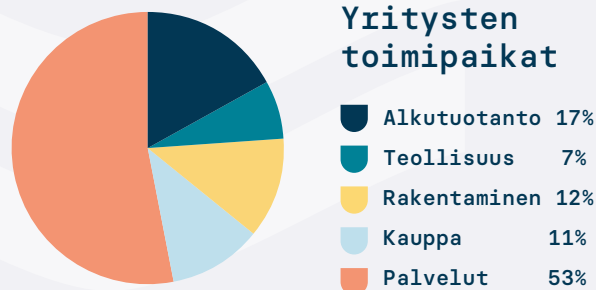
139

pesivää lintulajia

46

luontotyyppiä

Elinvoimainen ja vetovoimainen Varsinais-Suomi

Suomen **2.** suurin
vientimaakunta:
n. 10 % kokonaisviennistä.
Tavaravienti 6,7 mrd. € (2024)

Suomen **2.** suurin
keskittymä kulttuurin
ja taiteen ammattilaisia.

Varsinais-Suomesta tehdään vuosittain

2 milj.
laivamatkaa Ruotsiin

2 milj.
junamatkaa Turusta

250 000
kansainvälistä lentomatkaa

1.
Turun satama: Suomen
Suomen ja Ruotsin välisessä
meriliikenteessä.

50%
Naantalın satama: yli
Suomen ja Ruotsin
välisestä rekka- ja
traileriliikenteestä
lautoilla.

11/17
Suomen
yhteysalusreiteistä

Yli
50%
Suomen
lääketuotannosta

Turun telakan
tilauskanta
7,5 mrd. €
(sisältää optiot)

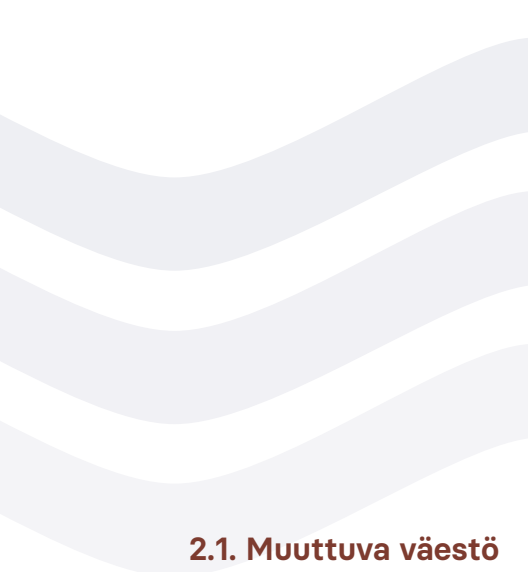
133%
liikevaihdon kasvu
ICT-alalla
v. 2015-2024

1.
Suomen
maa- ja kalatalouden
tuottaja, elintarvike-
tuotannon monipuolisin
ykköismaakunta.

-46 %
teollisuuden
polttoaineiden
ilmastopäästöjen
muutos v. 2005-2023

2.1. Muuttuva väestö

Varsinais-Suomessa asui vuoden 2024 lopussa noin 495 000 asukasta. Varsinais-Suomi kuuluu kasvavien maakuntien joukkoon, joka on pienentynyt huomattavasti. Maakunnan väestö on kasvanut käytännössä poikkeusolosuhteita lukuun ottamatta koko tilastoidun historian ajan. Vuonna 2023 maakunnan väestönkasvu nousi ukrainalaisten pakolaisten vuoksi yli 5000 asukkaaseen vuodessa mutta on tasaantunut sodan pitkittyessä lähelle pitkän aikavälin keskiarvoa. Tällä vuosituhanella vuotuisen väestönkasvu on ollut noin 2000 henkilön tasolla.

Varsinais-Suomen väestönkasvu tulee muuttovoitosta sekä muista Suomen maakunnista että ulkomailta. Viime vuosina maahanmuuton merkitys maakunnan väestönlisäyksessä on kasvanut selvästi kotimaista muuttovoittoa suuremmaksi. Luonnollinen väestönmuutos on sen sijaan ollut jo kymmenen vuoden ajan negatiivinen,

eli kuolleita on syntyneitä enemmän. Luonnollisen väestönmuutoksen laskeva trendi näyttää Varsinais-Suomessa kuitenkin pysähtyneen viime vuosina. Siitä huolimatta ilman muuttovoittoa maakunnan asukasluku laskisi vuositasolla yli tuhannella henkilöllä. Varsinais-Suomi saa muuttovoittoa lähes kaikista maakunnista sekä ulkomailta etenkin itäisestä Euroopasta ja Etelä- ja Kaakkois-Aasiasta.

Kuten muuallakin Suomessa myös Varsinais-Suomen väestö on vanhentunut nopeasti. Vuosituhannen alusta lukien väestön keski-ikä on kasvanut neljällä vuodella ja yli 65-vuotiaiden osuus on noussut 16 prosentista lähes neljännekseen koko väestöstä. Samaan aikaan alle 15-vuotiaiden osuus on pudonnut 17 prosentista 14 prosenttiin. Ikääntyvän väestön osuuden kasvu on kuitenkin viime vuosina hidastunut. Samalla työikäisen väestön väheneminen on pysähtynyt ja kääntynyt hienoiseen kasvuun. Työikäisen väestön kasvua selittää erityisesti maahanmuut-

tajien määrän nopea lisääntyminen, ja maahanmuutto onkin tärkeää työvoiman riittävyyden kannalta lähitulevaisuudessa. Tämä lisää kuitenkin kotoutumistoimien tarvetta, jotta kasvava ulkomaalaistaustainen työikäisen väestön joukko myös kiinnittyy työelämään ja maakuntaan.

Alueellisesti tarkasteltuna Varsinais-Suomen väestönkasvu keskittyy hyvin selvästi Turun seudulle. Erityisesti Turun kaupunki on kasvanut viime vuosina nopeasti, ja Turun väestönkasvu kattaa yksin suurimman osan maakunnan kasvusta. Turun lisäksi merkittävää määrällistä kasvua on vain muissa Turun ydinkaupunkiseudun kaupungeissa: Raisiossa, Kaarinassa, Naantalissa ja Liedossa. Väestö vähenee määrällisesti eniten muissa maakunnan seutukuntakeskuksissa: Salossa, Uudessaakaupungissa, Loimaalla ja Paraisilla. Varsinais-Suomen kuntien väestökato on kuitenkin koko maan mittakaavassa melko maltillista. Vain noin puolessa maakunnan kunnista väestö vähenee, ja

useissa kunnissa väestömuutokset ovat melko vähäisiä.

Vuonna 2024 tehdyn Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Varsinais-Suomen väestö kasvaisi vuoteen 2040 mennessä lähes 540 000 asukkaaseen. Vaikka väestöennusteessa maahanmuuton määrä on arvioitu melko korkeaksi, on selvää, että Varsinais-Suomi tulee kasvamaan myös tulevaisuudessa. Kaupungistumisen megatrendi ei kuitenkaan ole päättymässä, vaan väestönkasvun ennustetaan tulevaisuudessakin suuntautuvan Turkuun ja Turun seudun ydinalueelle. Ennusteen mukaan noin puolet maakunnan kunnista kasvaisi vuoteen 2040 mennessä, mutta toisessa puolessa kunnista väestö vähenisi, enimmillään jopa lähes 15 prosenttia.

Vaikka maakunnan väestö kasvaisi nopeastikin, joutuu osa maakunnan kunnista sopeutumaan tulevaisuuteen, jossa kunnan asukasluku on merkittävästikin nykyistä pienempi. Muutokseen vastaamiseksi tarvitaan niin kutsuttua

älykkään sopeutumisen strategiaa ja toimintamalleja, joissa väestökadon vaikutuksiin varaudutaan suunnitelmallisesti. Lisäksi kunnat voivat hidastaa väestön vähenemistä vahvistamalla paikallisia veto- ja pitovoimatekijöitä sekä yhteistyötä muiden kuntien kesken. Varsinais-Suomessa alueiden kehittämiseen tartutaan muun muassa tukemalla kasvuhakuista yritystoimintaa, yrittäjä- ja osaajamyönteisyyttä, hyvinvointia ja hyvää elämää sekä erottuvaa elämys- ja kulttuuritoimintaa (tarkemmin luku 4).

2.2. Monikeskuksinen ja kytkeytyvä aluerakenne

Aluerakenteella tarkoitetaan maakunnan fyysistä rakennetta ja eri yhdyskuntatoimintojen sijoittumista maakunnan alueella. Aluerakenne on yleispiirteinen kuvaus asumisen, palveluiden, tuotannon ja työpaikkojen, luonnon- ja vapaa-ajanalueiden sekä liikennejärjestelmien muodostamasta kokonaisuudesta.

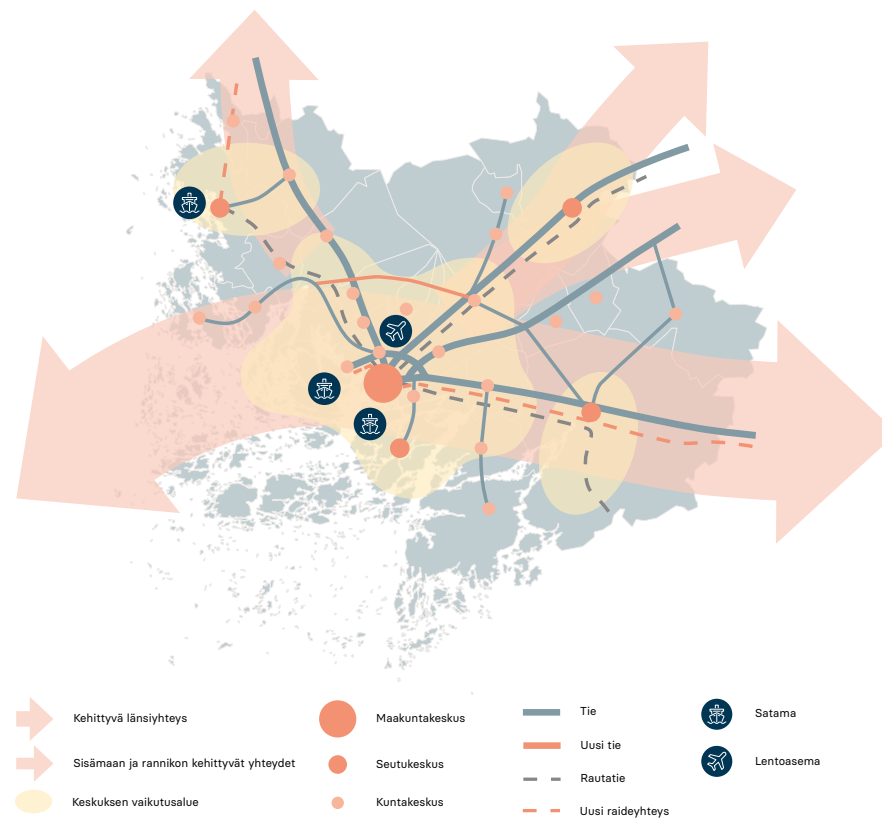
Varsinais-Suomi sijaitsee strategisesti Itämeren ytimessä, luonnollisena yhteytenä Suomen ja Ruotsin pääkaupunkien – Helsingin ja Tukholman – välillä. Varsinais-Suomi on osa eurooppalaista TEN-T- ydinliikenneverkkoa, johon kuuluvat E18-tien, Länsiradan, Turun ja Naantalin satamien lisäksi

myös Turun lentoasema. TEN-T-verkkoa tukevat alueen muut meri- ja maaliikenneyhteydet, jotka mahdollistavat alueen hyvän saavutettavuuden ja turvaavat osaltaan huoltovarmuutta myös kansallisella tasolla.

Aluerakenne on Varsinais-Suomessa monikeskuksinen. Turun kaupunkiseutu toimii ytimenä, jota täydentävät seutukeskukset, elävä maaseutu ja maailman saaririkkain saaristo. Varsinais-Suomen maantieteellinen sijainti, pitkä historia, viljava maaperä ja rikas luonto luovat perustan yhdyskuntarakenteelle, joka tukee kestävästä kasvusta, turvallisuudesta ja omavaraisuudesta erityisesti ruoantuotannon ja muutosjoustavuuden osalta. Saaristomeri on merkittävä luonto- ja kulttuuriympäristö, jossa alueen erityispiirteet huomioonottava ja kestävä kehittäminen on keskeistä.

Aluerakennetta kehitetään maakuntakaavoituksella, jossa myös yhteensovitetaan ja konkretisoidaan maakuntastrategian aluerakenteeseen ja ympäristöön liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Näihin kuuluvat muun muassa väestönkasvun ja väestörakenteessa tapahtuvien muutosten sekä liikenteen ja elinkeinoelämän tarpeiden yhteensovittaminen luonnon monimuotoisuuden ja muiden ympäristöön liittyvien arvojen säilyttämisen kanssa.

Kuva 2: Monikeskuksinen ja kytkeytyvä aluerakenne.

Liikennejärjestelmätöyössä paino-
piste on raideliikenteen kehittämisessä
(mm. Länsirata, lähijunat, kiinteä yhteys
Tukholmaan), mutta myös bussiyhte-
ydet ja muu kestävä kaupunkiliikku-
minen sekä saariston lauttaliikenne
ovat keskeisiä. Tavoitteena on kestä-
vä, saavutettava ja toimiva arki koko
maakunnassa.

Puhtaan siirtymän energiantuotanto
ja -varastointi sijoittuvat monitasoisesti
ja hajautetusti maakunnassa. Energian
siirtoyhteyksiä kehitetään tehokkaiksi
teollisuuden ja kasvavan kulutuksen
käyttöön. Tavoitteena on vihreää siirty-
mää edistävä monitasoinen energiajär-
jestelmä, joka tukee huoltovarmuutta.

2.3. Osa kansallista ja kansainvälistä yhteisöä

Varsinais-Suomi ei kehity yksin, vaan
kehitykseen vaikuttavat sekä kansalliset
että kansainväliset politiikkalinjaukset ja
maailmanlaajuiset muutostrendit, jotka
on viisasta huomioida maakunnan kehittä-
mistöyössä.

Euroopan unionin politiikka ohjaa
Varsinais-Suomen kehittämistä esimer-
kiksi ilmasto- ja energiaratkaisuissa,
maatalouden tukijärjestelmissä sekä
tutkimus- ja innovaatiopanostuksis-
sa. Varsinaissuomalaiset toimijat ovat
tiiviisti mukana myös eurooppalaisessa

varautumis- ja turvallisuuskeskus-
telussa ja yhteistyössä. EU-rahoitu-
sinstrumentit ovat keskeinen väline
alueen kilpailukyvyyn ja kestäväan kasvun
edistämistä, sekä Varsinais-Suomen
strategian tavoitteiden edistämistä.

Itämeri-politiikka, Euroopan unionin
Itämeren alueen strategia, korostaa
merenkulun, meriluonnon suojelun
ja alueellisen yhteistyön merkitystä.
Varsinais-Suomen asema Itämeren
ytimessä on edistänyt huomattavasti
alueen kansainvälistä yhteistyötä sekä
erityisesti meriklusterin vahvistamista.
Itämeri-politiikan rinnalla pohjoismai-
nen yhteistyö on Varsinais-Suomelle
tärkeää. Vilkas kulttuuriyhteistyö,
pohjoismainen saaristoyhteistyö sekä
Pohjoismainen ministerineuvosto ja
sen ohjelmat, kuten visio vuodelle 2030
Pohjolasta maailman kestävimpanä ja
integroituneimpana alueena, tukevat
Varsinais-Suomen tavoitteita ja alueke-
hitystä.

Maailmanlaajuiset ilmiöt – kuten
ilmastonmuutos, teknologinen murros
ja geopolitiittiset muutokset – haastavat
alueiden muutosjoustavuutta, mutta
avaavat samalla uusia mahdollisuuksia
vihreään siirtymään, osaamisperus-
teiseen kasvuun ja huoltovarmuuden
vahvistamiseen. Maailmanlaajuisen
tuotantoketjujen muutokset ja markki-
noiden epävakaus edellyttävät resiliens-

siä ja ketteryyttä uusien mahdollisuuksien
näkemiseksi.

Saaristo-, maaseutu- ja kaupunkipo-
litiikka nivoutuvat Varsinais-Suomessa
tiiviisti yhteen. Saariston ja maaseutu-
jen erityispiirteet, kuten saavutettavuus
ja palveluiden turvaaminen, vaativat
kohdennettuja toimenpiteitä. On tärkeää
pitää Varsinais-Suomen saaristo ja
maaseutualueet elävinä. Samaan aikaan
myös seutukeskuksien kaupunkikehitys
edellyttää kestäväa liikenne- ja asunto-
politiikkaa, monipuolista elinkeinoraken-
netta sekä korkeakoulutuksen vahvaa
roolia. Myös keskuksien ulkopuolella
tulee tukea hyvää ja aktiivista elämää ja
pääsyä palvelujen äärelle.

Suomen hallitusohjelma linjaa
keskeisesti aluekehityksen painopisteitä
muun muassa infrastruktuurin, koulu-
tuksen, sote-palveluiden ja aluepolitiikan
osalta. Varsinais-Suomen strate-
giassa nämä linjaukset on huomioitu,
jotta Varsinais-Suomi voi hyödyntää
omia vahvuuksiaan ja vastata tulevai-
suuden haasteisiin ennakoivasti.

3. VISIO 2040: YHTEYKSIEN RAKENTAJA, JOKA KIINNITTÄÄ SUOMEN LÄNTEEN

Varsinais-Suomi on yhteyksien rakentaja: maakunta, joka kiinnittää Suomen länteen. Varsinaissuomalaiset rakentavat yhteyksiä ihmisten, toimintatapojen, kulttuurien, liiketoiminnan ja innovaatioiden välille. Laajasti vaikuttavien ja maakunnan ulkopuolelle kurottavien yhteyksien perustana ovat yhä vahvistuvat monikeskuiset yhteydet maakunnan sisällä: saaristosta maaseuduille ja kaupunkikeskuksiin, suurten ja pienten toimijoiden välillä ja eri kielisten Varsinais-Suomessa asuvien ihmisten kesken. Varsinais-Suomelle tärkeää on rakentaa kasvua, kilpailukykyä ja muutosjoustavuutta sekä viedä eteenpäin vihreää siirtymää. Yhteyksien rakentaminen, ylläpito ja kehittäminen edellyttävät myös vahvaa osaamista ja koulutusperustaa.

Varsinais-Suomi rakentaa yhteyksiä koko Suomea varten. Yhteyksien rakentaminen perustuu yli vuosikymmenen jatkuneelle systemaattiselle varsinaissuomalaiselle kumppanuusajattelulle ja -työlle, jota tehdään myös kansallisten

ja kansainvälisten kumppanien kanssa.

Varsinais-Suomessa yhdistetään ihmiset, ajatukset ja yhdessä tekeminen. Varsinais-Suomessa on erityisiä mahdollisuuksia tulevaisuudessa huoltovarmuuden turvaajana, hyvinvoinnin vahvistajana, teknologian kehittäjänä, korkeakoulutuksen monipuolistajana, kulttuuriperinnön vaalijana, kestävän luontomaakunnan rakentajana ja ylläpitäjänä sekä kansainvälisen yhteistyön kehittäjänä.

Fyysiset yhteydet, kuten sillat, tiet, laivaväylät ja datayhteydet, ovat edellytys ideoiden kohtaamiseen ja ihmisten ja tavaroiden liikkumiselle. Varsinais-Suomi edistää kiinteän yhteyden rakentamista Suomen ja Tukholman alueen välille sekä Länsiradan toteuttamista Turun ja Helsingin välillä. Näin vahvistetaan yhteyttä Pohjoismaiden pääkaupunkien välillä ja kasvatetaan alueen kasvua ja kilpailukykyä. Muodostuvalla suuralueella on yhdessä suuri potentiaali tutkimuksessa, kehityksessä ja innovaatioissa.

Yhteyksien rakentaja toimii vastuullisesti, saavutettavasti, luotettavasti ja uteliaasti. Onnistunut yhteistyö perustuu luottamukseen: yhteistyökumppanien kuulemiseen ja siihen, että työtä tehdään erilaiset mielipiteet hyväksyen ja yhteisen hyvän eteen. Luottamus on arvostavaa ja kunnioittavaa yhteistyötä. Luottamuksen ilmapiirissä on helppo olla utelias. Utelaisuus on kehittämisen ja innovaatioiden lähtöoletus. Uteliaalla on tahtoa oppia, tehdä paremmin ja löytää uusia ratkaisuja. Luotettava ja utelias yhteistyö ei ole vain sisäpiirin etuoikeus. Avoimeksi ja saavutettavaksi tekemällä se ulottuu kaikille yhteistyön aloille ja kanaviin, myös maakunnan ulkopuolelle ja kansainvälisesti. Kaiken työn taustalla oleva vastuullisuus kertoo siitä, että työn vaikutukset nähdään nykyhetkeä kauemmas. Vastuullisen ja kestävän toiminnan seurauksena luonto, ihmiset ja elinkeinot menestyvät ja voivat hyvin myös vuosikymmenten päästä.

Visio Varsinais-Suomesta jakaantuu maakuntaohjelmassa (Luku 4) kolmeen kärkitavoitteeseen vuoteen 2040. Kestävästi elinvoimainen ja ainutlaatuisesti houkutteleva Varsinais-Suomi rakentuu sinua varten.

3.1. Visiota ja tavoitteita ohjaavat teemat

Varsinais-Suomen strategian visiota, kärkitavoitteita ja ohjelmakohtaisia tavoitteita tarkastellaan neljän läpileikkaavan teeman kautta. Kun tavoitteita ja toimenpiteitä toteutetaan, on tärkeää huolehtia, että pidetään huolta toiminnan kokonaisvaikutuksista ja arvioidaan niitä avoimesti ja rehellisesti. Työn tulee olla yhteisiä arvoja kunnioittavaa ja pyrkiä mahdollisimman myönteisiin taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestäviin ratkaisuihin.

Kestävä talous ja kilpailukyky -teema merkitsee Varsinais-Suomessa taloutta, joka perustuu vastuullisiin investointeihin, innovaatiovetoiseen

liiketoimintaan ja resurssitehokkuuteen. Talouden kilpailukyky ja kannattavuus rakentuu yhdessä ekologisen kestävyys- ja alueellisen turvallisuuden kanssa. Kestävä talous perustuu myös saavutettavaan henkiseen, logistiseen ja digitaaliseen yhteistyöhön, joka ulottuu kaikille yhteistyön aloille ja kanaviin, myös maakunnan ulkopuolelle ja kansainvälisesti. Kestävän talouden ja kilpailukyvyn teema liittyy maakuntaohjelmassa erityisesti kasvuhakuisen yritystoiminnan, edistyksellisten murrosteknologioiden, kestävä ruoka- ja resurssitalouden sekä toimivien ja kilpailukykyisten liikenneyhteyksien rakentamiseen.

Luonto ja puhdas siirtymä -teema korostaa Varsinais-Suomen kehityksen riippuvuutta kestävästä ekologisesta perustasta. Tavoitteena on hillitä ilmastonmuutosta, vahvistaa luonnon monimuotoisuutta ja siirtää resurssi- ja elinkeinon kiertotalouteen. Maakunnan hiilinielut ja varastot huomioidaan maankäytön suunnittelussa ja luonnonvarojen käytössä. Puhdas siirtymä

edellyttää uusia ratkaisuja erityisesti energiantuotannossa. Varsinais-Suomessa taloutta ei kehitetä luonnon kustannuksella. Vastuullisuus kertoo siitä, että työn vaikutukset nähdään nykyhetkeä kauemmas: maakuntaa kehitettäessä huomioidaan täällä tehtävän työn vaikutukset maailmanlaajuisiin arvoketjuihin sekä tulevaisuuden hyvän elämän edellytyksiin. Vastuullisen ja kestävä toiminnan seurauksena luonto, ihmiset ja elinkeinot menestyvät ja voivat hyvin myös vuosikymmenten päästä. Luonto ja puhdas siirtymä -teema huomioidaan maakuntaohjelmassa erityisesti kestävä ruoka- ja resurssitalouden sekä monimuotoisen luonnon ja yhteisen kulttuuriympäristön tavoitteiden toteutuksessa, mutta myös toimivien ja kilpailukykyisten liikenneyhteyksien rakentamisessa ja kasvuhakuisessa yritystoiminnassa.

Resilienssi ja turvallisuus -teema tarkoittaa huolehtimista Varsinais-Suomen muutosjoustavuudesta, huoltovarmuudesta, kriisinsietokyvystä ja

turvallisuudentunteesta. Kokonaisuus rakentuu varautumisesta, yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyöstä ja keskinäisestä luottamuksesta. Turvallisuuden liittyä vahvasti myös väestörakenteen muutosten (väestön vanheneminen, väheneminen, monimuotoistuminen) huomioiminen, sekä esimerkiksi ilmastomuutoksen lisäämiin sään ääri-ilmiöihin varautuminen ja sopeutuminen ja niihin proaktiivisesti reagoiminen. Ihmisten hyvinvointi, toimintakyky, osallisuus ja yhteisöllisyys ovat keskeisiä turvallisuutta vahvistavia voimia. Luottamus vahvistaa turvallisuutta: se on arvostavaa ja kunnioittavaa yhteistyötä. Varsinaissuomalaisten resilienssiä rakennetaan korkealuokkaisella koulutuksella ja osaamisella. Kulttuurilla on tärkeä rooli kriisinsietokyvyn vahvistamisessa: jaetut kokemukset korostuvat, kun varaudutaan demokratiaa rapautaviin ilmiöihin. Resilienssin ja turvallisuuden teema huomioidaan maakuntaohjelmassa erityisesti edistyksellisten murrosteknologioiden, mutta myös

hyvinvoinnin ja hyvän elämän jaosaavan kansalaisuuden rakentamisessa.

Uudistumiskyky ja tulevaisuusvalmius -teema tarkoittaa kykyä vastata muutoksiin ennakoivasti, rohkeasti, luovasti ja innovatiivisesti.

Varsinais-Suomen osaaminen, tutkimus, teknologia ja kokeilut tukevat siirtymää kohti kestävä ja kilpailukykyistä tulevaisuutta. Kykymme huolehtia täällä asuvista ihmisistä muutoksien keskellä, ja samalla ottaa vastaan uusia varsinaissuomalaisia, vahvistaa alueemme inhimillistä pääomaa, työvoiman saatavuutta ja innovaatioresursseja. On tärkeää suhtautua tulevaan uteliaasti ja tunnistaa esimerkiksi uusia työn tekemisen tapoja. Uudistumiskyvyn ja tulevaisuusvalmiuden teema huomioidaan maakuntaohjelmassa erityisesti kasvuhakuisen yritystoiminnan ja edistyksellisten murrosteknologioiden toteutuksessa.

4. MAAKUNTAOHJELMA 2026–2029

Visio Varsinais-Suomesta yhteyksien rakentajana jakaantuu kolmeksi kärkitavoitteeksi vuoteen 2040. Elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa tarkastelevien kärkitavoitteiden avulla rakentuu myös tässä luvussa esiteltävä Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2026–2029. Maakuntaohjelma kuvaa, miten vision ja kärkitavoitteiden mukaista Varsinais-Suomea rakennetaan.

Ohjelman tavoitteiden esittämisjärjestys ei heijasta tavoitteiden tärkeysjärjestystä. Varsinais-Suomessa moni esitetty asiakokonaisuus on laajalla rintamalla jo työn alla, ja näitä pyrkimyksiä on nyt tarkempien tavoitteiden avulla tarpeen vauhdittaa ja tukea. Erityistä valmiutta uuteen ajatteluun ja muutoksen rakentamiseen edellyttävät kuitenkin tulevana vuosina murrosteknologioihin, länsiyhteyksien rakenta-

miseen, sekä hyvinvointiin ja hyvään elämään liittyvät tavoitteet.

Varsinais-Suomessa strategian kärkitavoitteet ja maakuntaohjelmatyö kytetään YK:n yhteisen Agenda 2030-toimintaohjelman kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen käytännössä. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää, että tunnistamme elämäntapojen ja kuluttamiemme tuotteiden elinkaarivaikutukset ympäristön tilaan paikallisesti ja kansainvälisesti. Vaikutamme aktiivisesti ilmastojalanjälkemme pienenemiseen ja luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen kaikin olemassa olevin keinoin. Strategia tukee osaltaan myös Varsinais-Suomen ilmastotiekarttaa, jonka tavoitteina on alueen hiilineutraalius vuonna 2035 sekä liikenteen päästöjen puolittuminen vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä.

Kaikki Varsinais-Suomen strategian kärkitavoitteet tukevat terveisiin elinympäristöihin liittyviä tavoitteita 13,14,15 sekä yhteistyön ja kumppanuuden tavoitetta 17. Näiden lisäksi kärkitavoittekohtaiset kestävän kehityksen tavoitteet mainitaan seuraavissa luvuissa.

Taulukko 1: Ohjelmakauden 2026–2029 tavoitteet ryhmiteltynä kärkitavoitteiden alle.

Kestävästi elinvoimainen Varsinais-Suomi	
Kestävästi kasvuhakuinen yritystoiminta	Varsinaissuomalaiset yritykset investoivat ja kansainvälistyvät rohkeasti. Varsinais-Suomessa entistä useampi pk-yritys tekee tuotekehitystä ja T&K-menot nousevat miljardiin euroon vuodessa.
Edistykselliset murrosteknologiat	Varsinais-Suomi on datavetoisen ja uusia datateknologioita hyödyntävän luovan ja vastuullisen liiketoiminnan edelläkävijä. Varsinais-Suomi nousee keskeiseksi puolustus- ja kaksikäyttöteknologioiden kehittäjäksi Suomessa.
Kestävä ruoka- ja resurssitalous	Varsinais-Suomessa on käynnistynyt useita uusia vihreän ja puhtaan siirtymän hankkeita, joiden energian saanti on varmistettu. Varsinais-Suomessa kiertotalouteen siirtyminen on vähentänyt luonnonvarojen käyttöä, ja päästöjen määrä on laskenut merkittävästi. Kestävä ruoan tuotanto on Varsinais-Suomessa kannattavaa, ja ruoan jalostusaste on noussut.
Ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi	
Yrittäjä- ja osaajamyönteisyys	Yritysten ja investoijien on sujuvaa sijoittua Varsinais-Suomeen. Mielekkäät työmahdollisuudet houkuttelevat osaajia maakuntaan. Varsinais-Suomen korkeakoulut ja ammatilliset oppilaitokset ovat Suomen vetovoimaisimpia.
Toimivat ja kilpailukykyiset liikenneyhteydet	Yhteydet Varsinais-Suomesta länteen ovat Suomen kansainvälisen liikenteen ja huoltovarmuuden ytimessä.
Erottuvat elämyspalvelut ja kulttuuritoiminta	
Varsinais-Suomi on ainutlaatuisen myönteisesti erottuva. Saaristo ja Varsinais-Suomen luonto- ja kulttuurikohteet ovat Suomen vetovoimaisin kestävän matkailun kokonaisuus.	
Varsinais-Suomi sinua varten	
Osaava kansalaisuus	Varsinais-Suomi on sivistysmaakunta, jossa arvostetaan koulutusta sekä elinikäistä että jatkuvaa oppimista. Varsinais-Suomen oppilaitoksista valmistuneet jäävät ja työllistyvät maakuntaan.
Hyvinvointi ja hyvä elämä	Varsinais-Suomessa voidaan hyvin. Varsinais-Suomessa varautuminen ja keskinäinen luottamus vahvistavat maakunnan turvallisuutta. Varsinais-Suomessa elinympäristöt tukevat hyvää elämää. Lähijunaliikenne on toimivien matkaketjujen perusta Varsinais-Suomessa.
Monimuotoinen luonto ja yhteinen kulttuuriympäristö	Saaristomeren tila paranee tehokkaiden toimien ansiosta. Varsinais-Suomessa luonnon itseisarvo on tunnustettu ja luonnon monimuotoisuus vahvistuu. Varsinais-Suomessa on Suomen parhaat kulttuuri-palvelut ja lumoavimmat kulttuuriympäristöt.

4.1. Kestävästi elinvoimainen Varsinais-Suomi

Elinvoima tarkoittaa kykyä synnyttää kestävää taloudellista kasvua, työtä ja hyvinvointia. Elinvoima Varsinais-Suomessa rakentuu toimivista yrityksistä, osaavasta työvoimasta ja aktiivisesta kehittämisestä, joka hyödyntää maakunnan vahvuuksia kestävästi. Kasvu luodaan niin, että samalla turvataan tulevien sukupolvien mahdollisuus vastaavaan elämänlaatuun. Tämä edellyttää uudistumiskykyä, investointeja ja laajaa yhteistyötä toimijoiden välillä. Yhteyksien rakentaja vahvistaa elinvoimaa punomalla yhteyksiä niin yritysyhteistyön, innovaatioiden kuin ekosysteemienkin kautta.

Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 elinvoimavoitteet jakautuvat kolmeen ryhmään, jotka ovat: kestävästi kasvuhakuinen yritystoiminta, edistykelliset murrosteknologiat sekä kestävä ruoka- ja resurssitalous. Erityisesti

murrosteknologiat edellyttävät tulevana vuosina valmiutta uuteen ajatteluun ja muutoksen rakentamiseen. Varsinais-Suomen elinvoiman tilannekuvaa ja kehityksen suuntaa seurataan elinvoimaindeksillä (Luku 6).

Elinvoimakäsitteeseen tukee YK:n kestävä kehitys tavoitteista seuraavia: edullista ja puhdasta energiaa (tavoite 7), ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (8), kestävä teollisuus, innovaatioita ja infrastruktuureja (9) sekä vastuullista kuluttamista (12).

4.1.1. Kestävästi kasvuhakuinen yritystoiminta

Vuonna 2030 varsinaissuomalaiset yritykset investoivat ja kansainvälistyvät rohkeasti, ja yhä useampi pk-yritys panostaa TKI-toimintaan (tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminta). Maakunnan innovaatiotoiminta on kilpailukykyistä, elinvoimaista ja Suomen houkuttelevimpien joukossa. T&K-menot (tutkimus- ja kehittäminen) nousevat miljardiin euroon – samalle tasolle kuin Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Vuonna 2024 Varsinais-Suomen T&K-menot olivat 718 miljoonaa euroa.

Yritysten kasvu vahvistaa Varsinais-Suomen elinkeinorakennetta, luo työpaikkoja maakunnassa olevalle työvoimalle ja houkuttelee uusia osaajia niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Ohjelmakaudella kasvua tuetaan maakunnassa monipuolisilla palveluilla toimitiloista ja rahoituksesta kansainvälisiin verkostoihin. Tarvittaessa hyödynnetään kansallista julkisten yrityspalveluiden ekosysteemiä ja sen palvelupolkuja. Innovaatioekosysteemin ytimen muodostavat yritykset, korkeakoulut, oppilaitokset, tutkimuslaitokset ja -keskittymät sekä julkinen ja kolmas sektori. Erityisesti pk-yrityksiä tuetaan julkisen rahoituksen ja grant-hakuihin

tarvittavan osaamisen osalta. Yritysten kansainvälistymistä tuetaan maakunnallisen Team Finland -kumppanuusverkoston avulla. Uusien yritysten perustamisessa auttavat valtakunnalliset, maakunnalliset ja kuntakohtaiset palvelut.

Kasvua vauhditetaan ohjelmakaudella TKI-kasvuohjelmalla ja Varsinais-Suomen TKI-tiekartan 2024–2029 toimenpiteillä. Testialustat, olemassa olevien rakenteiden kehittäminen yhteistyöhubeiksi (yhteisöiksi) ja palvelumuotoilu auttavat tutkimusosaamisen hyödyntämisessä. Maakunnan olemassa olevan laadukkaiden tutkimusinfrastruktuurien ja kampustoiminnan tukeminen ja tarvittaessa laajentaminen vahvistaa korkeakoulujen, ammattioppilaitosten ja tutkimuslaitosten edellytyksiä toteuttaa kasvuhakuista TKI-yhteistyötä myös maakunnan seutukeskuksien ulkopuolella sijaitsevien yritysten kanssa. On tärkeää, että yhteistyössä huomioidaan myös luovat alat ja esimerkiksi kolmannen sektorin palveluliiketoiminnan muodot.

Mikro- ja pienyritykset muodostavat määrällisesti suurimman osan Varsinais-Suomen yrityksistä. Etenkin alkuvaiheessa ne tarvitsevat tukea liiketoimintaosaamiseen ja liiketoiminnan kehittämiseen. Tässä tärkeässä roolissa ovat vertaistuki ja yrittäjäjärjestöjen

tarjoamat palvelut. Startup-toimintaa voidaan tukea yritysten, korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten sekä tutkimuslaitosten yhteistyöllä. Yritystoiminnan kehittämisen painopiste on Varsinais-Suomen älykkään erikoistumisen strategian toimialoissa (Luku 5), mutta myös perinteisemmät alat, kuten kone- ja metalliteollisuus, ja luovat toimijat ovat mukana työssä. TKI-panostusten seurantaa kehitetään tilannekuvan kattavuuden ja toimenpiteiden kohdistamisen parantamiseksi.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Varsinaissuomalaiset yritykset investoivat ja kansainvälistyvät rohkeasti.
- Rakennetaan maakunnallinen startup-ohjelma ja -yhteisö.
- Tehdään maakunnallinen liiketoiminnan kansainvälistymisen ohjelma.
- Varsinais-Suomessa entistä useampi pk-yritys tekee tuotekehitystä ja T&K-menot nousevat miljardiin euroon vuodessa.
- Käynnistetään TKI-kasvuohjelma yritysten TKI-investointien kasvattamiseksi.
- Vahvistetaan korkeakoulujen, ammattioppilaitosten ja tutkimuslaitosten edellytyksiä toteuttaa kasvuhakuista TKI-yhteistyötä alueen yritysten kanssa.

4.1.2. Edistykelliset murrosteknologiat

Murrosteknologiat muuttavat yhteiskuntaa, taloutta ja toimintatapoja syrjäyttäessään vallitsevia ratkaisuja uusilla innovaatioilla. Varsinais-Suomen vahvuusalueita murrosteknologioiden osalta ovat datateknologiat ja kaksikäyttöteknot. Tavoitteena onkin, että vuoteen 2030 mennessä maakunta on datavetoisen ja vastuullisen liiketoiminnan sekä puolustus- ja kaksikäyttöteknologioiden kärkialue Suomessa, ja maakunnan pk-yritykset ovat aktiivisesti toiminnan ytimessä.

Digitaalisten teknologioiden merkitys kasvaa nopeasti yhteiskunnassa tekoälyalgoritmien ja kielimallien kehittyessä. Keskeisessä roolissa tämän teknologisen murroksen taustalla on laadukas data. Avoimen datan saatavuus ja yhteentoimivuus on tärkeää, mutta yhä merkittävimmiksi datatalouden vauhdittajiksi ovat nousemassa data-avaruudet, joissa datan tuottajat voivat tarjota omia tietoaistejaan muiden toimijoiden saataville myös kaupallisesti. Laadukkaan datan saatavuuden ja datatalouden kehittämiseksi Varsinais-Suomessa parannetaan ohjelmakaudella dataosaamista, laaditaan datatalouden kasvuohtelma sekä kehitetään alustoja, rajapintoja ja palveluita, jotka tuke-

vat datan hyödyntämistä ja tekoälyn käyttöönottoa myös julkisella sektorilla. Datateemat sidotaan älykkään erikoistumisen strategiaan (Luku 5).

Puolustus- ja kaksikäyttöteknologioiden kehittämiseksi Varsinais-Suomi muodostaa ohjelmakaudella osaavan ekosysteemin, jossa tunnistetaan nykyisten ratkaisujen kaksikäyttöpotentiaali ja kehitetään uusia tuotteita, ja jonka pohjalta alueelle syntyy puolustusteollisuutta. Varsinais-Suomella on vahva asema esimerkiksi meriklusteriin kuuluvissa veneteollisuudessa ja miehittämättömän merenkulun tutkimuksessa. Maakunnan toimijoita tuetaan puolustushankintoihin osallistumisessa ja erityisesti jälleenrakennukseen valmistumisessa, esimerkiksi Ukrainassa. Varsinaissuomalaisten asiantuntijoiden osaaminen myös puolustus- ja jälleenrakennustoimissa tarvittavan koulutuksen ja palveluiden muodossa on merkittävää. Kaksikäyttöteknologioihin liittyviä innovaatioita syntyy myös Varsinais-Suomen älykkään erikoistumisen strategian toimialoissa (Luku 5).

Varsinais-Suomen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tekemä tutkimus ja koulutus sekä toimivat koulutuspolut ovat keskeisessä roolissa murrosteknologiakehityksen mahdollistajina. Monitieteinen ja monialainen asiantuntijuus takaa alueelle näissä teemoissa

kestävän kasvupohjan. Laajasti ajateltuna Varsinais-Suomella on data- ja kaksikäyttöteknologioiden lisäksi kyky kehittää mullistavia ja elämää parantavia teknologiaratkaisuja monilla muillakin areenoilla, kuten bio- ja lääketieteissä sekä ympäristö- ja meriteknologioissa (ks. Luku 5).

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Varsinais-Suomi on datavetoisen ja uusien datateknologioiden hyödyntävän luovan ja vastuullisen liiketoiminnan edelläkävijä.
- Parannetaan avoimen datan laatua ja yhteentoimivuutta sekä kehitetään datatuotteita. Laaditaan Varsinais-Suomen datatalouden ja data-avaruuksien tilannekuva ja kasvuohtelma.
- Kannustetaan maakunnan toimijoita hyödyntämään tekoälyä ja muita uusia datateknologioita liiketoiminnassaan, ja pilotoidaan näiden käyttömahdollisuuksia ennakkoluvottomasti kaikilla sektoreilla.
- Varsinais-Suomi nousee keskeiseksi puolustus- ja kaksikäyttöteknologioiden kehittäjäksi Suomessa.
- Tunnistetaan tuotteiden ja palveluiden kaksikäyttömahdollisuudet toimijoiden yhteistapaamisissa.
- Vahvistetaan varsinaissuomalaisten yritysten valmiuksia osallistua puolustushankintoihin.

4.1.3. Kestävä ruoka- ja resurssitalous

Vuonna 2030 vihreän siirtymän hankkeet, kiertotalous ja kestävä ruoantuotanto vahvistavat Varsinais-Suomen elinvoimaa, huoltovarmuutta ja kilpailukykyä. Kokonaispäästöt jatkavat vähenemistä. Asukaskohtaiset päästöt olivat Varsinais-Suomessa 4,44 kt CO₂e vuonna 2023.

Vihreä siirtymä etenee Varsinais-Suomessa ohjelmakaudella monina hankkeina ja kestävä energianinfrastruktuurin kehittämisenä. Vireillä on demonstraatiohankkeita, joita kaupallistetaan ja viedään kansainvälisille markkinoille. Monipuolinen ja monitasoinen energiantuotanto, varastointi sekä kattavat verkkoyhteydet huomioivat maakunnalle ainutlaatuisen saariston ja maaseudun tarpeet. Monitasoisessa energiajärjestelmässä on sekä keskitettyjä että hajautettuja piirteitä. Näin vahvistetaan myös huoltovarmuutta.

Vihreää siirtymää toteutetaan ympäristö ja kulttuuriympäristö huomioiden

sekä osallisuutta vahvistaen. Hankkeiden vaikutukset arvioidaan kattavasti, merkittäviä haitallisia vaikutuksia vältetään, vähäisempiä lievennetään suunnitteluratkaisuin. Vihreän siirtymän hankkeista Varsinais-Suomessa kootaan tietoa esimerkiksi Lounaistiedon tietopalveluun. Päästöjen vähenemisen tavoitteita tukevat mm. Varsinais-Suomen ilmastotiekartta ja Suomen valtion ravinnekiertopilotti.

Kiertotaloutta edistetään ohjelmakaudella esimerkiksi rakentamisessa, jossa painotetaan olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämistä. Uudisrakentamisessa hyödynnetään luonnonvaroja säästävän rakentamisen ratkaisuja. Puurakentamisen edistäminen on nostettu yhdeksi keskeiseksi päämääräksi alueen metsäalan toimijoiden yhteiseen Lounais-Suomen Metsäohjelmaan. Puurakentamisen lisäämisellä voidaan edistää kaupunkien ja kuntien ilmasto- ja hiilineutraalisuustavoitteita. Kiertotaloudessa myös järjestöillä ja kansalaistoimijoilla on laajaa kokemusta

ja osaamista yhteiskäytöstä, tuotteiden eliniän pidentämisestä sekä jakamistaloudesta; näiden ratkaisujen pohjalta tavoitellaan taloudellista kannattavuutta silloin, kun kiertotaloudesta tehdään liiketoimintaa.

Varsinais-Suomi on Suomen ruokaomavaraisin maakunta, ja sen omavaraisuusaste säilytetään korkeana. Varsinais-Suomi on merkittävä koko Suomen ruoantuotannon huoltovarmuudelle. Huoltovarmuuden näkökulmasta on tärkeää ylläpitää ja kehittää peltokasvituotantoa ja puutarhataloutta, vastuullista lihan-, maidon- ja kananmunatuotantoa sekä vahvistaa maa- ja kalatalousalojen (kalastus ja vesiviljely) vetovoimaa. Varsinais-Suomi on myös merkittävä riistamaakunta. Julkiset hankinnat tukevat paikallista ruokaa.

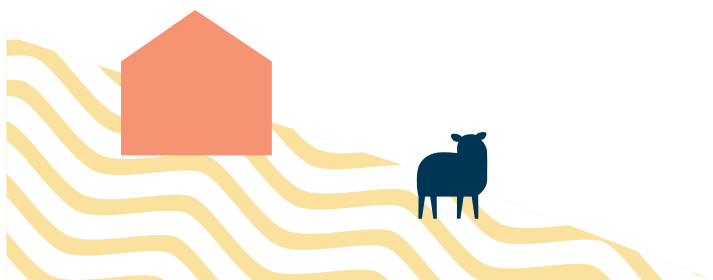
Ruoantuotantoa kehitetään ohjelmakaudella monipuoliseksi ja kannattavaksi. Jalostusasteen nostaminen ja uudistavan maatalouden ratkaisujen laaja käyttöönotto ovat keskeisiä. Taloudellisesti kannattava maaseutuyrittäjyys

vahvistaa maakunnan kilpailukykyä ja huoltovarmuutta. Nuorten maatalousyrittäjyyden aloittamista tuetaan.

Varsinais-Suomen maatilat nostetaan ohjelmakaudella kestävä kehityksen kärkeen. Kannattavuutta ruuantuotannossa lisäävät viljelyn monipuolistaminen, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, resurssien järkevä käyttö, kiertotalous, uudistuneet viljelysteknologiat, energiankäytön optimointi ja uusien tilakohtaisten energiantuotannon mahdollisuuksien selvittäminen. Varmistetaan osaaminen ja teknologinen toimintavarmuus tiloilla.

Ruoantuotannossa edistetään erityisesti pienten elintarvikejalostusyritysten liiketoimintaa ja uusia tuoteratkaisuja maaseuduilla, myös kalataloudessa ja kasvipohjaisessa ruoantuotannossa. Jalostavia elintarvikeyrityksiä Varsinais-Suomessa on erityisesti leipomotoiminnassa, vihannesten, marjojen ja hedelmien jalostuksessa sekä kalanjalostuksessa. Tuotekehitystyössä hyödynnetään olemassa olevia testi-

alustoja ja rakennetaan uusia ja lisätään kuluttajien osallisuutta. Uusia ratkaisuja etsitään muun muassa kasviproteiinien, uusien viljelykasvien, solumaatalouden ja kalatalouden piiristä. Kehitystyö kiinnittyy tiiviisti älykkään erikoistumisen strategiaan (Luku 5).

Maakunnan ruoantuotannon vahvuuksia ovat korkea laatu ja maku, jotka kantavat myös maakunnan ulkopuolella. Tuetaan vientimarkkinoiden kasvua, jonka mahdollisuuksia nähdään erityisesti Ruotsissa ja muissa Pohjoismaissa, mutta myös manner-Euroopassa.

Kestävä ruoka- ja resurssitalous tarkoittaa konkreettisia ratkaisuja Saaristomeren ja Selkämeren valuma-alueen ravinnekiertoon. Huomiota kiinnitetään ohjelmakaudella muun muassa lannan hyödyntämiseen, viherrakentamisen päästöihin, jätevedenpuhdistamoihin sekä kalatalouden ja vesiviljelyn mahdollisuuksiin. Lisäksi tuetaan vieraslajien ja biomassojen poistoa vesistöistä ja selvitetään niiden

hyödyntämistä ravinnemassoina pelloilla tai esimerkiksi biokaasuna. Kestävän ruuantuotannon ja Saaristomeren tilan parantamisen yhteensovittaminen edellyttää sektoreiden yhteisiä tavoitteita sekä alueen toimijoiden tukemista tavoitteiden saavuttamiseksi.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Varsinais-Suomessa on käynnistynyt useita uusia vihreän ja puhtaan siirtymän hankkeita, joiden energian saanti on varmistettu.
- Toteutetaan demonstraatiohankkeita uusien älykkäiden energia-tekniikoiden käyttöönotosta ja kaupallistamisesta.
- Huolehditaan, että vihreän energian infrastruktuuri Varsinais-Suomessa toteutetaan kestävästi ja vastaa hankkeiden tarpeeseen.
- Varsinais-Suomessa kiertotalouteen siirtyminen on vähentänyt luonnonvarojen käyttöä ja päästöjen määrä on laskenut merkittävästi.
- Luodaan yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijoille yhteistyön paikkoja kiertotalouden edistämiseksi.
- Tehdään Varsinais-Suomen keskeisten arvoketjujen maakunnallinen materiaaliveikantana-analyysi.
- Vähennetään Varsinais-Suomen ilmastopäästöjä kehittämällä ja ottamalla käyttöön ilmastoviisaita ratkaisuja.
- Kehitetään ja pilotoidaan ravinteiden kiertotalouden tuotantomenetelmiä ja edistetään kierrätyslaitteiden kaupallistamista.
- Kestävä ruoantuotanto on Varsinais-Suomessa kannattavaa, ja ruoan jalostusaste on noussut.
- Vauhditetaan Varsinais-Suomen kestävä siirtymää ruokapalvelu- ja elintarvikehankinnoilla ja markkinoidaan kestävä varsinaissuomalaisista ruoantuotantoa.
- Tehdään Varsinais-Suomesta uudistavan maatalouden mallialue.
- Lisätään koko ruokaketjun yrittäjien tulevaisuusajattelua ja tuotekehitystyötä elintarvikkeiden jalostusasteen nostamiseksi ja viennin kasvattamiseksi.

4.2. Ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi

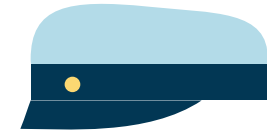
Houkuttelevuus, eli vetovoima, kuvaa Varsinais-Suomen kykyä saada maakuntaan uusia asukkaita, osaajia, investointeja ja vierailijoita. Vetovoima syntyy alueen vahvuuksista, kuten laadukkaasta koulutuksesta, kulttuuri- ja luontotarjonnasta sekä toimivista yhteyksistä. Varsinais-Suomessa on ainutlaatuisuutta ja maakunta erottuu edukseen muun muassa elävän saariston, monimuotoisuuden, luontoympäristöjen ja kulttuuriperinnön vuoksi. Vetovoimaa kasvatetaan vahvalla brändityöllä ja kansainvälisellä näkyvyydellä. Yhteyksien rakentaja vahvistaa vetovoimaa rakentamalla yhteyksiä niin fyysisesti monipuolisten väylien ja reittien avulla kuin osaajien ja matkailijoidenkin kesken.

Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 vetovoimatavoitteet jakautuvat kolmeen ryhmään, jotka ovat yrittäjä- ja

osaajamyönteisyys, toimivat ja kilpailukykyiset liikenneyhteydet, ja erottuvat elämyspalvelut ja kulttuuritoiminta. Erityisesti länsiyhteyksiin liittyvät vetovoimatekijät vaativat valmiutta uuteen ajatteluun sekä merkittäviin panostuksiin, myös taloudellisesti. Varsinais-Suomen vetovoiman tilannekuvaa ja kehityksen suuntaa seurataan vetovoimaindeksillä (Luku 6).

Vetovoimakäsitteeseen tukee YK:n kestävän kehityksen tavoitteista seuraavia: hyvä koulutus (4), sukupuolten välinen tasa-arvo (5), kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja (9), eriarvoisuuden vähentäminen (10) ja kestävät kaupungit ja yhteisöt (11).

4.2.1. Yrittäjä- ja osaaajamyönteisyys

Vuonna 2030 Varsinais-Suomi houkuttelee laajasti uusia yrityksiä, investointeja ja osaaajia maakunnan vahvistuneen yrityskentän, vetovoimaisten oppilaitosten, korkeatasoisen tutkimuksen ja koulutuksen, sekä sujuvien tukipalveluiden ansiosta. Maakunnan vetovoimaa kansallisesti ja kansainvälisesti vahvistaa tieto ja näytöt siitä, että maakunnassa työllistytään ja voidaan hyvin.

Laadukkaan Invest in -toiminnan vuoksi Varsinais-Suomeen hakeutuu ohjelmakaudella aikaisempaa enemmän yrityksiä ja alueen yrityseskosysteemi vahvistuu. Maakuntaan saapuville valmistellut palvelupaketit huomioivat muun muassa kaavoitukseen, asumiseen, liikkumiseen, yrityspalveluihin, koulutukseen ja perheiden arkeen liittyviä kysymyksiä. Olemassa oleva elinvoimainen ja monipuolinen yrityskanta ja hyvä yhteistyö julkisen

sektorin kanssa osoittavat vakautta ja luotettavuutta. Maakunnan ulkopuoliset investoijat löytävät varsinaissuomalaiset yritykset ja TKI-toiminnan aikaisempaa paremmin.

Maakunnan sisällä yrityksiä tuetaan ohjelmakaudella liittymään alueen verkostoihin, tutkimusympäristöihin ja rahoitukseen. Varsinais-Suomessa yhdistetään työ ja tekijät. Varsinais-Suomen tavoitteet yritysten kasvun ja kansainvälisyyden osalta edellyttävät kuitenkin lisää osaavaa työvoimaa niin suorittavalla kuin erityisasiantuntemusta vaativilla tasoilla – työnantajien on huolehdittava omasta vetovoimastaan. Samalla kun työvoimaa haetaan kansallisesti, on erityisesti kansainvälisen rekrytoinnin ja työperäisen maahanmuuton prosesseja sujuvoitettava. Vuonna 2023 Turun kauppakamarin jäsenille tehty kysely kertoo, että 63 prosenttia varsinaissuomalaisista yrityksistä on harkinnut tai voisi harkita kansainvälisen osaaajan rekrytoimista tai vuokraamista. Otetaan vastaan myös

heidät, joiden suomen tai ruotsin kielen taito on vasta kehittyvässä.

Maakunnassa tunnustetaan ja tunnustetaan osaaminen ihmisen koko elinkaaren ajalta, etenkin maahan muutaneiden osalta. Ohjelmakauden toimilla lyhennetään opiskeluaikaa ja nopeutetaan työelämään siirtymistä. Tunnustetaan uusia työn tekemisen tapoja. Tuetaan myös heikommassa tilanteessa olevien, osatyökykyisten, työttömien ja syrjäytyneiden mahdollisuuksia löytää itselleen sopivia työnteon tapoja ja malleja. Tuetaan työnantajia erityisesti kansainvälisten työntekijöiden palkkamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Varsinais-Suomen vetovoimaiset oppilaitokset ja niiden vahvat tutkimuskeskittymät ja ekosysteemit (esim. Kulttuuri-, Teknologia- ja Terveyskampus) tukevat ohjelmakaudella kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Näissä hyödynnetään yhteistä infrastruktuuria, toteutetaan aktiivisesti kansainvälistä tutkijavaihtoa ja houkutellaan kansainvälisiä TKI-infrastruktuureja

maakuntaan esimerkiksi energiaan, ruokatuotantoon tai uusiin tietojärjestelmiin liittyen. Panostetaan tohtori- ja postdoc-ohjelmien yhä parempaan suunnitteluun ja palvelumuotoiluun, ja tehdään tiivistä yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa. Opiskelijamarkkinointia tehdään vastuullisesti; kohdealueena on erityisesti Eurooppa. Vaikutetaan tutkimus- ja kehitysrahoituksen kohdentumiseen maakunnalle tärkeisiin teemoihin. Kansallisten painotusten rinnalla Euroopan unionin tuleva rahoituskausi ja siihen liittyvät valinnat ovat tärkeitä Varsinais-Suomelle.

Läpinäkyvyyttä tutkimukselle lisätään kutsumalla varsinaissuomalaiset mukaan tieteen tekemiseen. Korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten lisäksi huomioidaan myös tutkimuslaitosten ja neuvontajärjestöjen merkittävä työ vetovoiman vahvistamisessa.

On tärkeää, että Varsinais-Suomeen saapunut opiskelija, työntekijä tai yrittäjä löytää paikkansa ja haluaa jäädä maakuntaan töihin. Tämä edellyttää,

että integraatio onnistuu muutenkin kuin työssä tai osana opintoja. Kiinnittymisen ja hyvinvoinnin tukena yhteistyötä tuleekin jatkaa monipuolisesti kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, järjestöjen ja yhdistysten, ja esimerkiksi kulttuurikentän kanssa, ja tarjota erilaisia opiskelijoiden, opiskelun sekä (erityisesti kansainvälisten) asiantuntijoiden arjen tuen malleja ja palveluja.

Varsinais-Suomen kaksikielisyys, laaja monikielisyys, kotimaisten kielten opetuksen laatu ja kansalaisyhteiskunnan tuki vahvistavat maakunnan veto-voimaa ja kotoutumista niin valmiiden osaajien kuin opiskelijoidenkin osalta – sekä maakunnan kaupungeissa että maaseuduilla.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Yritysten ja investoijien on sujuvaa sijoittua Varsinais-Suomeen.
 - Vahvistetaan laadukasta Invest in -toimintaa valmiilla palvelupake-teilla.
- Mielekkäät työmahdollisuudet houkuttelevat osaajia maakuntaan.
 - Varsinais-Suomessa yhdistetään työ ja tekijät.
 - Nostetaan organisaatioiden valmiutta palkata kansainvälisiä työntekijöitä ja houkutellaan uusia työntekijöitä maakuntaan myös muualta Suomesta.
 - Tuodaan ihmisiä yhteen ja mahdollistetaan tukiverkkojen rakentuminen uusille varsinaissuomalaisille, erityisesti yksin maakuntaan muuttaneille ja osaajien perheille.
- Varsinais-Suomen korkeakoulut ja ammatilliset oppilaitokset ovat Suomen vetovoimaisimpia.
 - Vahvistetaan varsinaissuomalaisten korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten korkean tason ja monipuolisen osaamisen tunnettuutta kansallisesti ja kansainvälisesti.
 - Vahvistetaan opiskelijoiden ja opiskelun tuen malleja, ja aktiivista opiskelijaelämää Varsinais-Suomessa.
 - Vaikutetaan korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten TKI- ja koulutusrahoituksen kohdentumiseen Varsinais-Suomelle tärkeisiin teemoihin.

4.2.2. Toimivat ja kilpailukyiset liikenneyhteydet

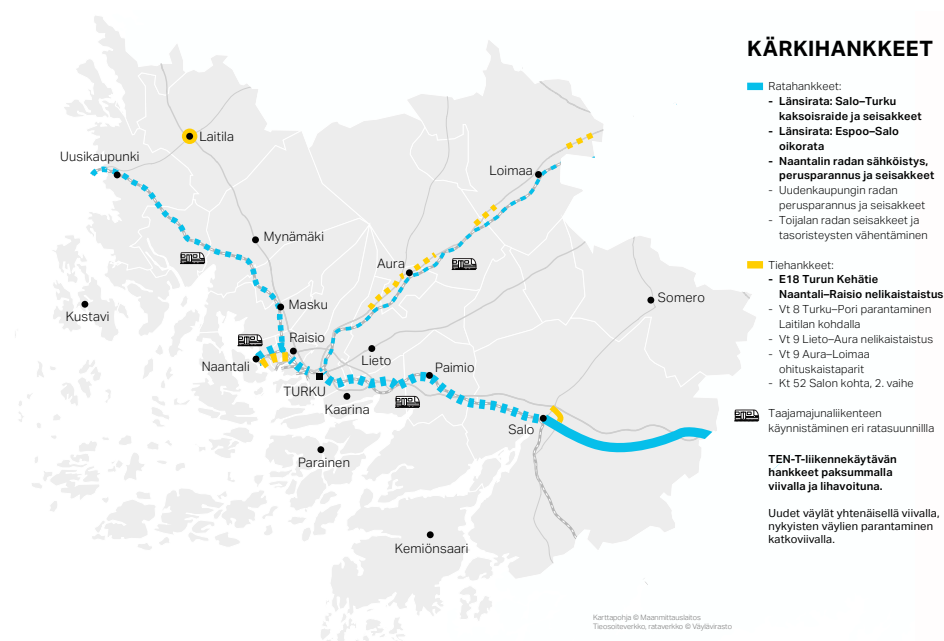
Vuonna 2030 Varsinais-Suomen liikenneyhteydet ovat Suomen kansainvälisen liikenteen ja huoltovarmuuden ytimessä: Varsinais-Suomi yhdistää Suomen Skandinavian kautta manner-Eurooppaan. Saavutettavuus ja helppo liikkuminen ovat maakunnan vetovoiman ydintä. Liikenneyhteyksiä maakunnan sisällä sekä muuhun Suomeen ja Eurooppaan kehitetään helmikuussa 2025 hyväksytyn Varsinais-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelman toimenpiteiden mukaisesti erityisesti kärkihankkeita (kuva 3) painottaen. Turun MAL-kaupunkiseudun 13 kunnan alueella laadittavat kaupunkiseutusuunnitelma ja liikennejärjestelmäsuunnitelma tarkentavat aluerakenteen strategisia tavoitteita sekä liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteitä. Liikennejärjestelmän yhteisiä kehittämistavoitteita ovat toimivuuden ja kilpailukyyn lisäksi turvallisuus ja terveellisyys sekä kestä-

vyys ja vähäpäästöisyys. Aukkaan arjen näkökulmasta liikennettä käsitellään myös luvussa 4.3.2.

Varsinais-Suomen aluekehitystavoitteena on Turun ja muiden seutukuntien työssäkäyntialueiden yhdistäminen koko maakunnan laajuiseksi vahvaksi työ- ja asuntomarkkina-alueeksi. Samoin tavoitteena on maakunnan keskusten kytkeminen kiinteäksi osaksi eteläisen Suomen kaupunkiverkostoa ja tiivistä työelämän vuorovaikutuksen vyöhykettä. Tavoite edellyttää keskuksia yhdistävien liikenneyhteyksien palvelutason kehittämistä. Samalla tavoitteena on hillitä henkilöautoliikenteen kasvua, mikä edellyttää keskusten välisten juna- ja linja-autoyhteyksien suhteellisen kilpailukyyn selvää parantamista.

Kotimaassa Helsingin, Tampereen ja länsirannikon suunnat ovat Varsinais-Suomen tärkeimmät liikennesuunnat sekä henkilöliikenteen että kuljetusten näkökulmasta. Laiva- ja lentoyhteydet kytkevät maakunnan tiiviisti Tukholmaan ja muualle Skan-

Kuva 3: Varsinais-Suomen liikennejärjestelmän suuret kärkihankkeet (lähde: Varsinais-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelma, 2025).

dinaviaan. Maakunnasta on hyvät yhteydet lentäen Tukholmaan, Maarianhaminaan, Kööpenhaminaan, Riikaan ja Gdanskiin, sekä kausittain muihin eurooppalaisiin kaupunkeihin ja loma-kohteisiin. Lisäksi sähköisen lentoliikenteen kehittyminen avaa mahdollisuuksia uusiin lentoyhteyksiin pohjoisen Itämeren piirissä. Tavaraliikenteessä maakunnan kilpailuvalttina on tiheä laivaliikenne Ruotsiin. Ulkomaankuljetuksille tärkeitä ovat myös muut laivayhteydet maakunnan satamista. Lentoyhteydet Eurooppaan ja muualle maailmaan palvelevat elinkeinoelämän tarpeita. Matkustamisen ilmastovaikutukset tunnistetaan, ja niiden vähentämiseksi tehdään jatkuvasti töitä. Lentopäästöt kompensoidaan laajalti.

Maakunnan sisällä ja kansallisen huoltovarmuuden näkökulmasta on erittäin tärkeää edistää Helsingin ja Turun välille rakennettavan Länsiradan toteutumista, jotta yhteydet Ruotsin kautta Eurooppaan ovat koko Suomen käytävissä sujuvasti. Logistiikan ja elin-

keinoelämän näkökulmasta on tärkeää huolehtia maanteiden tavaraliikenteen sujuvuudesta, jota parannetaan muun muassa E18 Kehätien Naantali–Raisio nelikaistaistuksella sekä valtateiden 8 ja 9 parannushankkeilla. Länsirannikon ratayhteyden mahdollisuuksien tutkiminen on maakunnan liikenneyhteyksien kannalta perusteltua. Hyvät kulkuyhteydet edistävät työssäkäyntialueen laajentamista ja siten työllistymistä.

Kiinteä yhteys Varsinais-Suomesta Ruotsiin on Suomen huoltovarmuuden ja logististen yhteyksien kannalta myönteinen tavoite. Ohjelmakaudella Varsinais-Suomen tavoitteena on kartoittaa Helsingistä Turun kautta Ahvenanmaalle ja Tukholmaan kulkevan kiinteän yhteyden mahdollisuuksia. Yhteys kytkisi Suomen ja Ruotsin pääkaupungit tiiviimmin toisiinsa tuoden alueelle merkittävää kasvu- ja kilpailukyky potentiaalia ja vahvistaen alueen huoltovarmuutta.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Yhteydet Varsinais-Suomesta länteen ovat Suomen kansainvälisen liikenteen ja huoltovarmuuden ytimessä.
- Tehdään läntiset matkaketjut tunnetuiksi: markkinoidaan Turun lentoaseman yhteyksiä sekä laiva-juna-yhteyksiä Varsinais-Suomesta Eurooppaan.
- Toimivien yhteyksien kehittämisen logistiikan, elinkeinoelämän ja asumisen tarpeisiin.
- Edistetään Länsiradan toteutusta kokonaisuudessaan ja kartoitetaan Turusta länteen suuntautuvien kiinteiden yhteyksien kehittämismahdollisuuksia.
- Valmistaudutaan TEN-T-verkoston päivitykseen 2028–2033, ja tiivistetään yhteistyötä erityisesti Suomen, Ahvenanmaan ja Ruotsin välillä. Tavoitteena on, että kiinteä yhteys hyväksytään rajat ylittävänä liikennekäytäväksi osana virallista TEN-T-verkostoa, kun verkko uudelleen arvioidaan vuonna 2028.

4.2.3. Erottavat elämyspalvelut ja kulttuuritoiminta

Vuonna 2030 Varsinais-Suomi erottuu myönteisesti kansallisesti ja kansainvälisesti. Varsinaissuomalaiset, maakunnan ainutlaatuiset ominaisuudet sekä elinkeinojen ja kulttuurin vahvuudet tunnetaan. Maakuntaan kohdistuu positiivista kiinnostusta ja Varsinais-Suomi nähdään laajasti haluttuna yhteistyökumppanina. Varsinais-Suomen vetovoima perustuu ainutlaatuiseen yhdistelmään erilaisia maisemia - saaristoa, maaseutuja, urbaaneja alueita - kulttuuria, historiaa, elämänlaatua, korkeaa osaamista ja tahtoa kumpuunuteen - me tarjoamme Suomen vetovoimaisimman kestävän matkailun kokonaisuuden.

Maakunnan näkyvyyttä lisätään ohjelmakaudella viestimällä elinkeinoelämän menestystarinoista, kulttuurikohteista, luonnosta, erityisen aktiivisesta kansalaisyhteiskunnasta, ja osaamisesta. Perustetaan Pro Varsinais-Suomi ry ajamaan maakunnan etua ja vahvistamaan tunnettuutta. Varsinaissuomalaisuus – omaleimainen kulttuuri, murteet, paikallisidentiteetit ja esimerkiksi saaristolaisuus – nostetaan vahvaksi vetovoimatekijäksi.

Matkailu vahvistaa maakunnan tunnettuutta ja osaltaan vahvistaa myös

alueen vetovoimaa. Varsinais-Suomi on kiinnostava matkakohde: täällä raportoidaan vuositason lähes 1,5 miljoonaa vuosittain yöpymistä majoitusliikkeissä. Turun lentokentän kautta kulkee vuosittain 0,25 miljoonaa lentomatkustajaa ja Turun ja Naantalien satamien kautta yli 2 miljoonaa laivamatkustajaa. Maakunnan kokonaismatkailutulo on arviolta runsaat 500 miljoonaa euroa vuosittain.

Vahvistuvasta vetovoimasta seuraa, että vuonna 2030 Varsinais-Suomen matkailusektori on kasvanut ja tarjoaa Suomen vetovoimaisimman kestävän matkailun kokonaisuuden, joka rakentuu maailman suurimman saariston, kansallispuistojen, Suomen vanhimman historian, rikkaan kulttuuriympäristön, elävän maaseudun ja monipuolisen matkailutarjonnan varaan. Ohjelmakaudella vahvistetaan yhteistyötä mm. yhdistysten ja yritysten välillä kestävien matkailupalveluketjujen kehittämiseksi. Yhdistykset tuovat esiin paikallisen kulttuurin ja identiteetin, kun taas yritykset vastaavat palveluiden tuotteistamisesta ja asiakaslähtöisestä toteutuksesta. Tavoitteena on tunnistaa ja poistaa kehittämisen esteitä sekä rakentaa matkailusta alueellisesti elinvoimainen ja kestävä kokonaisuus. Visit Finlandin tilastojen mukaan Varsinais-Suomessa on useita kestävän matkailun merkin

saaneita yrityksiä, ja määrä on kasvussa.

Tuotteistetaan saaristo ympärivuotiseksi matkailukohteeksi ja edistetään uudistavaa matkailua koko maakunnassa maaseutualueita myöden: ei kuitenkaan tavoitella ympäristöä kuormittavaa massaturismia. Kehitetään monipuolisesti kestäviä liikkumisen ratkaisuja matkailijoiden käyttöön. Luonto- ja pyörämatkailu sekä hidas matkailu nojaavat Varsinais-Suomessa kohtuullisiin etäisyyksiin ja reittien kulttuuri- ja luontokohteisiin. Liitytään ja hyödynnetään eurooppalaisia ja kansainvälisiä reitistöjä omien reittien markkinoinnissa.

Ohjelmakaudella kehitetään kulttuuri- ja elämys- sekä kokousmatkailua, vahvistetaan kyläyhteisöjä ja majoituskapasiteettia, lisätään yrittäjäverkostoja ja palvelujen digitaalista saavutettavuutta. Maakunnan matkailuyritykset ja tuotteet löytyvät myös yhä useammin digitaalisista myyntikanavista, joka onkin perusedellytys matkailuelinkeinon kasvulle ja kehitykselle.

Varsinais-Suomesta löytyy edellytykset maailmanluokan matkailun kehittämiseen meille vahvoilla aloilla: ruoka-, kulttuuri-, luonto-, liikunta-, hyvinvointi- ja terveys-, elämys-, kylä- ja maaseutu-, ja messumatkailussa.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Varsinais-Suomi on ainutlaatuisen myönteisesti erottuva.
- Levitetään maakunnan ulkopuolella tietoa Varsinais-Suomen vahvuuksista ja tarpeista.
- Viestitään yhdessä varsinaissuomalaisuudesta ja nostetaan esiin sen omaleimaisuutta ja ainutlaatuisuutta.
- Saaristo ja Varsinais-Suomen luonto- ja kulttuurikohteet ovat Suomen vetovoimaisin kestävän matkailun kokonaisuus.
- Vahvistetaan paikallisten elämys- ja kulttuuripalvelujen markkinointia. Kehitetään kylämatkailua ja talviseisongin matkailukysyntää tuotteistamalla saariston syksy ja talvi.
- Parannetaan pyörämatkailun reitistöjä ja palveluita ja lisätään Varsinais-Suomen tunnettuutta eurooppalaisena pyörämatkailukohteenä.
- Varmistetaan, että ainutlaatuiset kulttuuriympäristöt säilyvät vetovoimaisina ja lisätään Varsinais-Suomen tunnettuutta kulttuurihistoriallisesti rikkaana matkailukohteena.

4.3. Varsinais-Suomi sinua varten

Pitovoima tarkoittaa kykyä saada nykyiset asukkaat, osaajat ja yritykset viihtymään ja pysymään Varsinais-Suomessa. Pitovoima edellyttää sujuvaa arkea, hyvää elämänlaatua, osallisuutta ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Pitovoima vahvistuu, kun maakunta tarjoaa mielekkäitä työ- ja opiskelupaikkoja, laadukkaita palveluja, hyvinvoivaa luontoa ja turvallisen, kestävän sekä viihtyisän elinympäristön. Pitovoimaa syntyy myös kiinnittymisestä kulttuuriin ja kulttuuriympäristöön. Kokemuksesta, että Varsinais-Suomi on paikka, jossa voi elää täyttä elämää – se kehittyy sinua varten. Yhteyksien rakentaja vahvistaa pitovoimaa luomalla yhteyksiä ihmisten kesken, ja ihmisen ja luonnon välille.

Ohjelmakauden 2026–2029 pitovoimataavoitteet jakautuvat ryhmään, jotka ovat: osaava kansalaisuus, hyvinvointi ja

hyvä elämä sekä monimuotoinen luonto ja yhteinen kulttuuriympäristö. Erityisesti hyvinvointiin ja hyvään elämään liittyvät tavoitteet vaativat meiltä tulevaisuutena uutta ajattelua ja toimintatapojen terävöittämistä, kun väestörakenne muuttuu. Varsinais-Suomen pitovoiman tilannekuvaa ja kehityksen suuntaa seurataan pitovoimaindeksillä (Luku 6).

Pitovoimakärkitavoite tukee YK:n kestävän kehityksen tavoitteista seuraavia: terveyttä ja hyvinvointia (3), hyvää koulutusta (4), sukupuolten välinen tasa-arvo (5), ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (8) ja kestävät kaupungit ja yhteisöt (11).

4.3.1. Osaava kansalaisuus

Varsinais-Suomen tavoitteet lisätä menestyvää yritystoimintaa, kasvattaa TKI-toimintaa, tarjota monipuolisia ja luovia palveluita, ja vahvistaa maakunnan turvallisuutta edellyttävät laajaa osaamista. Asiantuntijuuden pohjaksi tarvitaan vahvaa perusosaamista, kuten luku-, digi- ja matemaattisia taitoja. Lisäksi tarvitaan monipuolisia kouluttautumisen ja oppimisen mahdollisuuksia koko elämän kaarelle: niin henkilökohtaisessa, sosiaalisessa kuin työelämässäkin. Vuonna 2030 Varsinais-Suomessa opiskelleet työllistyvät maakuntaan. Varsinais-Suomi on vahvistanut asemaansa sivistysmaakuntana, jossa sivistys on monimuotoista ja monipuolista tieto-, arvostelu-, toiminta- ja empatiakykyä.

Varsinais-Suomessa on laadukkaat peruskoulutusmahdollisuudet. On tärkeää, että tämä säilyy, ja jatkossakin erilaiset oppimistarpeet huomioidaan ja kaikkien koulutietä tuetaan. Neljä varsinaissuomalaista lukiota oli vuonna 2025 koko maan vertailussa 16 parhaan joukossa. Varsinais-Suomen asema monikielisenä maakuntana on rikkaus perusopetuksessa. Kielikylpymahdollisuudet ja kielen oppimisen tukitoimet auttavat eteenpäin koulutuksessa ja myöhemmin työelämässä.

Ohjelmakaudella tuetaan opiskelijoiden jatko-opintoja: rakennetaan sujuvia koulutuspolkuja eri oppilaitosten ja koulutustasojen välille, ja huomioidaan erityisesti polku ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluihin. Markkinoidaan mahdollisuuksia etenkin ammatillisella toisella asteella ja kansainvälisille opiskelijoille. Varmistetaan, että koulutus vastaa juuri tulevaisuuden työelämän tarpeisiin käymällä tiivistä keskustelua yritysten kanssa koulutussisältöjen suunnittelussa. Tuetaan tätä myös monialaisen lyhyen ja pitkän aikavälin ennakointityön ja ennakointitiedon soveltamisen avulla. Lisäksi vahvistetaan toimijoiden ennakointikyvykkyyttä.

Työikäisen väestön aiemman osaamisen tunnistamista ja tunnustamista ammatillisessa koulutuksessa vahvistetaan ohjelmakaudella etenkin maahan muuttaneiden osalta, jolloin lyhennetään opiskeluaikaa ja nopeutetaan työelämään siirtymistä. Kehitetään myös tutkintoon johtamattomien koulutusten ja nonformaalin oppimisen kautta saavutetun osaamisen tunnistamista ja tuetaan järjestöjen ja kolmannen sektorin tarjoaman koulutuksen hyväksi luettavuutta. Työikäisen väestön osallistumisastetta koulutukseen parannetaan yhteisen jatkuvan oppimisen ekosysteemin kautta. Tavoite

on EU:n koulutuspolitiikan mukainen 60 % osallistumisaste vuoteen 2030 mennessä.

Vuonna 2030 Varsinais-Suomen oppilaitoksista valmistuneet jäävät ja työllistyvät yhä useammin maakuntaan. Jotta luku saadaan nousuun (v. 2020 korkeakoulututkinnon Varsinais-Suomessa suorittaneista 63 prosenttia jäi maakuntaan), on tärkeää tukea ensimmäisen harjoittelu- tai työpaikan löytymistä. Ohjelmakaudella kootaan alueellisia harjoittelupaikkapooleja, joista itselle sopivaa paikkaa on helppo hakea. Tehdään oppilaitosten ja muiden toimijoiden – kuntien, kehittämissyhtiöiden, virastojen, järjestöjen ja muiden organisaatioiden – välille sopimuksia ensimmäisten työpaikkojen tarjoamisesta, joissa huomioidaan erityisesti kansainväliset opiskelijat.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Varsinais-Suomi on sivistysmaakunta, jossa arvostetaan koulutusta sekä elinikäistä että jatkuvaa oppimista.
- Panostetaan vahvoihin perustaitoihin nojaavaan koulutus- ja osaamistason nostamiseen varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta alkaen
- Varmistetaan koulutuksen laatu ja vastaaminen tulevaisuuden työelämän tarpeisiin erityisesti osaaajapula-aloilla.
- Tuotetaan toimivat ja saavutettavat työikäisen väestön koulutus- ja osaamispalvelut koulutuksen järjestäjien, järjestöjen ja kolmannen sektorin yhteistyössä.
- Varsinais-Suomen oppilaitoksista valmistuneet jäävät ja työllistyvät maakuntaan.
- Kootaan alueellisia harjoittelupaikkapooleja oppilaitoksien tueksi.
- Tehdään korkeakoulujen ja maakunnan yritysten ja organisaatioiden välille sopimuksia vastavalmistuneiden ensimmäisistä työpaikoista.
- Tuodaan työnantajat ja opiskelijat yhteen säännöllisesti.
- Rakennetaan sujuvia koulutuspolkuja jatko-opintoihin eri koulutustasojen ja oppilaitosten välillä.

4.3.2. Hyvinvointi ja hyvä elämä

Varsinais-Suomessa kaikki väestöryhmät ovat arvokkaita ja osa yhteiskunnan toimintaa. Vuonna 2030 Varsinais-Suomessa voidaan hyvin, maakunnan asukkaat luottavat toisiinsa ja kokevat keskinäistä turvallisuutta, ja heidän elinympäristönsä tukee hyvinvointia ja arjen liikkumista. Sosiaalisesti kestävästi toimiva maakunta ja hyvinvoiva väestö vahvistavat pitovoiman lisäksi myös maakunnan elinvoimaa.

Suomen väestö vanhenee, vähenee ja monimuotoistuu. Ikääntyvien hyvinvoinnin tarpeet kasvavat, ja yhä useampi nuori kokee yksinäisyyttä tai on vaarassa syrjäytyä; kokemus elämänlaadusta on heikentynyt. Myös maahan muuttaneiden kotoutumisessa on kehitettävää. Pitkittynyt työttömyys heikentää hyvinvointia ja lisää syrjäytymistä, kun taas työssäolo tukee hyvinvointia ja osallisuutta. Varsinais-Suomessa hyvinvointialue, kunnat, yritykset, järjestöt ja yhdistykset yhdessä etsivät

ja kehittävät ohjelmakaudella ratkaisuja, joilla muun muassa itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus ja erittäin heikkoa osallisuutta kokeneiden osuus pienenee. Tärkeänä työkaluna työssä on Varsinais-Suomen alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2026–2029 toimenpiteineen, tavoiteasetteluineen ja indikaattoreineen. Erilaiset erityistarpeet on huomioitava aiempaa vahvemmin myös liikennejärjestelmäsuunnittelussa, jotta huolehditaan kaikkien väestöryhmien liikkumisen mahdollisuuksista.

Osallisuus ja yhteisöllisyys vahvistuvat ohjelmakaudella Varsinais-Suomessa muun muassa kumppanuuspöytien, asukasraatien ja murrosareenoiden avulla. Nuoret kutsutaan mukaan ja sukupolvien välinen vuorovaikutus lisääntyy ja aktiivinen kansalaisuus vahvistuu. Vajaakäyttöisiä tiloja hyödynnetään yhteisöllisinä kohtaamispaikkoina. Monimuotoinen lähiluonto, paikallisidentiteetti ja siihen kuuluminen, kulttuuri, terveelliset elämäntavat ja liikunta tukevat mielen ja kehon hyvin-

vointia ja ylläpitävät toimintakykyä, mikä puolestaan vähentää sairauksista tai erilaisista terveyteen liittyvistä haasteista johtuvien palveluiden tarvetta. Elinympäristöt rakennetaan kaupunkien, maaseutujen ja saariston erityistarpeet huomioiden. Stressitestien, eli asuinaluuetestien, avulla parannetaan palvelujen saavutettavuutta – erityisesti lähipalvelujen ja digitaalisten ratkaisujen avulla.

Toimiva lähijunaliikenne muodostaa matkaketjujen perustan ja tukee asukkaiden ja työvoiman liikkuvuutta. Ohjelmakaudella kehitetään joukkoliikennejärjestelmä, joka vastaa liikkumisen arjen tarpeisiin, kytkee maakunnan eri osat yhteen kestävällä tavalla ja mahdollistaa aikaisempaa sujuvammin asumisen ja työssäkäynnin eri paikkakunnilla silloin kun se on tarpeen. Julkisen liikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn edellytysten kehittäminen Varsinais-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelmassa kirjattujen toimenpiteiden mukaisesti parantaa hyvää

saavutettavuutta, asukkaiden sujuvaa arkea sekä kestävän liikennejärjestelmän ja aluerakenteen vahvistamista. Jalankulku- ja pyöräilyolosuhteiden turvallisuuteen ja viihtyisyyteen panostaminen lisää omin lihasvoimin liikkumisen houkuttelevuutta, mikä puolestaan edistää kansanterveyttä ja hyvinvointia. Työtä liikenneturvallisuuden parantamiseksi ohjaa valtakunnallinen liikenneturvallisuuden nollavisio, jonka mukaan kenenkään ei tarvitse kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä. Liikenneturvallisuuden parantamiseksi on tehtävä järjestelmällisiä toimia kaikilla liikennejärjestelmän osa-alueilla. Toimenpiteitä toteutetaan Varsinais-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelman ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksen liikenneturvallisuussuunnitelman vuosille 2024–2030 mukaisesti.

Maakunnan resilienssi ja turvallisuus perustuu keskinäiseen luottamukseen, varautumiseen ja yhteistyöhön. Suomessa luottamus useisiin

instituutioihin onkin valtioneuvoston kansalaispulssin 2025 mukaan ilahduttavasti noussut. Turvallisuuteen liittyviä, erityisesti valtiojohtoisia rakenteita on useita. Ohjelmakaudella on kuitenkin tarpeen edelleen kehittää kuntakohtaisia ja kuntien keskinäisiä suunnitelmia, ja niiden laatimista ja konkretisoimista laajassa yhteistyössä paikallisen yksityisen ja kolmannen sektorin kesken. Rakenteiden vahvistamisen lisäksi asukkaiden demokratia- ja medialukutaitoa lisätään polarisaation ja informaatiovaikuttamisen ehkäisemiseksi. Monimuotoisessa yhteiskunnassa on myös tärkeää tukea luottamuksen tunnetta ja yhteisöllisyyttä eri väestöryhmien välillä.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Varsinais-Suomessa voidaan hyvin.
 - Huolehditaan väestön hyvinvoinnista kaikkien sektoreiden tiiviissä yhteistyössä.
 - Torjutaan yksinäisyyttä ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä ottamalla käyttöön aiemmin toimiviksi havaittuja käytäntöjä sekä lisäämällä yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja.
 - Tuetaan varsinaissuomalaisten luonto- ja kulttuurihyvinvointia.
- Varsinais-Suomessa varautuminen ja keskinäinen luottamus vahvistavat maakunnan turvallisuutta.
 - Yhteensovitetaan ja otetaan kaikilla tasoilla käyttöön Varsinais-Suomea koskevat varautumissuunnitelmat.
 - Lisätään demokratiakasvatusta ja -osaamista kaikilla yhteiskunnan tasoilla.
- Tuetaan maakunnan toimijoiden ja asukkaiden valmiutta toteuttaa kestävyysmurrosta reilulla ja tehokkaalla tavalla.
- Varsinais-Suomessa elinympäristöt tukevat hyvää elämää.
 - Tehdään stressitestejä asuinalueille ja poistetaan arjen sujuvuutta heikentäviä tekijöitä.
 - Vähennetään arjen siirtymistarvetta parantamalla lähipalveluja ja suunnittelemalla viihtyisiä ja toimivia elinympäristöjä.
- Lähijunaliikenne on toimivien matkaketjujen perusta Varsinais-Suomessa.
 - Valitaan lähijunaliikenteen organisointimalli ja sitoudutaan ensimmäisen vaiheen rahoitukseen.
 - Tehdään kokonaisvaltainen joukko-liikennejärjestelmän suunnitelma, joka huomioi liikkumisympäristön laadun, matkaketjut ja arjen sujuvuuteen vaikuttavat tekijät.

4.3.3. Monimuotoinen luonto ja yhteinen kulttuuriympäristö

Vuonna 2030 Saaristomeren tila on parantunut, luonnon monimuotoisuus vahvistuu ja kulttuuriympäristömme lumoavat. Hyvinvoiva ja rikas luonto, sekä tieto ja kokemus yhteisestä kulttuuriympäristöstä ovat merkittäviä pitovoimatekijöitä. Varsinais-Suomessa kokonaisuus on erityisen merkittävä. Varsinaissuomalainen luonto on Suomen monimuotoisinta ja Saaristomeri maailman mittakaavassa ainutlaatuinen alue. Suomen vanhin historia puolestaan tarkoittaa, että maakunnalla on erittäin rikas kulttuurihistoria, kulttuuriympäristö ja rakennusperintö. Nämä ovat merkittävä osa varsinais-suomalaista identiteettiä ja muodostavat tärkeän osan alueen kehittämistöiden perustasta.

Vuonna 2030 Saaristomeren tila on selvästi parantunut. Määrätietoinen vaikuttamistyö on johtanut siihen, että ravinnepäästöjen hillintä on ollut

tuloksellista, ravinnekuormitus on vähentynyt ja merialue on päässyt pois Itämeren suojelukomission HELCOMin Hot spot-aluelistalta. Saaristomeren valuma-alue on ravinteiden ja hiilen kierron esimerkkialue ja vesiensuojelua parannetaan ohjelmakaudella yhteistyössä lukuisten toimijoiden kanssa. Myös paikallista – niin yhdistysten, mökkiläisten kuin maanomistajienkin – sitoutumista vesiensuojelutoimiin tuetaan; tehdään osallistumisesta helpoa ja läpinäkyvää. Muutosta tuetaan maankäyttösektorilla erityisesti maa- ja metsätalouden sekä rakentamisen osalta.

Merkittäviä työkaluja vesiensuojelutyössä ovat vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelma, hallituksen Saaristomeren ohjelma (2021-) sekä Saaristomeren maatalouden vesiensuojelun tiekartta. Merialueiden käyttöä ohjaa myös Suomen merialuesuunnitelma, jonka toimia koordinoidaan Varsinais-Suomesta käsin.

Luonnon monimuotoisuus tunniste-

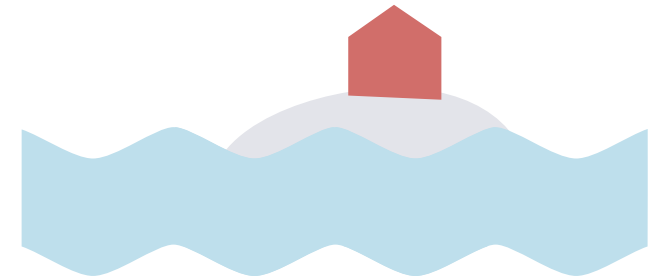
taan Varsinais-Suomessa itseisarvona. Luontoa suojellaan ja ennallistetaan ohjelmakaudella monipuolisin toimin, muun muassa EU:n ennallistamisasetuksen ja Varsinais-Suomen luonnon monimuotoisuusohjelman mukaisesti. Tunnistetaan vaikuttavimmat suojelukohteet, säilytetään perinneympäristöjä ja perinnebiotooppeja ja parannetaan muun muassa pölyttäjien elinoloja. Ekologista kompensatiota kehitetään ja ympäristötietoisuutta lisätään. Luontopositiivisuus, jota maakunta tavoittelee, on enemmän kuin luontoneutraalius, joka pyrkii minimoimaan luontokadon. Luontopositiivisuus tavoittelee luonnon tilan kohentamista siitä, mitä se nyt on.

Varsinais-Suomen maaseutumaaiseman ja monimuotoisen perinneympäristön säilymistä edistetään ohjelmakaudella muun muassa tuemalla laiduntavaa kotieläintaloutta ja huolehtimalla maatalouden harjoittamisen ja kehittymisen edellytyksistä. Pölyttäjäkato uhkaa niin ruuantuotantoa kuin monimuotoisia elinympäristöjä.

Monimuotoinen pölyttäjäyhteisö lisää viljelyjärjestelmien kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta ja taudeista ja on oleellinen osa kulttuurimaisemaa ja luontokokemusta. Pölyttäjien elinoloja tulee parantaa niin kaupungeissa ja maaseudulla. Torjunta-aineiden käyttöä on tarpeen vähentää ja luonnonmukaista tuotantoa lisätä uudistavan maatalouden myötä. Paras luontoympäristö saavutetaan, kun yhdistetään useiden toimijoiden voimat luontokadon pysäyttämiseksi ja luonnon tilan parantamiseksi.

Vuonna 2030 Varsinais-Suomessa on Suomen parhaat kulttuuripalvelut ja vaikuttavimmat kulttuuriympäristöt. Kulttuuri vahvistaa identiteettiä, luo hyvinvointia ja taloudellista arvoa. Taide ja kulttuuri tarjoavat elämyksiä sekä paikallisille että matkailijoille. Kulttuuripalvelut ja -matkailu tukevat kansainvälisyyttä, monikielisyyttä, vuoropuhelua ja maaseudun elinvoimaa.

Palvelujen kehittämisessä varmistetaan, että matkailijoiden houkutte-

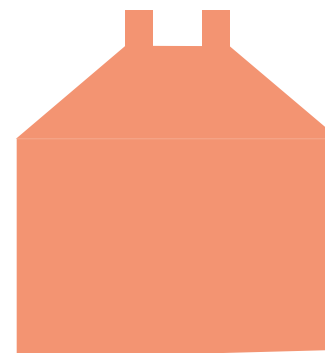

lemisen lisäksi palvelut rikastuttavat paikallisidentiteettiä ja paikallista kulttuurielämää. Kulttuurin monimuotoisuus tukee maakunnan monikielisyyttä ja luo edellytykset kulttuurienväliselle dialogille. Taiteella ja kulttuurilla on henkistä huoltovarmuutta vahvistava rooli hyvinvoinnin näkökulmasta: toimijoiden yhteistyö mahdollistaa uusien elämyspalvelujen ja kulttuurituotteiden luomisen.

Maakunnan luonnon- ja kulttuuriperintöä hyödyntävä kulttuurimatkailu tarjoaa kestäviä ja ainutlaatuisia elämyksiä. Maakunnassa on paljon vanhaa kulttuurimaisemaa, rakennusperintöä, vahvaa ruokakulttuuria ja hyvät edellytykset maaseudun elinvoimaa vahvistavalle kylämatkailulle. Monet Varsinais-Suomessa sijaitsevat museo- ja kulttuurikohteet ovat vierailijamääriltään Suomen suosituimpien joukossa. Kulttuuripalveluiden tavoitteita edistetään muun muassa maakunnallisella kulttuuristrategialla ja matkailustrategialla.

TAVOITTEET VUOTEEN 2030

- Saaristomeren tila paranee tehokkaiden toimien ansiosta.
 - Toteutetaan vesistöjen tilaa parantavia toimia koko Saaristomeren valuma-alueella luonnon ennallistamiseksi ja vesien hyvän tilan saavuttamiseksi.
 - Tehostetaan toimijoiden yhteistyötä ja luodaan maakunnan asukkaille ja mökkiläisille mahdollisuuksia osallistua Saaristomeri-työhön ja sen tukemiseen.
 - Tehdään Saaristomeren tilan parantamiseen tähtäävää toiminnasta näkyvää ja arvostettua.
 - Tehdään Saaristomeren valuma-alueesta ravinteidenkierron esimerkkialue.
- Varsinais-Suomessa luonnon itseisarvo on tunnustettu ja luonnon monimuotoisuus vahvistuu.
 - Varsinais-Suomi etenee kohti luontopositiivisuutta.
 - Edistetään Varsinais-Suomen maaseutumaiseman ja monimuotoisen perinneympäristön kehitystä ja historiallisten kerrostumien säilymistä.
 - Tunnistetaan maankäytön kehittämiskohteiden haitalliset luontovai-
kutukset ja minimoidaan rakentamisesta aiheutuva luonnonarvojen heikentyminen.
- Varsinais-Suomessa on Suomen parhaat kulttuuripalvelut ja lumoavimmat kulttuuriympäristöt.
 - Yhteiskehitetään uusia elämyspalveluja ja kulttuurituotteita taide-, kulttuuri- ja matkailutoimijoiden sekä yritysten ja julkisten toimijoiden kanssa.
 - Tuotetaan, kerätään ja jaetaan tietoa Varsinais-Suomen pitkää historiaa ilmentävästä rakennusperinnöstä ja kulttuuriympäristöistä sekä maakunnan asukkaille että matkailijoille.

5. ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN STRATEGIA 2026–2029

Maakunnan tulevaisuuskuviin, vahvuuksien ja kehittämisteemojen kuvaamisen lisäksi Varsinais-Suomen maakuntastrategia tunnistaa ne alat ja teemat, joissa syntyy uusia innovaatioita ja joissa maakunta on erityisen kilpailukykyinen. Tätä osiota kutsutaan älykkään erikoistumisen strategiaksi Euroopan unionin politiikkamallin mukaisesti.

Älykkään erikoistumisen strategioiden tavoitteena on vahvistaa alueellisia innovaatioekosysteemejä, jotka tukevat tutkimuksen ja kehittämisen muutosta alueelliseksi kasvuksi. Älykäs erikoistuminen ohjaa toimintaa ja rahoitusta sinne, missä syntyy uusia ratkaisuja. Lisäksi älykkään erikoistumisen toiminnan tavoite on vahvistaa eurooppalaisten alueiden keskinäistä koheesiota ja vahvistaa kansainvälisessä yhteistyössä koko Euroopan asemaa globaalissa kilpailussa.

Älykäs erikoistuminen keskittyy kilpailukykyyn kasvattamiseen innovaatioita tukemalla. Innovaatioilla ei tarkoiteta vain tuotteita ja tavaroita, vaan

myös palveluja, prosesseja ja sosiaalisia innovaatioita. Vaikka vahva kilpailukyky rakentaa alueen ja sen toimijoiden taloudellista menestystä, oleellisessa roolissa älykkäässä erikoistumisessa on innovaatioiden kautta toteutuva Euroopan sosiaalinen ja ympäristöllinen kestävyys ja uudistuminen.

Varsinais-Suomen älykkään erikoistumisen strategia 2026–2029 koostuu viidestä painopisteestä: merelliset ratkaisut, ruokainnovaatiot ja ruokaturva, vaativat terveysratkaisut, älykkäät ratkaisut ja talouden kestävyys siirtymä. Näillä aloilla maakunnassa on erittäin vahvaa ja vahvistuvaa elinkeinotoimintaa, sekä tutkimuslähtöisiä innovaatioekosysteemejä, joissa tieteellinen osaaminen, yritys-yhteistyö ja julkinen sektori kytkeytyvät. Varsinaissuomalaisen tutkimus- ja yritysverkostojen olemassa olevien eurooppalaisten ja kansainvälisten vertaisverkostojen varaan on hyvä rakentaa uusia innovaatioavauksia. Onkin toivottavaa rakentaa yhteistyötä ja innovaatioita painopisteiden välises-

sä yhteistyössä, hakea niiden välisiä horisontaalisia yhteyksiä, ja hyödyntää muun muassa maakunnassa tehtävää osaamistarpeiden ennakkointityötä.

Eurooppalaisessa aluejaottelussa Varsinais-Suomi kuuluu Etelä-Suomen suuralueeseen yhdessä Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kanssa. Ohjelmakaudella tavoitteena onkin tiivistää älykkään erikoistumisen yhteistyötä ja tiedonvaihtoa suuralueen sisäisesti työn vaikuttavuuden lisäämiseksi. Yhteisen kehittämisen teemoja voivat olla muun muassa bio- ja kiertotalous, hiilineutraalit energiaratkaisut sekä kestävä ruokajärjestelmä, kuitenkin aina kunkin maakunnan omiin painopisteisiin ja tarpeisiin perustuen. Läpileikkaavana teemana maakunnilla toistuu kokonaisturvallisuus. Suuralueyhteistyön lisäksi Varsinais-Suomi etsii aktiivisesti innovaatio- ja yhteistyömahdollisuuksia myös muissa teemoissa sekä muiden suomalaisten ja eurooppalaisten alueiden kanssa.

5.1. Merelliset ratkaisut

Varsinais-Suomi haluaa olla maailman innovatiivisin meriteollisuusmaakunta. Meriteollisuudella on maakunnassa pitkä perinne, ja esimerkiksi Turun telakan historia ulottuu lähes 300 vuoden päähän. Tänä päivänä maakunnan huipputoimijat ja monipuolinen alihankintaverkosto valmistavat maailmanluokan risteilijöitä Välimeren ja Karibian merille. Yhdessä Varsinais-Suomen ja Satakunnan meriteollisuussektorit työllistävät 8 000 henkilöä noin 450 yrityksen, mikä tarkoittaa noin 26 % koko Suomen meriteollisuuden työpaikoista! Alan yrityksistä 39 prosenttia sijaitsee Lounais-Suomessa ja niiden osuus alan liikevaihdosta on 30 prosenttia.

Merelliset ratkaisut -painopiste tarkoittaa Varsinais-Suomessa yhteistyötä ja innovaatiokehitystä erityisesti laivanrakennuksessa, risteilyaluksissa ja autonomisissa aluksissa. Tähän työhön tarvitaan toimittajia, suunnittelu-, ohjelmointi-, järjestelmä- ja laiteosajia ja

uusia ratkaisuja. Telakoiden ja satamien infrastruktuurin ja toimitusketjujen, sekä korjaustoimintojen, sekä tarvittavan logistiikan kehittäminen ovat oleellisia roolissa.

Älykkään erikoistumisen yhteistyöllä tuo uusia innovaatiota niin tuotteisiin, toimintatapoihin kuin palveluihinkin, jotka kehittävät merellistä osaamistamme yhä kestävämmäksi ja kilpailukykyisemmäksi. Uudet innovaatiot syntyvät asiantuntijoiden laadukkaissa ekosysteemeissä ja kokeiluhubeissa, ja kansallisissa sekä kansainvälisissä arvoketjuissa.

Uusia innovaatiota tavoitellaan Varsinais-Suomessa esimerkiksi laivojen ja alusten liikkumisen kehittämiseen vaihtoehtoisia polttoaineita ja puhdasta sähköä käyttäen. Hiilineutraalisuuteen pyritään sekä uusissa laivoissa että koko rakennusprosessissa. Virtuaaliset testialustat ja autonomiset alukset mahdollistavat edelläkävijyyden jopa globaalilla tasolla. Merellisiin ratkaisuihin sisältyvät myös kaksikäyttömahdollisuuksien

kehittäminen ja erilaiset merelliset puolustus- ja turvallisuusteknologiaratkaisut.

Painopiste englannin kielellä: Maritime Solutions.

5.2. Ruokainnovaatiot ja ruokaturva

Varsinais-Suomen tavoite on olla ruokaturvaa ja hyvinvointia edistävän ruokajärjestelmän uudistaja. Ruokaketjulla on maakunnassa merkittävä aluetaloudellinen rooli, sillä se työllistää yli 16 000 ihmistä. Toimipaikoista yli 20 prosenttia ja liikevaihdosta 15 prosenttia kuuluu ruokaketjuun. Varsinais-Suomi on myös ruokälähtöisen kestävä kehityksen edelläkävijöitä maassamme.

Ruokaturva on tärkeä osa suomalaista ja eurooppalaista huoltovarmuutta ja varautumista. Ruokaturva tarkoittaa kaikkien ihmisten pääsyä käsiksi ruokaan. Tämä edellyttää, että ruoan tuotanto on turvattu ja sitä tukeva infrastruktuuri ja ekosysteemi toimivat

ja kehittyvät vastaamaan ajan tarpeisiin. Varsinais-Suomessa panostetaan ruokainnovaatioiden ekosysteemin kehittämiseen myös eurooppalaisen yhteistyön keinoin.

Uusia innovaatioita tavoitellaan Varsinais-Suomessa erityisesti uudistavan maatalouden, kestävä ja ennakoivan ruoantuotannon, uusien viljelykasvien ja -tapojen, tutkimusperustaisen tuotekehityksen, sekä erikoistuotteiden osalta. Tutkitaan varsinaissuomalaisista metsistä saatavien luonnontuotteiden, kuten marjojen, sienien ja yrttien potentiaalia jalostetukseen. Varsinais-Suomessa kehitetään ratkaisuja kuluttajalähtöisesti ja yksilöllisesti. Erityisesti panostamme terveyttä ja hyvinvointia edistäviin tuotteisiin, ruokavalintoihin vaikuttamiseen, vaikutusperustaiseen mallintamiseen, ravitsemusratkaisuihin ja hyvinvointiin. Ruokaturvaa ja huoltovarmuutta vahvistavat innovaatiot ovat osaamisemme ydintä myös tulevaisuudessa.

Painopiste englannin kielellä: Food Innovations and Food Security.

5.3. Vaativat terveysratkaisut

Varsinais-Suomi on Suomen johtava alue vaativien terveysratkaisujen kehittämisessä. Maakunnassa toimii maan vahvin lääkekehityksen keskittymä, jonka juuret ovat monitieteisessä huippututkimuksessa ja pitkäjänteisessä osaamisen kehittämisessä. Tämä on luonut perustan monipuoliselle yritystoiminnalle, jota tuetaan kaupallistamisen ja kansainvälistymisen keinoin.

Seudulla toimii yli 100 terveysalan yritystä, jotka muodostavat noin viidenneksen maakunnan teollisuuden liikevaihdosta ja työllistävät saman verran alueen teollisesta työvoimasta. Peräti 21 Suomessa markkinoille tulleet 23 lääkkeestä on kehitetty Turussa toimivissa lääkekehitysyhteisöissä. Lisäksi yli 75 % Suomen lääkeviennistä ja noin puolet diagnostiikkaviennistä tulee alueelta. Turusta käsin johdetaan kansallista lääkekehitystyötä.

Varsinais-Suomen asemaa vahvis-

tavat myös sen rooli kansallisissa ja kansainvälisissä yhteistyöverkostoissa, sekä pitkäjänteiset panostukset tulevaisuuden osaamiseen ja teknologioihin, kuten tekoälyyn, synteettiseen sosiaali- ja terveystietoon, kuvantamiseen sekä kestävään kehitykseen.

Vaativat terveysratkaisut viittaavat potilaille, terveydenhuollon ammattilaisille ja terveyspalvelujen tarjoajille suunnattuihin ratkaisuihin, joilla tuetaan hoitotyötä, diagnostisia prosesseja, tai potilaan päivittäistä arkea sairauden kanssa. Ratkaisujen kehittäminen on säänneltyä ja se edellyttää korkeaa asiantuntemusta ja tarkkuutta.

Ratkaisut voivat olla lääkevalmisteiden ohella esimerkiksi kehittyneitä diagnostiikkatyökaluja, kuten tekoälypohjaisia kuvantamisanalyysijä ja tietojärjestelmäratkaisuja, jotka tukevat kliinistä päätöksentekoa tai hoidon vaikuttavuuden seurantaa. Keskeisessä roolissa erilaisten ratkaisujen kehittämisessä on tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta ja sitä tukeva koulutus

alueen korkeakouluissa ja muut innovaatioita tukevat toiminnot, joissa ovat mukana myös yritykset.

Ratkaisuja ei ole suunnattu ensisijaisesti kuluttajille (pl. itsehoitotuotteet), vaan ne tukevat terveydenhuollon ammattilaisten päivittäistä työtä, parantavat hoidon laatua ja potilasturvallisuutta, sekä tehostavat palveluntuotantoa ja uusien innovaatioiden perustana olevaa tutkimus- ja kehitystyötä. Etenkin tietoteknisten ratkaisujen osalta käyttö vaatii usein integrointia olemassa oleviin järjestelmiin, koulutusta ja jatkuvaa kehittämistä.

Uusia innovaatioita tavoitellaan Varsinais-Suomessa laajasti lääkekehityksen ja -teknologian, diagnostiikan ja bioteknologian aloilla, mutta erityisesti monialaisen kuva-analyysin, synteettisen datan, immunologian, naisten terveyden ja terveyden tasa-arvon, kvanttitekniikoiden sekä kaksikäyttöratkaisujen osalta. Kiinnostava kokonaisuus on myös lääke- ja terveysteknologiaosaamisen yhdistämi-

nen poikkisektoraalisesti esimerkiksi ravintoon ja ravitsemukseen liittyviin ratkaisuihin.

Painopiste englannin kielellä: Professional Health Solutions.

5.4. Älykkäät ratkaisut

Digitaaliset teknologiat levittäytyvät tulevaisuudessa yhä syvemmälle yhteiskunnan toimintoihin ja käyttämiimme tuotteisiin ja palveluihin. Tekoälyä hyödynnetään jo nyt paljon laajemmin kuin mitä kielimallien tuoma generatiivinen tekoäly mahdollistaa. Tekoälyalgoritmit tarkoittavat tekstien ja kuvien tuottamisen lisäksi muun muassa paremmin toimivia sähköhammasharjoja ja tehokkaampia robottipölynimureita. Kehittyneitä tietoteknisiä ratkaisuja löytyy yhä useammista tuotteista. Näiden älykkäiden ratkaisujen kehittämiseen tarvitaan syvällistä erityisosaamista ja ennen kaikkea tutkimustiedon kaupallistamista.

Varsinais-Suomessa älykkäästi

teollisuutta ja palveluja uudistavien ratkaisujen kehittäminen on kasvanut nopeasti. ICT-ala on yksi maakunnan nopeimmin kasvavista toimialoista. Alan yritysten liikevaihto kasvoi vuosina 2020–2024 yli 50 prosenttia. Digitaalis-ten ja tietoteknisten ratkaisujen tutkimus ja kehittäminen Turun yliopistolla on vahvistunut teknillisen tiedekunnan perustamisen myötä, ja erityisesti tekoälytutkimus on Turussa vahvaa.

Tekoälyalgoritmeihin perustuvien teknologioiden lisäksi älykkäät ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi virtuaalisuuden, kyberosaamisen ja terveys- ja kvanttitekniikan ratkaisuihin sekä drooni-, paikkatieto- ja kaukokartoitusteknologiaihin. Keskeisessä roolissa kaikkien älykkäiden ratkaisujen taustalla on kuitenkin data. Ilman laadukasta dataa älykkäiden ratkaisujen kehittäminen ja hyödyntäminen jää auttamatta vaillinaiseksi. Avoimen datan saatavuus ja yhteen toimivuus on tärkeää, mutta yhä merkittävimmiä kasvavat kaupallisen datan hyödyntämisen mahdollis-

tamat datan suojausteknologiat sekä data-avaruudet, joissa datan tuottajat voivat tarjota omia tietoaaineistojaan muiden toimijoiden saataville myös kaupallisesti.

Varsinais-Suomi haluaa tulevaisuudessa vahvistaa kansainvälisesti merkittävän digitaalisten teknologioiden tutkimustoimintaan pohjautuvien älykkäiden tuotteiden ja palveluiden kehittämistä ja kaupallistamista. Innovaatioita voi syntyä myös puolustus- ja turvallisuusteknologioihin liittyen. Tätä varten on vahvistettava älykkäiden ratkaisujen ekosysteemiä, jossa maakunnassa olevaa vahvaa teknologista osaamista hyödynnetään yhä laajemmin teollisuudessa ja jossa vuorovaikutus alan toimijoiden välillä on saumatonta.

Painopiste englannin kielellä: Smart Solutions.

5.5. Talouden kestävyys siirtymä

Vihreä siirtymä tarkoittaa muutosta kohti ekologisesti kestävästä taloutta. Sen kautta Euroopan unioniin, Suomeen ja Varsinais-Suomeen luodaan uutta tuotannon ja talouden rakennetta, joka tuo kestävästi kilpailukykyä ja omavaraisuutta tulevaisuudessa. Vihreä siirtymä nojaa vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin

ratkaisuihin ja luonnonvarojen kestävään käyttöön. Puhdas energiasiihtymä on tiivis osa vihreää siirtymää.

Moderni teollisuus on vihreän siirtymän ytimessä. Se nojaa myös teollisten palvelujen tuotantoon ja luo painetta infrastruktuurin ja osaamisen kehittämisen. Käytännössä vihreä siirtymä ilmenee biotalouden, kiertotalouden, sekä puhtaaseen teknologiaan liittyvän yritystoiminnan kehityksenä. Varsinais-Suomessa on käynnistynyt näihin teemoihin liittyviä mielenkiintoisia yritysaihoita, jotka tähtäävät teknologian skaalaamiseen teolliseen mittakaavaan. Maakunnan toimijoiden vahvuus on korkean teknologian osaaminen, ja sitä kautta korkean arvon lopputuotteiden valmistus. Esimerkkinä vetytalous, joka Varsinais-Suomessa ei tarkoita pelkästään vedyn tuottamista, vaan vedyn jatkojohdannaisten, kuten kemikaalien ja materiaalien tuottamista hyödyntäen seudun vahvaa kemian ja tekniikan osaamista sekä kokoonpanoja prosessiosaamista. Varsinais-Suomessa on siis kaikki edellytykset luoda uusia innovaatioita ja kestävä teollisen

mittakaavan liiketoimintaa, ja tämän kautta vahvistaa maakunnan elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä, kestävästi.

Varsinais-Suomessa rakennetaan vastuullisen ja tuottavan liiketoiminnan ekosysteemiä, jonka edelläkävijäksi tähtäämme. Ekosysteemien ytimessä on teknologiaosaaminen ja investoinnit, ja tavoitteena kansainvälisesti kilpailukykyinen ja kestävä liiketoiminta. Yritykset tähtäävät korkean jalostusarvon tuotteiden ja palveluiden tuotantoon. On tärkeää, että liiketoimintaa, tuotantoa, kulutusta ja taloutta kehitetään maakunnassa kohti toimintatapoja, joiden avulla edistetään kestävyys siirtymää: vähennetään kuormitusta ja toimitaan planetaarisia rajoja kunnioittaen. Tuetaan irtikytkennän keinoja, joilla talous voi kasvaa ja kehittyä samalla kun luonnonvarojen kulutus vähenee. Elinvoiman tulee olla kestävä.

Uusia innovaatioita tavoitellaan Varsinais-Suomessa erityisesti korvaavan tai vaihtoehtoisen tuotannon kehittämiseksi. Varsinais-Suomessa halutaan, että elinkeinot menestyvät ja ovat kilpailukykyisiä, mutta kestävästi. Erityisen tärkeää on vihreän siirtymän edistäminen. Vihreän siirtymän innovaatioita tavoitellaan muun muassa kierto- ja vetytalouteen sekä puhtaaseen energiaan ja sen sovelluksiin liittyen, esimerkiksi sähköistytävissä

liikenteessä ja akkukehityksessä. Tämä tuo joustavuutta ja huoltovarmuutta maakunnan elinkeinoihin. Maankäytön suunnittelussa maakunnan, seutujen ja kuntien tasoilla arvioidaan sitä, miten vihreän siirtymän laitokset ja siirtoyhteydet sijoittuisivat asianmukaisimmin ja tuetaan kokonaiskestävien ratkaisujen löytymistä. Keinoja vihreän siirtymän edistämiseen voivat tarjota sosiaaliset innovaatiot, jotka usein liittyvät yhteiskunnan toimintaan, ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin tai työoloihin.

Varsinais-Suomelle on tärkeää, että myös maakunnalle ainutlaatuisen Saaristomereen ja saaristoon liittyviä toimintatapoja kehitetään kaikin tavoin kestävämmäksi. Tämä tarkoittaa ravinteiden kiertotaloutta, kestävä matkailua ja kestävä rakentamista koko maakunnassa.

Painopiste englannin kielellä: Sustainability Transition in Economy.

6. STRATEGIAN TOTEUTUS JA SEURANTA

Varsinais-Suomen strategia 2040+ toteutuu varsinaissuomalaisten ihmisten aktiivisuuden ja yhteistyön kautta. Strategian teemoihin on mahdollista hakea rahoitusta useista kansallisista ja kansainvälisistä ohjelmista, mutta ratkaisevaa on se, miten onnistumme yhteistyössä ja yhteisen hyvän tavoittelussa. Strategian toteutumista seurataan koko ohjelmakauden ajan, jotta voidaan reagoida muutoksiin ja kohdentaa toimenpiteitä sinne, missä niitä eniten tarvitaan. Seuranta tukee strategian vaikuttavuutta ja jatkuvaa kehittämistä.

Toteutuksen aikana ja erityisesti viestinnässä on huomioitava, että strategialla on useita käyttäjäryhmiä: kunnat, luottamushenkilöt, rahoituksen hakijat, viranomaiset, yhteistyökumppania etsivät, oman organisaation strategian kehittäjät, viestijät ja median edustajat ja kuntalaiset. Toteutuksessa huomioidaan ryhmien tarpeet ja toiveet. On oleellista, että niin tekijät kuin päättäjät (Varsinais-Suomessa, Suomessa ja

Euroopassa) saavat Varsinais-Suomen strategiasta ja tavoitteista tarvitseman tiedon!

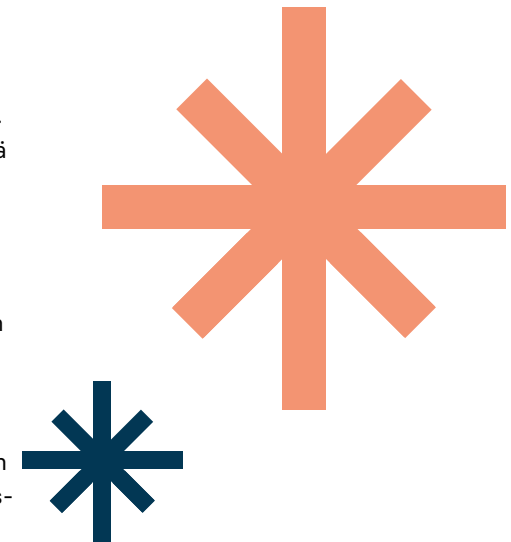
6.1. Varsinais-Suomen kehittäjäfoorumi

Varsinais-Suomessa on pitkä kokemus tietoisesta ja suunnitelmallisesta strategiyhteistyöstä. Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumin peruskivi muurattiin maakuntaohjelmakaudella 2014–2017, sen rakennetta vahvistettiin toiminta- ja viestintäkanavilla kaudella 2018–2021 ja toimijajoukkoa laajennettiin kaudella 2022–2025. Kumppanuustyön mallimme on ainutlaatuinen Suomessa.

Maakuntaohjelmakauden 2026–2029 aikana rakennamme kumppanuudesta ponnistavan, aikaisempaa aktiivisemman ja yhä monitoimijaisemman Varsinais-Suomen kehittäjäfoorumin. Kehittäjäfoorumin muodostavat jatkosakin maakunnan kymmenet verkostot ja työryhmät, joissa toimii satoja asian-

tuntijoita eri organisaatioista (kuva 5). Substanssikysymysten lisäksi yhdessä haetaan laajalla rintamalla ratkaisuja ja näkökulmia maakuntaa haastaviin ja muutosta vauhdittaviin ilmiöihin ja trendeihin.

Taulukossa 2 kuvataan verkostojen ja työryhmien kiinnittymistä Varsinais-Suomen strategian tavoitteisiin. Taulukko ei ole tyhjentävä kuvaus kaikista maakunnan verkostoista, vaan lähtökohta työlle vuonna 2025. Verkostojen roolit ja painotukset voivat elää ohjelmakauden aikana uusien tarpeiden ja näkökulmien mukaan.

Varsinais-Suomen strategia toteutuu yhteistyöllä

Strategian teemoissa mukana:

27 kuntaa
Lounais-Suomen elinvoimakeskus
Lupa- ja valvontavirasto
Turun ja Salon työllisyysalueet
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
Varsinais-Suomen liitto

Business Turku
Ukipolis
Yrityssalo
Turun kauppakamari
Varsinais-Suomen Yrittäjät
MTK-Varsinais-Suomi
Työmarkkinajärjestöt

Turun yliopisto
Åbo Akademi
Humak
Novia
Turun ammattikorkeakoulu
Axxell
Livia
Novida
Raseko
Salon seudun koulutuskuntayhtymä
Turun aikuiskoulutuskeskus
Turun ammatti-instituutti

Kulttuurikampus
Teknologiakampus
Terveyskampus
tutkimusinfrastruktuurit,
lippulaivahankkeet ja innovaatioekosysteemit

9000 rekisteröityä yhdistystä

Elinkeinoelämä - 43 500 yritystä

merellisissä ratkaisuihin

Meyer Turku, Elomatic, Antti-Teollisuus

ruokainnovaatioissa ja ruokaturvassa

HK Foods, Laitilan Wirvoitusjuomatehdas, Vihannes-Laitila

vaativissa terveysratkaisuihin

Bayer, Orion, Faron Pharmaceuticals

älykkäissä ratkaisuihin

AMD Silo AI, Cadmatic, Qalmari

talouden kestävyys siirtymässä

Green North Energy, Q Power, Pemamek

Kehittäjäfoorumi kokoaa ratkaisujen äärelle.

Alueidenkäytön yhteistyöryhmä
Avoimen tiedon verkosto
Ennakointiakatemia
Huoltovarmuusorganisaatio (aluetoimikunnat)
Kiertotalousfoorumi
Kulttuuritoimikunta
Kulttuuriympäristö-työryhmä
Liikennejärjestelmäsuunnitelman seurantarayhmä
Lounais-Suomen metsäneuvosto
Lääke- ja terveysteknologiaryhmä
Matkailufoorumi
Merialan asiantuntijaryhmä
MYR-elinkeinojaosto
MYR-ilmastovastuujaosto
MYR-järjestöjaosto
MYR-koulutusjaosto
MYR-maaseutujaosto
Ruokakehittäjien foorumi
Saaristotoimikunta
Turun kauppakamarin valiokunnat
Vesien ja merenhoidon yhteistyöryhmä
Vesistökunnostusverkosto

Toimijat tuovat oman osaamisensa.

Tutkijat
Kouluttajat
Kehittäjät
Palveluntuottajat
Verkostojen rakentajat
Tukijat
Rahoittajat
Valvojat
Ylläpitäjät
Raamittajat
Uuden luoja
Keksijät
Innostajat
Mahdollistajat
Hanketoimijat
Edunvalvojat

Muutos syntyy eri roolien yhteistyöllä

Innovaattorit keksivät uusia ratkaisuja.

Vahvistajat vaikuttavat nykyisen järjestelmän sisällä: ylläpitävät vanhaa tai ottavat käyttöön uusia ratkaisuja, uusia instituutioita, toimintatapoja ja rakenteita.

Muutostoimijat: kehittävät ja vakiinnuttavat uusia rakenteita ja tapoja pienessä mittakaavassa ja järjestelmätasolla.

Taulukko 2: Varsinais-Suomen strategian tavoitteiden toteuttamiseen osallistuvia verkostoja.

	Kestävästi kasvuhakuinen yritystoiminta	Edistykselliset murrosteknologiat	Kestävä ruoka- ja resurssitalous	Yrittäjä- ja osaajamyönteisyys	Toimivat ja kilpailukykyiset liikenneyhteydet	Erottuvat elämäspalvelut ja kulttuuritoiminta.	Osaava kansalaisuus	Hyvinvointi ja hyvä elämä	Monimuotoinen luonto ja yhteinen kulttuuriympäristö	ÄES: Merelliset ratkaisut	ÄES: Ruokainnovaatiot ja ruokaturva	ÄES: Vaativat terveysratkaisut	ÄES: Älykkäät ratkaisut	ÄES: Talouden kestävyyssiirtymä
Alueidenkäytön yhteistyöryhmä			●		●			●						
Avoimen tiedon verkosto		●											●	
Ennakointiakatemia				●			●							
Huoltovarmuusorgani-saatio (aluetoimikunnat)		●	●		●			●						
Kiertotalousfoorumi			●											●
Kulttuuritoimikunta						●		●	●					
Kulttuuriympäristö-työryhmä						●		●	●					
Liikennejärjestelmäsuunnitelman seurantaryhmä					●			●						
Lounais-Suomen metsäneuvosto	●		●	●					●					
Lääke- ja terveysteknologiaryhmä	●	●						●				●		
Matkailufoorumi					●	●								
Merialan asiantuntijaryhmä	●	●		●	●					●				
MYR-elinkeinojaosto	●	●	●	●						●			●	●
MYR-ilmastovastuujaosto			●						●					●
MYR-järjestöjaosto						●	●	●	●					
MYR-koulutusjaosto				●			●	●						
MYR-maaseutujaosto			●			●		●			●			
Ruokakehittäjien foorumi	●		●								●			
Saaristotoimikunta					●	●			●					
Turun kauppakamarin valiokunnat	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Vesien ja merenhoidon yhteistyöryhmä									●					
Vesistökunnostusverkosto									●					

6.2. Rahoitus ja resurssit

Varsinais-Suomen strategian tavoitteiden toteutumista edistetään kuntien, yritysten ja monien muiden toimijoiden omilla panostuksilla, valtion rahoituksella sekä Euroopan unionin että kansallisella hankerahoituksella. Toteutukseen tulee saada mukaan suurten ja kokeneiden organisaatioiden lisäksi myös pienemmät kunnat sekä paikalliset toimijat, joilla on käytössään rajalliset resurssit toimien toteuttamiseen ja hankerahoituksen hakemiseen. Pienempiä toimijoita voidaan tukea jakamalla osaamista ja kehittämällä yhteistyörakenteita.

Erityisesti maakuntaohjelma ja älykkään erikoistumisen strategia ohjaavat vahvasti maakunnan omassa päätösvallassa olevan EU-rahoituksen suuntaamista. Rahoittajat (Varsinais-Suomen liitto ja Lounais-Suomen elinvoimakeskus) käyvät maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristössä yhdessä läpi kaikki saapuneet hankehakemukset ja arvioivat niiden kytkeytymistä asiakirjojen tavoitteiden ja valintojen toteutukseen.

Suoraan EU:sta haettava rahoitus tarjoaa mahdollisuuksia isojen kansainvälisten hankekokonaisuuksien toteuttamiseen. Menestyminen kovassa kilpailussa vaatii kuitenkin mukanaoloa vahvoissa kansainvälisissä hankekon-sortioissa. Valtakunnallisesti kilpaillusta

kansallisesta rahoituksesta merkittävässä roolissa on Business Finlandin rahoitus. Aikaisemmin käytettyä, alueiden kestävä kasvun edistämiseen tarkoitettua kansallista rahoitusta ei ole enää sisällytetty tulevien vuosien budjettiin.

Euroopan unionin rahoituskausi 2021–2027 katkeaa tämän maakuntaohjelman toteutuksen puolivälissä. Sekä kansallinen budjettiperusteinen rahoitus että EU:n kautta alueille kohdistuva rahoitus ovat vähenemässä. Kansainvälistä, rajat ylittävään toimintaan tarkoitettua Euroopan unionin Interreg-ohjelmien rahoitusta on käytetty vahvasti etupainotteisesti ja rahoitusta on vain vähäisessä määrin käytössä vuosille 2026–2027. EU:n ohjelma-kauden loppuvuosien rahoitukseen on myös tulossa merkittäviä muutoksia, kun Suomen rakennerahasto-ohjelman rahoitusta uudelleen kohdennetaan puolustus- ja kaksikäyttöteollisuuteen sekä sotilaalliseen liikkuvuuteen. Tämä tarkoittaa käytännössä alueellisesti n. 50 %:n leikkausta vuosien 2026–2027 rahoituskehikseen.

Euroopan komissio julkaisi heinäkuussa 2025 ehdotuksensa uudeksi monivuotiseksi rahoituskehikseksi vuosille 2028–2034. Ehdotus sisältää merkittäviä hallinnollisia ja sisällöllisiä muutoksia verrattuna voimassa olevaan EU-budjettiin. Komissio esittää, että budjetin kokoa kasvatetaan ja jäsen-

valtioiden rahoitus perustuu yhdessä komission kanssa laadittavaan kansalliseen ja alueelliseen kumppanuussuunnitelmaan (NRPP).

NRPP-suunnitelma sisältää tämän hetken tietojen mukaan monia nykyisiä kansallisesti merkittäviä rahoituskokonaisuuksia, kuten maatalouden suorat tuet ja maaseudun kehittämisen (CAP-rahoitus), kansalliset EAKR ja ESR+-kokonaisuudet sekä mm. maahanmuuttoon, sisäasioihin ja liikenneinfraan liittyvät tuet. Osa tästä rahoituksesta esitetään korvamerkittäväksi ennalta määriteltäviin kokonaisuuksiin. Tästä voi seurata, että aluekehitykseen, TKI-investointeihin ja elinvoiman lisäämiseen kohdistuva rahoitus entisestään rajoittuu.

Jäsenvaltiokohtaisen rahoituskokouksen lisäksi komission budjettiehdotuksessa on varauduttu komissiosta keskitetysti hallinnoitavien varojen ohjaamiseen mm. kilpailukykyä, puolustus- ja turvallisuusasioita sekä sotilaallista liikkuvuutta tukeviin tarpeisiin. Vaikka budjetin ehdotettu koko on nykyistä kehystä suurempi, niin kansallisella tasolla käytettävissä oleva rahoitus tulee pienenevään uusien puolustus- ja turvallisuuspainotusten sekä Ukrainan jälleenrakennuksen tuen vuoksi.

Jäsenvaltioiden on esitettävä NRPP-suunnitelmansa komissiol-

le viimeistään helmikuussa 2028.

Komission rahoituskehys ehdotuksesta käytävistä neuvotteluista ennakoitaan haastavia.

6.3. Strategian seuranta

Varsinais-Suomen strategian tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuksesta vastaavat suurelta osin varsinaissuomalaiset verkostot ja toimijaryhmät. Verkostojen kautta tapahtuva toteutus asettaa haasteita strategian seurannalle. Seurannassa ei ole mahdollista hyödyntää yhden organisaation oman toiminnan tuottamia mittareita, eikä pelkillä tilastoidinkaattoreilla ole mahdollista päästä suoraan kiinni tehtyjen toimien vaikuttavuuteen. Tämän vuoksi Varsinais-Suomen strategian toteutumista seurataan yhdistämällä kolme eri seurantatapaa: Maakuntien EVP-indeksi, Varsinais-Suomen barometri sekä verkostojen tekemä toimenpiteiden toteutumisen arviointi. Seuranta kootaan maakuntahallitukselle toimitettaviksi vuosiraportteiksi, jotka julkaistaan myös muun muassa Varsinais-Suomen liiton verkkosivuilla. Osana seurantaa tarkastellaan myös strategian ympäristövaikutuksia. Lisäksi Varsinais-Suomen aluekehityksen tilannekuvaa seurataan jatkuvasti päivittyvällä Lounaistiedon tilastoseurannalla.

6.3.1. Maakuntien EVP-indeksi

Aluekehityksen tarkastelussa huomio on viime vuosina keskittynyt alueiden elinvoimaan, vetovoimaan ja pitovoimaan, joiden kautta rakentuvat myös Varsinais-Suomen strategian kärkitavoitteet. Näiden ilmiöiden tarkastelun tueksi konsulttitoimisto FCG ja sen osana toimiva MDI ovat kehittäneet kuntien elinvoima-, vetovoima- ja pitovoimaindeksin (EVP-indeksi). Tämän rinnalle on Varsinais-Suomen strategian seurantaan varten kehitetty uusi maakuntien EVP-indeksi, jonka avulla on mahdollista luoda kattava tilannekuva Varsinais-Suomen aluekehityksestä elinvoiman, vetovoiman ja pitovoiman näkökulmista sekä vertailla Varsinais-Suomen aluekehityksen potentiaalia suhteessa muihin maakuntiin.

Maakuntien EVP-indeksin avulla tarkastellaan maakunnan sijoittumista suhteessa muihin maakuntiin. Se ei ole absoluuttinen aluekehityksen mittari, vaan indeksin arvot vaihtelevat välillä 0–100. Indeksissä jokaisessa muuttujassa maakunnat asetetaan järjestykseen niin, että parhaiten menestyvä maakunta saa pistemäärän 100 ja heikoimmin menestynyt pistemäärän 0. Muut maakunnat skaalataan näiden väliin niiden saamien muuttujan arvojen mukaisesti. EVP-indeksin pistemäärä on kaikkien muuttuji-

en pistemäärien keskiarvo. Jos maakunta olisi jokaisessa muuttujassa maan kärjessä, se saisi 100 indeksipistettä. Vastaavasti jokaisen muuttujan vertailussa hänelle jäänyt saisi indeksissä 0 pistettä. Näin ollen parhaiten sijoituville maakunnille kasaantuu indeksin muuttujien kärkisijoja ja heikosti pärjääville maakunnille heikkoja sijoituksia.

Maakuntien EVP-indeksi muodostuu seuraavien muuttujien uusimmista saatavilla olevista tiedoista. Indeksillä on yksi kehityssasteella ja sen muodostamisessa käytettävät muuttujat saattavat muuttua ohjelmakauden aikana. Erityisesti indeksillä on tarkoitus täydentää luonnon monimuotoisuutta kuvaavalla muuttujalla, mikäli luotettava ja maakunnallisesti vertailukelpoinen tietolähde tulee saataville.

Elinvoimaindeksi

1. 15–64-vuotiaiden työllisyysaste
2. Avoimen sektorin osuus alueen työpaikoista
3. CO₂-päästöt henkilöä kohti
4. BKT asukasta kohden
5. TK-menot asukasta kohden laskettuna
6. Asukkaiden käytettävissä olevat nettotulot
7. Väestön koulutustasomittain
8. Yritystiheys 1000 asukasta kohden laskettuna

9. Taloudellinen huoltosuhde
10. Kansallinen terveysindeksi

Vetovoimaindeksi

1. Maakuntien välinen tulomuutto kolmen viimeisen tilastovuoden aikana %
2. Maahanmuutto Suomeen kolmen viimeisen tilastovuoden aikana %
3. Väestönmuutos kolmen viimeisen tilastovuoden aikana %
4. Väestönmuutos Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan %
5. Väestöllinen huoltosuhde
6. Vieraskielisten osuus väestöstä
7. Valmistuneiden asuntojen määrä suhteessa 10 000 asukkaaseen kolmen viimeisen tilastovuoden aikana
8. Yöpymisten absoluuttinen määrä
9. Korkeakoulujen kaikkien hakijoiden määrä
10. Vieraskielisten uusien opiskelijoiden osuus kaikista uusista opiskelijoista

Pitovoimaindeksi

1. Maakuntien välinen lähtömuutto kolmen viimeisen tilastovuoden aikana %
2. Maastamuutto Suomesta kolmen viimeisen tilastovuoden aikana %
3. Vapaa-ajan asuntojen määrä suhteessa 1000 vakituiseen

- asukkaaseen
4. Ylemmän korkeakoulututkinnon ja AMK-tutkinnon suorittaneiden jääminen koulutusmaakuntaan kolme vuotta valmistumisen jälkeen
5. 18–64-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten työllisyysaste
6. Elämänlaatusa hyväksi tuntevien osuus kolmen viimeisen tilastovuoden aikana
7. Koulunkäynnistä pitävien osuus 4. ja 5. luokan oppilaista kolmen viimeisen tilastovuoden aikana
8. Kirjastolainat per asukas
9. Myydyt teatteriliput 100 asukasta kohti kolmen viimeisen tilastovuoden aikana
10. Kestävän liikenteen YKR-vyöhykkeillä asuvien osuus koko maakunnan väestöstä

6.3.2. Varsinais-Suomen barometri

Verkostot ovat Varsinais-Suomen strategian toteutuksen keskiössä, ja toteutukseen osallistuvilla toimijoilla on myös paras näkemys strategian eri tavoitteiden toteutumisesta. Tämän vuoksi verkostojen ja sidosryhmien asiantuntemuksella on keskeinen rooli strategian tavoitteiden toteutumisen seurannassa. Tavoitteiden toteutumista seurataan vuosittain tehtävällä barometrikyselyllä,

jossa maakunnassa toimivat verkostot ja Varsinais-Suomen liiton sidosryhmät ja arvioivat kunkin tavoitteen toteutumisastetta sekä tavoitteen merkitystä maakunnan kehittämiseksi. Barometrikysely toteutetaan Varsinais-Suomen liitossa käytössä olevalla Zeffi-kyselytyökalulla vastaavalla tavalla kuin edellisten ohjelmakausien aikana tehdyt Kumppanuusbarometri-kyselyt.

6.3.3. Toimenpiteiden toteutumisen seuranta

Varsinais-Suomen strategian tavoitteiden toteutumista tarkastellaan toimijoiden asiantuntijankemysten lisäksi toimenpiteiden edistymisen seurannalla. Toimenpiteiden seurannassa hyödynnetään niin ikään verkostojen arvioita toimenpiteiden toteutumisasteista. Varsinais-Suomen liitto kerää tiedot vuosittain verkostojen avaintoimijoilta. Toimenpiteiden toteutumisastetta arvioidaan prosentuaalisesti viisiportaisella asteikolla (0 % ei käynnistynyt, 25 % toteutus alkuvaiheessa, 50 % toteutus puolivälissä, 75 % toteutus lähes valmis tai 100 % toimenpide toteutettu). Toteutumisaste on asiantuntija-arvio, mutta sen ilmoittaminen prosentteina mahdollistaa toimenpiteiden keskimää-

räisen toteutusasteen tarkastelun myös tavoitteittain ja kärkitavoitteittain.

6.3.4. Rahoitusportfoliot

Varsinais-Suomen rahoitusportfoliot kuvaavat, miten maakunnassa jaettava, viranomaisten hallinnoima ja Varsinais-Suomeen kohdistuva rahoitus jakaantuu erityisesti maakuntaohjelmasta nousevien asiakokonaisuuksien välillä. Seuranta toteutuu Varsinais-Suomen liiton, Varsinais-Suomen ja Keski-Suomen ELY-keskuksien (jatkossa elinvoimakeskukset) ja Turun kaupungin yhteistyössä.

Euroopan unionin rahoituskaudella 2021–2027 mukana seurannassa olevat rahoitusohjelmat ovat:

- AKKE Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen määräraha
- EAKR kehittämishankkeet, investointihankkeet ja yritystuet (Etelä-Suomi)
- ESR+ kehittämishankkeet ja yritystuet (Länsi-Suomi)
- Maaseuturahoituksen kehittämiss Hankkeet, investointihankkeet, yritystuet, Leader-hankkeet
- EMKVR kehittämishankkeet, investointihankkeet ja yritystuet
- Turun kaupungin ekosysteemisopimus, Innokaupungit

Rahoituksen jakaminen portfolioihin on yksi tapa seurata maakuntaohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutusta. Portfolioiden avulla rahoitus tehdään näkyväksi ja tuetaan viranomaisten keskinäistä yhteistyötä rahoituksen suuntaamisessa. Portfoliot eivät sisällä kaikkein pienimpiä myönnettyjä rahoituksia ja niiden antama euromääräinen summa on kokoava ja suuntaa antava. Ne sisältävät alkuperäisessä päätöksessä myönnetyn rahoituksen määrän. Lisätietoja seurannasta:

www.varsinais-suomi.fi/portfoliot.

Rahoitusportfolioseuranta päivitetään tarvittavin osin Euroopan unionin monivuotisen rahoituskehityksen 2028–2034 ratkaisujen mukaan.

LIITTEET

Liite 1: Ympäristöselostus

Johdanto

Viranomaisen tulee SOVA-lain (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista) mukaan selvittää ja arvioida valmistelmiensa suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutukset, jos niiden toteuttaminen voi vaikuttaa merkittävästi muun muassa ihmiseen, luontoon ja sen monimuotoisuuteen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan tai luonnonvaroihin. Tätä arviointia kutsutaan suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinniksi. SOVA-arvioinnin tuloksena syntyvässä ympäristöselostuksessa kuvataan suunnitelman tai ohjelman merkittävät ympäristövaikutukset.

Tasa-arvolain mukaan viranomaisilla on velvollisuus edistää kaikessa toiminnassaan sukupuolten välistä tasa-arvoa. Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisten on arvioitava toimintansa

vaikutusta eri väestöryhmiin ja ryhtytävä toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Tässä ympäristöselostuksessa on tarkasteltu yleistasoisesti myös näitä teemoja.

Varsinais-Suomen strategian 2040+ valmistelussa tehty valinnat perustuvat laajaan ja vuorovaikutteiseen prosessiin. Vaikutusten, myös ympäristövaikutusten, arviointi on sisällytetty osaksi valmisteluprosessia. Ympäristövaikutusten arviointi on tehty valmisteluprosessin aikana asiantuntija-arviona. Arvioinnin on laatinut aluesuunnitteluryhmän erikoissuunnittelija Arttu Koskinen (insinööri, YAMK) muiden aluesuunnittelun asiantuntijoiden tuella.

Varsinais-Suomen strategia koostuu kolmesta kärkitavoitteesta: kestävästi elinvoimainen Varsinais-Suomi, ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi sekä Varsinais-Suomi sinua varten. Kunkin kärkitavoitteen alle on hahmoteltu kolme tavoiteryhmää, jotka sisältävät strategiaa toteuttavat Varsinais-Suomen maakuntaohjelman

2026–29 toimenpiteet. Strategian läpileikkaavia teemoja on neljä: kestävä talous ja kilpailukyky, luonto ja puhdas siirtymä, resilienssi ja turvallisuus, sekä uudistumiskyky ja tulevaisuusvalmius. Maakunnan älykkään erikoistumisen painopisteet ovat merelliset ratkaisut, ruokainnovaatiot ja ruokaturva, vaativat terveysratkaisut, älykkäät ratkaisut ja talouden kestävyys siirtymä.

Varsinais-Suomen strategiaa luonnehtii kauttaaltaan pyrkimys kestäväan kehitykseen. Kestävyys näkyy vahvasti niin strategian kärkitavoitteissa, maakuntaohjelman toimenpiteissä kuin läpileikkaavissa teemoissakin. Kärkitavoitteiden toteutuksessa huomioidaan YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman kestäväan kehityksen tavoitteet ja sitoudutaan niihin.

Varsinais-Suomen nykytila

Varsinais-Suomen ympäristöä luonnehtii monipuolisuus. Ulkosaariston karujen luotojen, monimuotoisen sisäsaaris-

ton ja rannikon, perinnebiotooppien ja lehtojen täplittämien jokilaaksojen viljelyalueiden, jääkauden jälkeensä jättämien harjujaksojen, sekä rajaseutujen erämaistenkin metsä- ja suoalueiden muodostama luonnonympäristö on hyvin vaihtelevaa ja rikasta. Maakunnassa sijaitsee neljä kansallispuistoa: Saaristomeren, Selkämeren, Teijon ja Kurjenrahkan kansallispuistot. Maakunnan ympäristön tilaa seurataan laajasti, ja tietoa jaetaan esimerkiksi Ympäristö NYT -sivuston kautta.

Varsinais-Suomen aluerakenne on monikeskuksinen. Turun kaupunkiseutu on maakunnan ydin, jonka kattava tie- ja raideverkko yhdistää ympäröiviin seutukeskuksiin Loimaalle, Saloon, Paraisille ja Uuteenkaupunkiin. Euroopan laajuisen TEN-T-ydinliikenneverkko kulkee Tukholman suunnalta Turun ja Naantalinsaatamien kautta teitä ja rautateitä pitkin kohti Helsinkiä ja sisältää myös Turun lentoaseman. Keskeisiä teollisuudenaloja ovat meri-, lääke- ja ruokateollisuus.

Luontokato etenee niin maailman-

laajuisesti, Suomessakin, eikä Varsinais-Suomi ole poikkeus. Suomen arviodusta lajistosta jopa 12 % on luokiteltu uhanalaiseksi. Luontotyyppien tilanne on vielä hälyttävämpi: Suomen luontotyypeistä uhanalaisiksi on arvioitu liki puolet, Etelä-Suomessa jopa 59 %. Suunnan arvioidaan olevan edelleen heikkenevä. Varsinais-Suomen viherrakenneselvityksessä on havaittu myös maakunnassa olevan runsaasti uhanalaisia lajeja ja luontotyyppejä, joiden suojelu ja ennallistaminen on alueellisesti keskeinen kysymys. Suomi on sitoutunut YK:n ja EU:n monimuotoisuustavoitteisiin, joiden mukaan luonnon monimuotoisuuden väheneminen tulee pysäyttää ja kääntää elpymisuralle vuoteen 2030 mennessä. Maa- ja merialueista tulee suojella 30 %, josta kolmannes tiukasti. Varsinais-Suomen viherrakenneselvityksen mukaan maakunnan maa-alueista 3,8 % on tiukasti suojeltu ja yhteensä 5,6 % kuuluu tiukan suojelun ja rajoitetun käytön piiriin. Merialueiden vastaavat luvut ovat 9,8 % ja 27,8 %. Monimuotoisuustavoitteiden saavuttamiseksi suojelupinta-alan kasvattamisen lisäksi luonnon monimuotoisuutta on tuettava laajasti myös suojelemattomilla alueilla. Varsinais-Suomessa on onnistuttava erityisesti erilaisten lehtojen, perinnebiotooppien, kalkkikallioiden, tietty-

jen suoluontotyyppien ja savimaiden virtavesien turvaamisessa. Keskeisiä monimuotoisuustavoitteiden toteuttamisen välineitä kansallisella tasolla ovat kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia ja EU:n ennallistamisestusta toimeenpaneva kansallinen ennallistamissuunnitelma. Varsinais-Suomen maakunnallinen luonnon monimuotoisuusohjelma laaditaan osana laajaa ja monivuotista Priodiversity LIFE -hanketta.

Saaristomeren heikon tilan parantaminen on maakunnan keskeinen yhteinen tavoite. Saaristomerta kuormittavat erityisesti sen valuma-alueelta tuleva rehevöitymistä aiheuttava ravinnehuuhtouma, ja se on ainut Suomen merialue Helcomin Hot Spot -listalla. Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan nykyiset toimet eivät riitä parantamaan Saaristomeren tilannetta, vaan merkittäviä lisätoimia tarvitaan. Keskeisiä Saaristomeren tilan parantamisen työkaluja ovat Saaristomeren ohjelma, vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelma ja Saaristomeren maatalouden vesiensuojelun tiekartta.

Alueellista ilmastotyötä ohjaa Varsinais-Suomen ilmastotiekartta. Varsinais-Suomessa tavoitellaan hiilineutraaliutta ja päästöjen vähentämistä 80 % vuoden 2005 tasosta vuoteen 2035 mennessä. Päästöjä on onnistuttu

vähentämään vuoteen 2022 mennessä 38 %. Sähköntuotannon ilmastopäästöjä on kansallisella tasolla onnistuttu vähentämään voimakkaasti: laskennallisesti sähköntuotannosta oli vuonna 2024 päästötöntä jo 95 %. Alueellisesti energiantuotannon päästövähennykset ovat onnistuneet erityisesti kaukolämmön tuotannossa. Varsinais-Suomen jäljellä olevien päästöjen merkittävimmät sektorit ovat energiantuotanto (30 %), tieliikenne (28 %) ja maatalous (17 %). Maakunnallisen ilmastotavoitteen saavuttamiseksi vaaditaan lisää päästövähennyksiä kaikilla sektoreilla sekä merkittävää hiilinielujen ja -varastojen vahvistamista. Kansallisesti hiilinielujen tilanne on heikentynyt niin voimakkaasti, että se vaarantaa kansallisen hiilineutraaliustavoitteen 2035 toteuttamisen.

Varsinais-Suomen alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämistä ohjataan muun muassa maakuntakaavan, MAL-sopimuksen ja liikennejärjestelmätöynten kautta. Kaupunkikehittämisen tavoitteina ovat vetovoimainen, tiivistyvä ja laadukas rakennettu ympäristö, jossa turvataan luonto-, virkistys-, maisema- ja kulttuuriarvot. Raideliikenteen kehittäminen on keskeinen liikennejärjestelmätöynten tavoite, kärkinään Länsiradan toteuttamisen edistäminen ja paikallisjunaliikenteen käynnistämi-

nen. Raide- ja muuhun joukkoliikenteeseen sekä kävelyyn ja pyöräilyyn tukeutuva liikennejärjestelmä vähentää päästöjä ja mahdollistaa yhdyskuntarakenteen tasapainoisen kehittämisen. Virkistykseen ja luontomatkailun edellytyksiä on laajasti eri puolilla maakuntaa niin kansallispuistoissa kuin niiden ulkopuolellakin. Väestön hyvinvointia ja terveyttä pyritään parantamaan yhteistyössä maakunnan eri toimijoiden kanssa, tärkeimpänä työkaluna Varsinais-Suomen alueellinen hyvinvointisuunnitelma.

Varsinais-Suomi on Suomen tärkein ruuantuotantoalue. Kasvi- ja eläintuotanto on alueella monimuotoista ja luonnehtii sekä luonnon- että kulttuuriympäristöä laajasti. Myös maakunnan kalatalous on merkittävää. Elintarviketeollisuus on keskeinen tuotannonala. Kestävän, uudistuvan ja innovatiivisen ruokaketjun kehittäminen on tärkeä maakunnallinen tavoite. Kestävä ruokajärjestelmä on myös alueellisen kiertotalouden tiekartan kärkiteema yhdessä teknisten kiertojen sekä liikkumisen ja logistiikan kanssa. Erillisellä Kierrätyksestä kiertotalouteen -tiekartalla pyritään valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseen Lounais-Suomessa.

Metsätalous on Varsinais-Suomessa laajaa: puolet maakunnasta on metsää

ja siitä valtaosa talousmetsää. Puuston kasvu oli vuonna 2023 Varsinais-Suomessa 3,4 miljoonaa kuutiota ja poistuma 3,2 miljoonaa kuutiota, josta hakkuukertymän osuus oli noin 86 % ja luonnollisen poistuman ja hukkapuun osuus noin 14 %. Alueen metsäalan toimijoiden yhteinen näkemys metsätalouden kehittämisestä on koottu Lounais-Suomen Metsäohjelmaan.

Varsinais-Suomen kaivosteollisuus painottuu kalkki- ja rakennuskivikaivoksiin. Lisäksi harju- ja kalliokivivaikeuksia otetaan rakentamisen ja rakennusteollisuuden tarpeisiin eri puolilla maakuntaa. Turun kaupunkiseudun kasvun vaatiman kivivaikeuksien oton pääosa on pyritty keskittämään muutamalle suurelle ottopaikalle. Laajimmat pohjavesialueet sijaitsevat Salon ja Loimaan seutujen pitkällä harjujaksoilla, mutta pienempien pohjavesialueiden verkosto täplittää koko maakuntaa.

Varsinais-Suomen kulttuurihistoria on poikkeuksellisen rikas. Pitkän asutushistorian seurauksena maakunnan alueella on tuhansia muinaisjäänöksiä. Rakennettu kulttuuriympäristö on muodostunut vuosisatojen aikana ja on valtakunnallisestikin hyvin merkittävää. Myös maakunnan luonnonympäristö on monin paikoin voimakkaasti kulttuurivaikutteinen. Nykypäivän kulttuurielämä on hyvin monipuolista

niin institutionaalisen kuin vapaankin taidekentän osalta. Taide- ja kulttuurialan koulutusta tarjotaan laajasti eri koulutusasteilla.

Yhdenvertaisuus on Suomen perustuslakiin kirjattu perusoikeus. Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta esimerkiksi heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä alkuperästään tai vammaisuudestaan. Yhdenvertaisuus ei kuitenkaan toteudu Suomessa tavoitteiden mukaisesti. Esimerkiksi naisten keskimääräinen palkka on Tilastokeskuksen mukaan vain 84 % miesten palkasta. Naiset myös käyttävät kotitöihin yli viidenneksen enemmän aikaa kuin miehet. Miesten elinajanodote ja osuus korkea-asteen koulutuksen suorittaneista on selvästi naisia matalampi ja työttömyysaste korkeampi. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymykset kattavat laajasti yksityisen ja yhteiskunnallisen elämän osa-alueita. Valtioneuvoston kanslia seuraa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista laajalla indikaattorijoukolla esimerkiksi henkilökohtaisen vapauden, oikeusturvan, perhe-elämän, sananvapauden ja osallisuuden teemoissa.

Arvioinnin toteuttaminen

Varsinais-Suomen strategian 2040+ tavoitteet ja maakuntaohjelman 2026–

29 toimenpiteet ovat yleispiirteisiä ja kuvaavat maakunnan yhteistä tahtotilaa. Tämä arviointi on toteutettu lähestymällä strategian tavoitteita niitä toimeenpanevan Varsinais-Suomen maakuntaohjelman toimenpiteiden kautta. Yleispiirteisyyden vuoksi toimenpiteitä voidaan toteuttaa käytännössä monella tapaa. Siksi myös maakuntaohjelman toimenpiteiden ympäristövaikutusten sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi on väistämättä yleistasoista.

Varsinais-Suomen strategia on laadittu laajassa yhteistyössä maakunnan toimijoiden ja verkostojen kesken. Tämä ympäristöselostus on ollut yhdessä maakuntastrategian ja -ohjelman kanssa laajalla kommenttikierroksella syksyllä 2025. Ympäristöselostusta on täydennetty kommenttikierrokselta saadun palautteen perusteella mm. ympäristöarvioinnin vaikutusten, ympäristövaikutusten seurannan sekä tiettyjen toimenpiteiden haitallisten vaikutusten ja niiden lieventämismahdollisuuksien osalta.

Varsinais-Suomen strategiaa toimeenpanevan maakuntaohjelman toimenpiteistä on arvioitu ne ympäristöön kohdistuvat vaikutukset, jotka on lueteltu SOVA-lain 2 § 2. momentissa. Kunkin toimenpiteen vaikutukset on arvioitu seitsemässä luokassa:

1. Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyisyyteen
2. Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, kasvillisuuteen ja eliöihin
3. Vaikutukset ilmastomuutoksen hillintään
4. Vaikutukset ilmastomuutokseen sopeutumiseen
5. Vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen
6. Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuri-perintöön
7. Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen

Arvio kunkin toimenpiteen ympäristövaikutuksista kussakin luokassa on annettu neliportaisella asteikolla: haitallisia vaikutuksia (-), ei merkittäviä vaikutuksia (0), ristiriitaisia vaikutuksia (+/-) ja myönteisiä vaikutuksia (+). Samalla asteikolla arvioitiin myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutuksia. Arviot perustuvat ajantasaiseen tutkimus-, seuranta- ja asiantuntijatietoon ympäristön tilasta ja erilaisten toimenpiteiden vaikutuksista siihen.

Kunkin toimenpiteen kokonaisvaikutus ympäristöön on arvioitu neljässä luokassa: ei merkittäviä vaikutuksia (0), ristiriitaisia vaikutuksia (+/-), myönteisiä

vaikutuksia (+) ja selvästi myönteisiä vaikutuksia (++). Toimenpiteen kokonaisvaikutus on arvioitu sen pohjalta, millaisia vaikutuksia toimenpiteellä on arvioitu olleen eri luokissa. Mikäli merkittäviä ympäristövaikutuksia ei ole arvioitu olevan missään luokassa, kokonaisarvioksi on annettu ei merkittäviä vaikutuksia (0). Mikäli toimenpiteellä on arvioitu olevan haitallisia vaikutuksia yhdessäkin luokassa, tai ristiriitaisia vaikutuksia on arvioitu yhtä monessa tai useammassa luokassa kuin myönteisiä vaikutuksia, kokonaisarvioksi annettu ristiriitaisia vaikutuksia (+/-). Mikäli myönteisiä vaikutuksia on arvioitu olevan yhdessä luokassa enemmän kuin ristiriitaisia vaikutuksia, kokonaisarvioksi on annettu myönteisiä vaikutuksia (+). Mikäli myönteisiä vaikutuksia on arvioitu olevan kahdessa tai useammassa luokassa enemmän kuin ristiriitaisia vaikutuksia, kokonaisarvioksi on annettu selvästi myönteisiä vaikutuksia (++). Minkään toimenpiteen kokonaisvaikutusta ympäristöön ei todettu tämän arvioinnin perusteella yksiselitteisesti haitalliseksi, koska millään toimenpiteellä ei arvioitu olevan enemmän haitallisia vaikutuksia kuin ristiriitaisia tai myönteisiä vaikutuksia.

Arvioinnin tulokset

Pääosa maakuntaohjelman toimenpiteiden kokonaisympäristövaikutuksista on arvioinnin mukaan selvästi myönteisiä (22/59) tai myönteisiä (10/59), tai toimenpiteillä ei havaittu merkittäviä ympäristövaikutuksia (11/59). Useilla toimenpiteillä arvioitiin kuitenkin olevan ristiriitaisia kokonaisympäristövaikutuksia (16/59). Myönteisiä vaikutuksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen arvioitiin olevan hieman alle puolella ohjelman toimenpiteistä (21/59). Muilla toimenpiteillä (38/59) ei arvioitu olevan merkittäviä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutuksia. Toimenpiteiden arviointi ja sen perustelut on esitetty taulukoissa 1–3.

Tavoitteen arvioiminen ristiriitaiseksi joko yksittäisessä luokassa tai kokonaisuudessaan tarkoittaa, että tavoitetta toteuttavissa yksityiskohtaisemmissa suunnitelmissa ja toimenpiteissä on mahdollista valita ympäristövaikutuksiltaan kielteisiä tai myönteisiä etenemistapoja. Tällaisissa tilanteissa ohjelmaa toteuttavien tarkempien suunnitelmien ja toimenpiteiden ympäristövaikutusten huolellinen punnitseminen on erityisen tärkeää. Yhteiskunnan materiaalistien olosuhteiden uudelleen järjestämiseen pyrkivät tavoitteet, kuten energia- tai liikennejärjestelmän uudistaminen, ovat

osittain haitallisista ympäristövaikutuksistaan huolimatta välttämättömiä kestävyystavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteiden saavuttamisella on kuitenkin myönteisiä ympäristövaikutuksia vain silloin, kun ne korvaavat olemassa olevia ympäristölle haitallisempia rakenteita ja toimintatapoja, eivätkä synny niiden rinnalla. Ympäristövaikutusten kannalta ristiriitaisiksi arvioidut tavoitteet heijastavat myös strategian ja ohjelman yleispiirteisyydestä johtuvaa yleistä arviointiin liittyvää epävarmuutta: koska tavoitteet ja toimenpiteet ovat asiakirjan luonteen vuoksi yleispiirteisesti muotoiltuja, niiden tarkkojen ympäristövaikutusten arviointi on vaikeaa tai mahdotonta.

Kokonaisympäristövaikutuksiltaan ristiriitaisiksi arvioitujen toimenpiteiden osalta sanallisessa arvioinnissa on kiinnitetty huomiota myös haitallisten ympäristövaikutusten vähentämisen mahdollisuuksiin. Ympäristövaikutusluokista arvioinnissa nousevat esiin erityisiä merkittäviä maankäytön muutoksia aiheuttavien liikenne- ja energiainfrastruktuuritoimenpiteiden kielteiset vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. Näiden toimenpiteiden ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvien tavoitteiden välinen jännite on tärkeää tunnistaa. Tavoitteiden toteuttamisesta aiheutuvia monimuotoisuushaittoja

tulee kaikissa oloissa lieventämishierarkian mukaisesti välttää, hillitä, korjata ja viime kädessä kompensoida, jottei strategian yleinen tavoite kestävä kehityksen edistämisestä vaarannu ja luontokato voidaan pysäyttää.

Erityisen haasteen maakuntastrategian kestävyystavoitteiden toteutumiselle asettaa sen tavoittelematon talouskasvu. Talouskasvun irtikytkentä ympäristöhaitoista on osoittautunut viheliäiseksi ongelmaksi. Ympäristöongelmien ratkaisun ja talouskasvun samanaikaisuus edellyttää talouskasvun absoluuttista irtikytkentää kaikista sellaisista ympäristöhaitoista, joiden osalta ympäristön kantokyky tällä hetkellä ylitetään. Tähän mennessä talouskasvun absoluuttinen irtikytkentä ympäristöhaitoista on onnistunut vain rajatuilla maantieteellisillä alueilla ja yksittäisten ympäristöhaittojen osalta. Kun nämä rajalliset talouskasvun irtikytkennät esimerkiksi ilmastopäästöjen kasvusta on onnistuttu saavuttamaan, muut ympäristöhaitat, kuten luonnonvarojen kulutus tai luonnon monimuotoisuuden kato ovat kasvaneet. Maakuntastrategian ja -ohjelman talouskasvuun pyrkivät tavoitteet ja toimenpiteet on siis nykytiedon valossa vaikea yhteensovittaa monien sen ympäristötavoitteiden kanssa. Yhteensovittaminen on kuitenkin välttämätöntä strategian

kestävyystavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä haaste on osaltaan tunnistettu myös älykkään erikoistumisen strategian painopisteessä talouden kestävyys-siirtymä.

Maakuntaohjelman toimenpiteillä ei arvioitu olevan yksiselitteisen kielteisiä ympäristövaikutuksia yhdessäkään luokassa. Maakuntastrategiaan ja -ohjelmaan valitut tavoitteet ja toimenpiteet pyrkivät lähtökohtaisesti kestävään kehitykseen. Pyrkimys kestäväan kehitykseen kattaa myös pyrkimyksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen. Siten strategiaan ja ohjelmaan ei ole valittu tavoitteita ja toimenpiteitä, joilla on selkeästi kielteisiä ympäristövaikutuksia tai kielteisiä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutuksia.

Varsinais-Suomen strategian tavoitteiden toteutumisen seuranta toteutetaan elinvoima-, vetovoima- ja pitovoimaindeksin (EVP-indeksi), Varsinais-Suomen barometrin ja toimenpiteiden toteutumisen seurannan kautta. Tietoa tuottavat pääasiassa Varsinais-Suomen liiton sidosryhmät ja varsinaissuomalaiset verkostot. EVP-indeksiin on sisällytetty muuttujana ilmastopäästöt henkilöä kohti. Indeksia kehitetään ohjelmakauden aikana. Erityisesti tavoitteena on lisätä indeksiin luonnon monimuotoisuutta koskeva muuttuja. Ympäristövaikutuksia käsitel-

lään myös maakuntaohjelman vuosikatsausten yhteydessä.

Tavoitteiden seurannassa on tärkeää kiinnittää huomiota myös ympäristövaikutusten kehittymiseen. Ympäristövaikutuksiltaan myönteisiksi arvioitujen toimenpiteiden edistyminen kuvaa suoraan myös ympäristövaikutusten myönteistä kehitystä. Ympäristövaikutuksiltaan ristiriitaisten toimenpiteiden seurannassa on kiinnitettävä huomiota myös siihen, millaisia ympäristövaikutuksia toimenpiteiden valitut toteutustavat aiheuttavat. Seurannan kehittäminen laajentamalla EVP-indeksiä koskemaan ympäristövaikutuksia ja ympäristövaikutusten kattava seuraaminen osana muuta maakuntastrategian ja -ohjelman toteutumisen seuranta on ensiarvoisen tärkeää.

Yhteenveto

Varsinais-Suomen strategian 2040+ tavoitteet ja läpileikkaavat teemat korostavat kokonaiskestävyyttä. Strategiaa toimeenpanevan Varsinais-Suomen maakuntaohjelman 2026–29 toimenpiteiden kokonaisympäristövaikutukset ovat tämän arvioinnin mukaan pääosin myönteisiä, tai niillä ei ole merkittäviä ympäristövaikutuksia. Toisaalta monien maakuntaohjelman toimenpiteiden kokonaisympäristövaikutukset ovat risti-

riitaisia, ja joidenkin ympäristötavoitteiden edistäminen saattaa heikentää toisten toteutumista. Joillakin toimenpiteillä on myös haitallisia ympäristövaikutuksia yksittäisissä ympäristövaikutusluokissa. Toimenpiteiden vaikutusten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen arvioitiin olevan myönteisiä, tai niillä ei arvioitu olevan merkittäviä kyseisiä vaikutuksia.

Ympäristövaikutusten arviointia tehtiin SOVA-lain mukaisesti ohjelmatyön aikana. Ympäristöselostuksessa esitetyt havainnot ja syksyn 2025 kommenttikierrokselta saatu palaute vaikuttivat maakuntastrategian ja sitä toteuttavan maakuntaohjelman lopulliseen muotoon. Maakuntastrategian ja -ohjelman ympäristötavoitteiden ja muiden tavoitteiden osittainen ristiriitaisuus ja siihen liittyvä erityinen yhteensovittamisen tarve tuotiin näkyvämmäksi osaksi asiakirjaa erityisesti ilmastomuutoksen ja vihreän siirtymän hankkeiden ympäristövaikutusten osalta. Ympäristövaikutusten arviointia ja seuranta vahvistettiin ja korostettiin osana strategian toteutumisen seuranta. Kommenttikierrokselta saadun palautteen vaikutus itse maakuntastrategiaan ja -ohjelmaan tuodaan ilmi päätöksentekoprosessissa.

Tämän ympäristöarvioinnin perusteella Varsinais-Suomen strategiaa toimeenpanevan maakuntaohjelman

toimenpiteiden toteuttaminen parantaisi ympäristön tilaa monin tavoin verrattuna tilanteeseen, jossa ohjelmaa ei toimeenpantaisi. Joillakin toimenpiteillä saattaa olla myös haitallisia ympäristövaikutuksia, jotka riippuvat toimenpiteen toteuttamistavasta. Ohjelman toteutuksessa on kiinnitettävä huomiota ympäristövaikutusten jatkuvaan arviointiin sekä kielteisten ympäristövaikutusten välttämiseen, vähentämiseen, korjaamiseen ja kompensointiin suunnitelmien ja toimenpiteiden tarkentuessa. Ohjelman toimenpiteiden toteuttamisen ympäristövaikutuksia on tärkeää seurata ja tuoda osaksi toteutumisen mittaamista. Erityisesti ympäristövaikutuksiltaan ristiriitaisiksi tai osin kielteisiksi arvioitujen toimenpiteiden toteuttamisessa on valittava huolellisesti sellaiset toteuttamistavat, jotka edistävät maakuntastrategian läpileikkaavaa tavoitetta kestävästä kehityksestä.

[illegible]

[illegible]

Taulukko 2 (1/2) Ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi		Ihmisten terveys, elinolot ja viihtyisyys	Maaperä, vedet, ilma, kasvillisuus ja eliöt	Ilmaston- muutoksen hillintä	Ilmaston- muutokseen sopeutuminen	Luonnon moni- muotoisuus	Yhdyskunta- rakenne ja kulttuuri- perintö	Luonnon- varojen hyödyntäminen	Kokonais- vaikutus ympäristöön	Tasa-arvo ja yhdessä- vertaisuus	Ympäristövaikutusten arvioinnin perustelut
[0] Ei merkittäviä vaikutuksia [-] Kielteisiä vaikutuksia [+/-] Ristiriitaisia vaikutuksia [+] Myönteisiä vaikutuksia [++] Selvästi myönteisiä vaikutuksia											
Yrittäjä- ja osaajamyönteisyys											
18	Vahvistetaan laadukasta Invest in -toimintaa valmiilla palvelupaketeilla.	0	+/-	+/-	+/-	+/-	0	+/-	+/-	0	Ks. 1
19	Varsinais-Suomessa yhdistetään työ ja tekijät.	0	0	0	0	0	0	0	0	+	
20	Nostetaan organisaatioiden valmiutta palkata kansainvälisiä työntekijöitä ja houkutellaan uusia työntekijöitä maakuntaan myös muualta Suomesta.	0	0	0	0	0	0	0	0	+	
21	Tuodaan ihmisiä yhteen ja mahdollistetaan tukiverkkojen rakentuminen uusille varsinaissuomalaisille, erityisesti yksin maakuntaan muuttaneille ja osaajien perheille.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Sosiaalisten verkostojen vahvistaminen tukee kokonaisvaltaisesti hyvinvointia, millä on myönteinen vaikutus terveyteen, elinoloihin ja viihtyisyyteen.
22	Vahvistetaan varsinaissuomalaisen korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten korkean tason ja monipuolisen osaamisen tunnettuutta kansallisesti ja kansainvälisesti.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
23	Vahvistetaan opiskelijoiden ja opiskelun tuen malleja, ja aktiivista opiskelijaelämää Varsinais-Suomessa.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Ks. 21
24	Vaikutetaan korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten TKI- ja koulutusrahoituksen kohdentumiseen Varsinais-Suomelle tärkeisiin teemoihin.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Toimivat ja kilpailukykyiset liikenneyhteydet											
25	Tehdään läntiset matkaketjut tunnetuiksi: markkinoidaan Turun lentoaseman yhteyksiä sekä laiva-juna-yhteyksiä Varsinais-Suomesta Eurooppaan.	0	0	-	0	0	+	0	+/-	0	Matkailulla ja lentoliikenteellä on merkittäviä kielteisiä ilmastovaikutuksia. Matkailun ilmastovaikutuksia voidaan vähentää, jos lentoliikennettä onnistutaan korvaamaan laiva-juna-yhteyksillä. Toimivat ja tarkoituksenmukaiset liikenneyhteydet ovat kestävän yhdyskuntarakenteen olennainen osa. Haittoja voidaan lieventää painottamalla liikennejärjestelmän suunnittelussa ja toteutuksessa kestäviä kulkumuotoja.
26	Toimivien yhteyksien kehittäminen logistiikan, elinkeinoelämän ja asumisen tarpeisiin.	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+	+/-	+/-	0	Ks. 1, 25, 27
27	Edistetään Länsiradan toteutusta kokonaisuudessaan ja kartoitetaan Turusta länteen suuntautuvien kiinteiden yhteyksien kehittämismahdollisuuksia.	0	+/-	+/-	0	-	+	+/-	+/-	0	Muun liikenteen korvaamisella raideliikenteellä on merkittäviä myönteisiä ympäristövaikutuksia. Uusilla liikenneyhteyksillä on maankäytön muutoksista johtuvia kielteisiä ympäristövaikutuksia. Kiinteältä yhteydellä olisi toteutuessaan maankäytön muutoksista johtuvia laajoja, monipuolisia ja merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia saaristossa. Huolettisella suunnittelulla ja toteutuksella voidaan vähentää, korjata tai viime kädessä kompensoida kielteisiä ympäristövaikutuksia, mutta niitä ei voida täysin välttää.
28	Valmistaudutaan TEN-T-verkoston päivitykseen 2028–2033, ja tiivistetään yhteistyötä erityisesti Suomen, Ahvenanmaan ja Ruotsin välillä. Tavoitteena on, että kiinteä yhteys hyväksytään rajat ylittäväksi liikennekäytäväksi osana virallista TEN-T-verkostoa, kun verkko uudelleen arvioidaan vuonna 2028.	0	+/-	+/-	0	-	+	+/-	+/-	0	Ks. 27

Taulukko 2 (2/2) Ainutlaatuisen houkutteleva Varsinais-Suomi		Ihmisten terveys, elinotot ja viihtyisyys	Maaperä, vedet, ilma, kasvillisuus ja eliöt	Ilmaston- muutoksen hillintä	Ilmaston- muutokseen sopeutuminen	Luonnon moni- muotoisuus	Yhdyskunta- rakenne ja kulttuuri- perintö	Luonnon- varojen hyödyntäminen	Kokonais- vaikutus ympäristöön	Tasa-arvo ja yhdessä- vertaisuus	Ympäristövaikutusten arvioinnin perustelut
[0] Ei merkittäviä vaikutuksia [-] Kielteisiä vaikutuksia [+/-] Ristiriitaisia vaikutuksia [+] Myönteisiä vaikutuksia [++] Selvästi myönteisiä vaikutuksia											
Erottuvat elämyspalvelut ja kulttuuritoiminta											
29	Levitetään maakunnan ulkopuolella tietoa Varsinais-Suomen vahvuuksista ja tarpeista.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
30	Viestitään yhdessä varsinaissuomalaisuudesta ja nostetaan esiin sen omaleimaisuutta ja ainutlaatuisuutta.	0	0	0	0	0	0	0		0	
31	Vahvistetaan paikallisten elämys- ja kulttuuripalvelujen markkinointia. Kehitetään kylämatkailua ja talvisesongin matkailukysyntää tuotteistamalla saariston syksy ja talvi.	+	0	-	0	+/-	+	0	+/-	0	Saariston ja kylien elinvoiman lisääminen edesauttaa niiden asukkaiden elinolojen ja Varsinais-Suomen kulttuuriperinnön ja siihen kytkeytyvän luonnon säilymistä. Matkailun lisäämisellä on myös merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia ilmastoon ja luonnon monimuotoisuuteen. Matkalun kielteisiä ympäristövaikutuksia voidaan lieventää painottamalla matkailun kehittämisessä kestävämpiä matkailutapoja.
32	Parannetaan pyörämatkailun reitistöjä ja palveluita ja lisätään Varsinais-Suomen tunnettuutta eurooppalaisena pyörämatkailukohteena.	+	0	+/-	0	+/-	+	0		0	Pyöräilyn lisäämisellä on selviä myönteisiä vaikutuksia ilmastoon, terveyteen ja yhdyskuntarakenteeseen. Matkailun lisäämisellä on myös merkittäviä kielteisiä ympäristövaikutuksia. Matkalun kielteisiä ympäristövaikutuksia voidaan lieventää painottamalla matkailun kehittämisessä kestävämpiä matkailutapoja.
33	Varmistetaan, että ainutlaatuiset kulttuuriympäristöt säilyvät vetovoimaisina ja lisätään Varsinais-Suomen tunnettuutta kulttuurihistoriallisesti rikkaana matkailukohteena.	+	+	-	0	+/-	+	0	+/-	0	Ks. 31

Taulukko 3 (1/2) Varsinais-Suomi sinua varten		Ihmisten terveys, elinolot ja viihtyisyys	Maaperä, vedet, ilma, kasvillisuus ja eliöt	Ilmaston- muutoksen hillintä	Ilmaston- muutokseen sopeutuminen	Luonnon moni- muotoisuus	Yhdyskunta- rakenne ja kulttuuri- perintö	Luonnon- varojen hyödyntäminen	Kokonais- vaikutus ympäristöön	Tasa-arvo ja yhden- vertaisuus	Ympäristövaikutusten arvioinnin perustelut
[0] Ei merkittäviä vaikutuksia [-] Kielteisiä vaikutuksia [+/-] Ristiriitaisia vaikutuksia [+] Myönteisiä vaikutuksia [++] Selvästi myönteisiä vaikutuksia											
Osaava kansalaisuus											
34	Panostetaan vahvoihin perustaitoihin nojaavaan koulutus- ja osaamistason nostamiseen varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta alkaen.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Osaamisen vahvistaminen tukee ja kasvattaa ihmisten toimijuutta ja osallisuutta muuttuvassa yhteiskunnassa, millä on myönteinen vaikutus terveyteen, elinoloihin ja viihtyisyyteen.
35	Varmistetaan koulutuksen laatu ja vastaaminen tulevaisuuden työelämän tarpeisiin erityisesti osaajapula-aloilla.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Ks. 34
36	Tuotetaan toimivat ja saavutettavat työikäisen väestön koulutus- ja osaamispalvelut koulutuksen järjestäjien, järjestöjen ja kolmannen sektorin yhteistyössä.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Ks. 34
37	Kootaan alueellisia harjoittelupaikkapooleja oppilaitoksien tueksi.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
38	Tehdään korkeakoulujen ja maakunnan yritysten ja organisaatioiden välille sopimuksia vastavalmistuneiden ensimmäisistä työpaikoista.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Ks. 34
39	Tuodaan työnantajat ja opiskelijat yhteen säännöllisesti.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
40	Rakennetaan sujuvia koulutuspolkuja jatko-opintoihin eri koulutustasojen ja oppilaitosten välillä.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Ks. 34
Hyvinvointi ja hyvä elämä											
41	Huolehditaan väestön hyvinvoinnista kaikkien sektoreiden tiiviissä yhteistyössä.	+	0	0	0	0	0	0	+	+	Hyvinvoinnista huolehtimisella on myönteinen vaikutus terveyteen, elinoloihin ja viihtyisyyteen.
42	Torjutaan yksinäisyyttä ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä ottamalla käyttöön aiemmin toimiviksi havaittuja käytäntöjä sekä lisäämällä yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja.	+	0	0	0	0	+	0	++	+	Yhteisöllisyydellä ja osallisuudella on myönteinen vaikutus hyvinvointiin, kaupunkikuvaan ja viihtyisyyteen. Ks. myös 21.
43	Tuetaan varsinaissuomalaisten luonto- ja kulttuurihyvinvointia.	+	+	0	+	+	+	0	++	+	Luonto- ja kulttuurihyvinvoinnin lisääminen edellyttää luonnosta ja kulttuuriperinnöstä huolehtimista, jolla on laajoja myönteisiä ympäristövaikutuksia.
44	Yhteensovitetetaan ja otetaan kaikilla tasoilla käyttöön Varsinais-Suomea koskevat varautumissuunnitelmat.	+	0	0	+	0	0	0	++	0	Varautuminen on olennainen osa ilmastonmuutokseen sopeutumista ja terveellisten elinolojen turvaamista.
45	Lisätään demokraatiakasvatusta ja -osaamista kaikilla yhteiskunnan tasoilla.	+	0	0	0	0	+	0	++	+	Ks. 42
46	Tuetaan maakunnan toimijoiden ja asukkaiden valmiutta toteuttaa kestävyysmurrosta reilulla ja tehokkaalla tavalla.	+	+	+	+	+	+	+	++	+	Kestävyysmurroksen tarkoituksena on tuottaa myönteisiä ympäristövaikutuksia.
47	Tehdään stressitestejä asuinalueille ja poistetaan arjen sujuvuutta heikentäviä tekijöitä.	+	0	0	+	0	+	0	++	+	Ks. 44. Arjen sujuvuus on keskeinen osa toimivaa yhdyskuntarakennetta ja viihtyisää elinympäristöä.
48	Vähennetään arjen siirtymistarvetta parantamalla lähipalveluja ja suunnittelemalla viihtyisiä ja toimivia elinympäristöjä.	+	0	+	0	+	+	+	++	+	Liikkumisella on laajoja kielteisiä ympäristövaikutuksia, joita siirtymistarpeen vähentäminen hillitsee. Lähipalvelujen lisääntyminen ja elinympäristön viihtyisyyden parantaminen kohentaa yhdyskuntarakennetta, kaupunkikuvaa ja viihtyisyyttä.
49	Valitaan lähijunaliikenteen organisointimalli ja sitoudutaan ensimmäisen vaiheen rahoitukseen.	0	0	+	0	0	+	0	++	0	Muun liikenteen korvaamisella raideliikenteellä on merkittäviä myönteisiä ympäristövaikutuksia.
50	Tehdään kokonaisvaltainen joukkoliikennejärjestelmän suunnitelma, joka huomioi liikkumisympäristön laadun, matkaketjut ja arjen sujuvuuteen vaikuttavat tekijät.	+	0	+	+	0	+	0	++	+	Joukkoliikenteen kulkutapaosuuden lisäämisellä on merkittäviä myönteisiä ympäristövaikutuksia. Arjen sujuvuus on keskeinen osa toimivaa yhdyskuntarakennetta ja viihtyisää elinympäristöä.

Taulukko 3 (2/2) Varsinais-Suomi sinua varten		Ihmisten terveys, elinolot ja viihtyisyys	Maaperä, vedet, ilma, kasvillisuus ja eliöt	Ilmaston- muutoksen hillintä	Ilmaston- muutokseen sopeutuminen	Luonnon moni- muotoisuus	Yhdyskunta- rakenne ja kulttuuri- perintö	Luonnon- varojen hyödyntäminen	Kokonais- vaikutus ympäristöön	Tasa-arvo ja yhden- vertaisuus	Ympäristövaikutusten arvioinnin perustelut
[0] Ei merkittäviä vaikutuksia [-] Kielteisiä vaikutuksia [+/–] Ristiriitaisia vaikutuksia [+] Myönteisiä vaikutuksia [++] Selvästi myönteisiä vaikutuksia											
Monimuotoinen luonto ja yhteinen kulttuuriympäristö											
51	Toteutetaan vesistöjen tilaa parantavia toimia koko Saaristomeren valuma-alueella luonnon ennallistamiseksi ja vesien hyvän tilan saavuttamiseksi.	+	+	0	+	+	0	+	++	0	Saaristomeren ja sen valuma-alueen tilan parantamisella on merkittäviä, laaja-alaisia ja kauaskantoisia myönteisiä ympäristövaikutuksia. Ks. myös 14.
52	Tehostetaan toimijoiden yhteistyötä ja luodaan maakunnan asukkaille ja mökkiläisille mahdollisuuksia osallistua Saaristomeri-työhön ja sen tukemiseen.	+	+	0	+	+	0	+		+	Ks. 51
53	Tehdään Saaristomeren tilan parantamiseen tähtäävää toiminnasta näkyvää ja arvostettua.	+	+	0	+	+	0	+		0	Ks. 51
54	Tehdään Saaristomeren valuma-alueesta ravinteidenkierron esimerkkialue.	+	+	0	+	+	0	+		0	Ks. 51 ja 14
55	Varsinais-Suomi etenee kohti luontopositivisuutta.	+	+	+	+	+	+	+		0	Luonnon monimuotoisuuden tila on elimellisesti kytköksissä kaikkiin ympäristövaikutuksiin, ja sen parantaminen on välttämätöntä ja keskeistä kaikkien kielteisten ympäristövaikutusten hillinnässä. Luonnon monimuotoisuus on olennainen elementti myös kulttuuriperinnön ja maiseman kannalta.
56	Edistetään Varsinais-Suomen maaseutumaiseman ja monimuotoisen perinneympäristön kehitystä ja historiallisten kerrostumien säilymistä.	+	0	0	0	+	+	0		0	Perinneympäristöjen luontoarvot ovat Varsinais-Suomen luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriperinnön keskeinen osa.
57	Tunnistetaan maankäytön kehittämiskohteiden haitalliset luontovaikutukset ja minimoidaan rakentamisesta aiheutuvat luonnonarvojen heikentyminen.	+	0	0	+	+	+	0		0	Maankäytön kehittämiskohteiden luontovaikutusten kriittinen arviointi on välttämätöntä luonnon monimuotoisuuden tilan parantamisen, viihtyisän, terveellisen ja turvallisen elinympäristön sekä rakennetun ympäristön laadun, maiseman ja kaupunkikuvan kannalta.
58	Yhteiskehitetään uusia elämyspalveluja ja kulttuurituotteita taide- ja kulttuuritoimijoiden sekä yritysten ja julkisten toimijoiden kanssa.	+	+	0	0	0	+	0		+	Kulttuuripanostukset ylläpitävät ja vahvistavat kulttuuriperintöä, kaupunkikuvaa ja elinympäristön viihtyisyyttä.
59	Tuotetaan, kerätään ja jaetaan tietoa Varsinais-Suomen pitkää historiaa ilmentävästä rakennusperinnöstä ja kulttuuriympäristöistä sekä maakunnan asukkaille että matkailijoille.	+	+	0	0	0	+	0		+	Ks. 56. Rakennusperinnön tunteminen on tärkeää myös rakennetun ympäristön, maiseman ja kaupunkikuvan kannalta.

Liite 2: Vertaisarvioinnin tulokset

Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitikan toimeenpanosta määrää, että ulkopuolisen arvioitsijan tulee arvioida maakuntaohjelman tavoitteiden toimeenpanoa vähintään kerran ohjelmakauden aikana. Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2022–2025 ja älykkään erikoistumisen strategia arviointiin vertaisarviointiprosessissa syksyn 2024 aikana. Vertaisarvioinnin tekivät Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Uudenmaan liitot, ja työtä fasilitoi Owl Group Oy.

Kokonaisuutena vertaisarvioijat pitivät Varsinais-Suomen maakuntaohjelmaa 2022–2025 onnistuneena ja maakunnan kehitystä tukevana. Raportissa nostettiin esiin onnistumisina seuraavat kokonaisuudet:

- **Onnistuneet valinnat:** Maakuntaohjelman painopisteet, kuten kestävä kehitys, innovaatiot ja yhteisöllisyys, on arvioitu onnistuneiksi ja vastaviksi maakunnan kehitystarpeisiin. Ohjelmassa on tehty valintoja, jotka tukevat tasapainoisesti taloudellista, sosiaalista ja ekologista kehitystä.
- **Vahva osallistaminen:** Ohjelman laadinnassa on hyödynnetty vahvaa osallistamista, mikä on tukenut ohjelman valintoja ja edistänyt sidosryhmien sitoutumista. Osallistamisessa

on tarjottu useita eri kanavia, mikä on mahdollistanut kattavan näkökulmien kirjon.

- **Tulevaisuussuuntautuneisuus:** Ohjelmassa on vahva tulevaisuussuuntautuneisuus, ja sen laadinnassa on hyödynnetty ennakointitietoa. Perusskenaarioanalyysin avulla on muodostettu tulevaisuuskuvia, ja ennakoinnissa on huomioitu keskeiset muutosajurit.
- **Hyvä toimeenpano:** Ohjelman toimeenpano on edennyt pääosin hyvin, ja ohjelman tavoitteiden edistymistä on seurattu säännöllisesti ja järjestelmällisesti. Kumppanuusfoorumi toimii toimeenpanon keskeisenä alustana.
- **Myönteiset vaikutukset:** Ohjelmalla on ollut myönteisiä vaikutuksia maakunnan taloudelliseen ja ympäristölliseen kehitykseen sekä alueen yhteistyön vahvistamiseen. Ohjelma on onnistunut lisäämään eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Kehittämiskohteisiin panostamalla ohjelman vaikuttavuutta ja sidosryhmien sitoutumista voidaan edelleen vahvistaa. Raportissa nostettiin esiin seuraavat kehittämisen kokonaisuudet:

- **Visuaalinen selkeys:** Älykkään erikoistumisen strategian ja maakuntaohjelman välistä yhteyttä voisi havainnollistaa selkeämmin visuaalisin keinoin. Myös strategisten valintojen

ja seurannan havainnollistamiseksi visuaalisuutta tulisi vahvistaa.

- **Hyvinvointialueen rajapinta:** Hyvinvointialueen ja maakuntaohjelman rajapintaa pidettiin kehittämiskohteenä erityisesti hyvinvoinnin mahdollisuuksien lisäämisessä.
- **Resurssit ja vastuut:** Miten ohjelmassa mukana olevien toimien, joita maakuntien liitot eivät tyypillisesti rahoita, edistymistä seurataan ja miten niille varmistetaan resurssit? Lisäksi ohjelmassa tulisi tarkemmin erottaa toimet, joihin liiton resurssit riittävät, ja toimet, jotka ovat enemmän maakunnan tarpeita.
- **Muutosjoustavuus:** Ohjelman muutosjoustavuuden vahvistamista pidetään tärkeänä kehityssuuntana. Seutukuntien esittelyä ehdotettiin parannettavaksi, jotta strategiat pysyisivät riittävän joustavina muuttuvissa tilanteissa.
- **Älykkään erikoistumisen strategian laajuus:** Älykkään erikoistumisen strategian tarkka rajaaminen tiettyihin kärkiteemoihin on herättänyt huolta siitä, että se saattaa rajoittaa uusien, strategian ulkopuolelle jäävien teemojen kehittämismahdollisuuksia tulevaisuudessa.
- **Seurannan kattavuus:** Älykkään erikoistumisen strategian seurantaa pidetään kehittämiskohteenä, sillä se on toteutettu vain niiltä osin, kuin AES:n tehtävät linkittyvät maakunta-

ohjelman toimenpiteisiin. Strategialle ehdotettiin omaa seurantajärjestelmää, joka voisi laajentaa seurannan kattavuutta esimerkiksi hyvinvointivaikutuksiin ja ympäristötavoitteiden saavuttamiseen.

- **Tulosten näkyvyys:** Raportoinnin yksityiskohtaisuus saattaa joskus peittää alleen ohjelman suurten linjojen vaikutukset. Ohjelman vuosikatsausten tiivistäminen voisi auttaa nostamaan esiin keskeisimmät vaikutukset selkeämmin ja tukisi näin ohjelman vaikuttavuuden kokonaisarviointia.
- **Kuntien rooli:** Kuntien vahvempaa roolia ohjelman tilannekuvien päivittämisessä ja alueellisten tilanneanalyysien toteuttamisessa pidetään tärkeänä kehityskohteenä.

Arviointityön tulokset on pyritty huomioimaan Varsinais-Suomen maakuntaohjelman 2026–2029 valmistelussa.

Liite 3: Lisätietoja

Varsinais-Suomen strategia 2040+ valmisteltiin vuosien 2024–2025 aikana laajassa sidosryhmäyhteistyössä maakunnan toimijoiden kesken. Yhteinen tulevaisuuskuva koottiin useiden työpajojen, webinaarien ja kommentointi- ja tiedonkeruukierrosten kautta. Valmistunut kokonaisuus lähetettiin lausuntokierrokselle 28.8.–20.10.2025. Lausuntojen perusteella muokattu luonnos käsitellään maakuntahallituksen kokouksessa 17.11. ja hyväksyttäneen maakuntavaltuuston kokouksessa 8.12.2025.

Lisätietoja Varsinais-Suomen strategian 2040+ valmistelusta ja käytetyistä taustatiedoista on koottu Varsinais-Suomen liiton verkkosivuille osoitteeseen: www.varsinais-suomi.fi/maakuntastrategia. Osa materiaaleista on ohjelma-kauden aikana päivittyviä kokonaisuuksia.

Materiaaleihin kuuluvat mm:

- Varsinais-Suomen strategian valmistelun kuvaus
- Varsinais-Suomen strategian taustamateriaalit
- Rahoitusohjelmat ja niiden yhteys strategian tavoitteisiin
- Varsinais-Suomen kehittäjäfoorumin kuvaus ja yhteystiedot

Valmistelun ohjausryhmä:

- puheenjohtaja, maakuntajohtaja Jyri Arponen, Varsinais-Suomen liitto
- rehtori Marjo Kaartinen, Turun yliopisto
- toimitusjohtaja Kaisa Leiwo, Turun kauppakamari
- ylijohtaja Olli Madekivi, Varsinais-Suomen ELY-keskus
- elinvoimajohtaja Mika Mannervesi, Salon kaupunki
- aluekehitysjohtaja Tarja Nuotio, Varsinais-Suomen liitto
- elinvoimajohtaja Vesa Palander, Turun kaupunki
- suunnittelujohtaja Heidi Saaristo-Levin, Varsinais-Suomen liitto
- johtava asiantuntija Leena Setälä, Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha
- toiminnanjohtaja Regina Strandberg, Folkhälsans Förbund Åboland
- vt. toimitusjohtaja Jutta Wirén, Varsinais-Suomen Yrittäjät ry

Valmistelun työryhmä Varsinais-Suomen liitossa:

- työryhmän vetäjä, kehittämispäällikkö Salla-Maria Lauttamäki
- erikoissuunnittelija Esa Höglblom
- kansainvälisten asioiden päällikkö Sonja Palhus
- elinkeinopäällikkö Petteri Partanen
- tiedonhallinnan suunnittelija Jaana Salonen
- tietopalvelupäällikkö Antti Vasanen
- maakunta-arkkitehti Kaisa Äijö

Visuaalinen suunnittelu ja toteutus:

- graafinen suunnittelija Antti Vaalikivi, Varsinais-Suomen liitto
- viestintäpäällikkö Kirsi Stjernberg, Varsinais-Suomen liitto
- hallinnon assistentti Sanna Reuna, Varsinais-Suomen liitto
- Dog Design Oy

Varsinais-Suomen liitto
Egentliga Finlands förbund